

[Erdélyi Magyar Adatbank]

BÁLINT TIBOR

C S E N D E S U T C A

Novellák, karcolatok

IRODALMI KÖNYVKIADÓ
BUKAREST 1963

BÁLINT TIBOR KÖNYVE ELÉ

Ez az utca, ahol a mi író barátunk lakik, tulajdonképpen: nem is csendes.

Mint kiderül, éppen most szállítják haza az új bútort Laciék, Irmus is taszítja a taligát, s még hozzá ci-vódnak is az alkalmi bútorcipelők, a szekrény fenyőszagú polca ide-oda ütődik, talán el is hasad: az ilyesmi kétségtelenül zajjal jár.

Kopog a fiatal vasmunkás bakancsa is, most jön haza büszkén az üzeméből, ahol tekintélyt kalapált ki magának. Holott először lenézték a fiút, az érettségi bizonyítványa miatt, s nem átallották svungért küldeni a raktárba. Mindezt azért, mert a papiros először gyámoltalanná tette, apjának kellett reáripakodnia, hogy mit képzelsz, aki érettségizett, annak már szégyenkeznie kell a gyári munka miatt? Az asztalt is megdöngötte, s az ilyesmi ugyancsak zajjal jár.

Az öreg Szakács is lármásan keresi az egyéniségét, ezt az évtizedekkel ezelőtt elhagyott jószágot, ami az apró családi ház árnyai között lapul valahol: az öreg ember előbb szuszog, azután csapkod, kiabál, elvesztett holmiját feleségétől kéri számon, s a szomszédok a hangokra fölfigyelnek.

S az a doktor is most csapja be a kapuajtót, aki a beteg falusi asszonyt nem engedte haza még sütni és főzni, inkább lediktáltatta vele hány kiló liszt és krumpli kell, s mielőtt átküldte volna a receptet a kantinba, szórakozottan aláírta a nevét.

[Erdélyi Magyar Adatbank]

Azután föltehetően az úttestnek is megvan a forgalma, autók szaladnak, más városok, hegyek, folyók és a tenger felé, hogy összekössék ezt a csendesnek nevezett utcát az épülés zajától visszhangzó országgal.

Így hát a csendes utca csendesnek csak a kötet címében nevezhető; ahogy bekanyarodunk az elbeszélések mondatai közé, vita, kopácsolás, nóta, sírás és nevetés vesz bennünket körül, s a mi életünk ezernyi robaja és neszezése üti meg fülünket.

A mi író barátunk ravaszságában tudja ezt, s a csend nevével akar az utcájába csalogatni, tudva, hogy miután beléptünk, a lárma fog bennünket marasztalni, s nem is csalódik ravaszságában.

Mert – amint arról személyesen meggyőződhetik minden látogatója – ez a titkokat kileső külvárosi műzsafi elleste azt a titkot is, mi a módja a valóság költői újrateemtésének, az igazság kikiáltásának.

Kötetének elején reám hárul a föladat, hogy az utca még egy házszámáról beszéljek: magának az írónak a csendes utcabeli otthonáról. Tehát mintegy hozzácsapjak a már létező és szépen fölépített házakhoz egy vakarcsot reaadásképpen, s azt próbáljam a példa szerint kilesni, hogy akörül miféle zengzetek vagy civódások ébrednek. A mi igazlító barátunk itt emelte első jelentős építményét, oly igen frissen, hogy imitt-amott még az állványok is láthatók. De a helyet és időt nagyon jól választotta meg, mert onnét az alakuló, szépülő, morálban és esztétikában gazdagodó külváros mutatkozik, munkában vagy ünnepi zászlódíszen.

Az író a millió kisemberre figyel, kristálytisztá humanizmuson keresztül: úgy látszik efféle horribilis kincsből futja neki az ablakra.

[Erdélyi Magyar Adatbank]

Bármit lát, azon keresztül látja, az élet apró mozzanatai ezért tündökölnék föl szóban, stílusban és filozófiában előtte.

Ez a kitekintő világosság örömünkre szolgálhat nekünk, akik szintén itt buzgólkodunk és lármázunk a csendes utcában. S örülhetünk a felénk néző ablaknak, látván hogy tiszta és sértetlen.

S biztosak lehetünk benne: az építmény tovább fog emelkedni, s az apró, de jelentős eseményeken túl látható lesz onnét az egész ország, a születő új világ, s a csillagok is be fognak pislogni a fönt említett ablakokon.

Én mint szomszéd és látogató, a csendes utca ezen legújabb lakóját képesnek tartom nagy fölfedezésekre, álmétkodtató csodákra.

BAJOR ANDOR

LÁNCREAKCIÓ

Nyáron autóbusz járt az Agyag utcán, de a kertből csak egy suhanó folt látszott, a lombon, átvilanó üveg; s alig halkult a zaj, máris por szitált hal-kan, alattomosan; a szőlő ezüstös lett, a körtefa megfakult, s a zöldségesben, tikkadtan vergődtek a paprikalevelek...

Ezen a délutánon felhőske sem mutatkozott; az ég ráborult a tájra, akár a celofán, s alatta dunsztolódott a külváros.

Az öreg Szakács letette az öntözőt, s végigtörölt az arcán. Szája kinyílt, tokájáról csurgott a veríték. Reggeltől hordta a vizet, s közben elhessentett minden kísértést, amely odakinált egy szögletet, vagy arra bízatta, hogy a téglarakás mögött szívjon el egy cigarettát. Nem, nem! Hiszen az imént is csak a vécére ugrott be, s már lecsapott rá az asszony:

– Mit csinál ott, Dénes?! Már tíz perce, hogy bement! Direkt néztem az órán!

S aztán jöttek a szavak!...

Szakács a konyha felé sandított, s felkapta a vedret. Jött-ment, cipekedett ismét. Kicsi alakja megbil- lent, s csupán akkor érzett könnyebbséget, amikor a leveleken szétfutó csöppeket nézte; de a föld hamar beitta a vizet, s másat kellett hoznia, másat!

A csap az ösvény végében volt, s ahányszor bic- gegve jött, ágyékában érezte a szúrást s buta tehe-

tétlenséggel gyanította, hogy kiújul a sérvé. Biztosan kiújul!

S amint erre gondolt, a pára szivárvánnyá bomlott előtte, s emlékezetén félnék képek szaladtak át. Igen, már az első napon rosszul kezdődött a házassága! Ő péksegéd volt, megszokta a szunyókálást a teknő hátán, s az ágyban nem jött rá álm; csak forgolódott, hánykolódott, aztán leszállt, s a padlón rögtön elaludt ...

A másik kép nedves éjszakát idézett: hazafelé bandukol a sínpár mellett, hóna alatt kenyér, amit ki-segítésért kapott, s gondolatai egybemosódnak a sötéttel; majd hirtelen ütést érez, a cipó elgurul, s reggel a kórházban ébred. Erzsike mellette ül és sír:

– Biztosan részeg voltál, azért nem hallottad a vonatot!

Bal lábát megoperálták, bicegő maradt, s rá pár hétre elkövetkezett a másik szerencsétlenség is: Erzsike pénzén lisztet vásárolt, hogy élesztőt gyártson, lepedőket hasított szét, s rongycsecsekben lógott a tészta a falról – csöpögött belőlük a lé. Négy éjjel virasztott tűzfénynél, mint az ördög, de a kísérlet odalett, s a kovászt be kellett lökni a gödörbe.

Erzsike ismét sírt...

Ami azután következik, az csupa keserű emlék. Az évek során valami idegenség szorult közénk, az aszszony orra kihegyesedett, s naphosszat kellett túrnia a maceráit.

– Miért áll itt?! Menjen, hogy ne lássam! Ő, de megvert magával is az isten!

S ő ugrott pincéből padlásra, tün cernát fűzött át, kanalat súrolt, majd loholt a pékségbe; de hiába hozott meleg kiflit s takarította meg a cipőjét, hiába leste, hogy kacagjon egy picit; neki csak tutyimu-

[Erdélyi Magyar Adatbank]

tyi ember volt már, bicegő tajdak, s egy szép szót sem hallott tőle soha, egy szép szót, a jóistenét!

Szakács fölrezzent és szétnézett; vajon nem mondta ki hangosan, amit gondolt? ...

A víz fonalakban hajolt meg, ő is utánadólt, de utolszor, mert a derekát már nem érzi, s igazán Erzsi is elégedett lehetne a munkájával ...

Előtte nedves tök pöffeszkedett, s az öregben, amint rajtafelejtette a pillantását, parányi irigység mozdult meg; odalépett, s cipője orrával megrugdosta:

– Te, te dög!

Az asszony csipkét horgolt az ablaknál, s ujjai mögül csak vékony orra ugrott elő, most azonban, hogy árnyék vetődött rá s szuszogást hallott, elakadt.

– Mi az, megunta?!

– Nem ... dehogyis!

– S akkor?! Szakács zavart lett:

– Végeztem...

– Úgy! S már sziesztázna, mi? No, üljön le, s bámuljon engem!

Azzal tovább pörgette ujjait, az öreg pedig tanács-talanul állt, kezét fölöslegesnek érezte, de nem tudta, mit mondjon, félt önmaga, hangjától is, s inkább ki-ment volna újra a kertbe.

– Még mindig ácsorog?

– De ha befejeztem ...

– Elég, elég! Én harminc éve éjfélkor fekszem! Itt a rongy, töröljön port a fiataloknál! Fogja egy-kettő, ne tökéletlenkedjék!

Felszökött, fiókokat rántott ki, s az egyikből vázondarabot hajított a férfi elé. Az öreg elkapta, de

[Erdélyi Magyar Adatbank]

a szemébe por csapott és tátogva nyomta le a kilincset. A szoba jóillatú volt. Körül könyvek, az asztalkán földgömb. Leült, s gyorsan lélekzett. Milyen más itt! Csak egy ajtó választja el a konyhától, s mégis más! Ha akar, hátradőlhet, átteheti a lábát is, nem szól senki! A tegnap, mikor bekukucsált, a fiatalember ezt a gömböt forgatta, s Guatemaláról mesélt Irmusnak. Guatemala? Jó ég! Vajon ő megtalálná?! ...

Elreteszelte az ajtót, s visszaült. Tenyerét előretolta, szeme repdesett s a hűvös gömbtől izgatott lett, mintha félne, hogy a kék folt kiterjed, hullám kapja fel, vagy elszáll idegen tájakra; visszahúzta a kezét, majd ismét előrenyúlt. Guatemala, Guatemala ...

Piros vonalak cikáztak előtte, tenger dagadt, hegy-sorok vonultak el, s az öblökön víz csapkodott; aztán a mutatójja reszketően megállt egy foltocska fölött, s ő talpra ugrott.

– Itt van! Ez az! Megleltem!

S bután, örvendezőn meredt a gömbre; de az ajtón most zörgettek, oda kellett ugrani, félretolni a reteszt. S az asszony bedugta madárfejét:

– Mi az, megbolondult?!

– Nem, dehogyis!...

– Pénzt talált?!

– Ugyan ...

– Mutassa a kezét!

Az asszony állt egy kicsit, végigmérte, aztán visszahúzódott:

– Vigyázzon, Dénes!

Az öreg a szekrényhez ment, s szaporán fényezni kezdte. Éppen most kellett bejönnie! S még tolvajlással gyanúsítja! Ót! Micsoda kapzsi! Ezt a szobát is kiadhatta volna olcsóbban, nem háromszázötvenért!

[Erdélyi Magyar Adatbank]

Hiszen csak a fiú tanít, Irmus még az egyetemre jár! S a bútort is meg tellett venni! De csak a pénz, a pénz! Még a falatot isi sajnálja, pedig a tegnap két befőttes dobott ki, s a szalonna már avas! ...

Félénken dolgozott, de aztán meggondolta magát, az ajtóhoz ment, ismét bezárta, s letelepedett a gömb mellé ...

Szakács ágya a kisszoba ajtajánál állt, s a kulcslyukon át lehetett lesni.

Éjfél körül kattant a villany, a mintha szél babrálna, minden megélnkült; az öreg fölült, odabújt a részhez, s nézte, hogy nem hagyott-e gyűrődést a terítón, nem mozdította-e el a gömböt; de a fiú nyugodt volt, Irmus végigfeküdt az ágyon és mosolygott.

– Kinevetsz, ha olyat mondok!

– Nem.

– Szeretnék ikreket szülni. ...

– Ikreket?

– Igen.

Az öreg meghökkent; aztán hátradőlt, befogta a száját, s hasán rázkódott a paplan. Ha hallaná az asszony, te jóisten! S már elképzelte, hogy egy reggel gyermek-sírásra ébred, két csecsemőt talál a rekamién, s kiabálni kezd: „Hát nem mondtam, hogy kölyök nem kell?! Hogy kerülnek ide ezek?!”

Odaát csend lett, s Szakács kíváncsin ismét az ajtóhoz hajolt: a fiatal férfi most az ágy szélén ült, s Irmust cirógatta:

– Mindig így képzeltem el...

– Én is.

– Arra vágytam, hogy barátot találjak, akinek nincs titkos rezdülése sem előttem ...

- S meglelted?
- Úgy érzem.
- Akkor gyere közelebb ...

Az öreg elkapta a fejét. Nem, most már nem szabad leskelni – egyetlen dolog, s tán csalódás is érhetné, irigység zavarná az álmát, mint az elmúlt éjszakán. Besüppedt a párnába, s el akart aludni, de csak pislogott nyugtalanul. Hogyan?! Irmus a barátja volna a férfinak, s az egész házasság csalás?! Te jóisten, ha megtudja az asszony!

S újra, kacagni kezdett.

Csupa titokzat az a tulsó szoba! Hát lehet valaki barát s feleség is? S akkor Erzszi mi? Hihi, ha egyszer megkérdezné, ha megtudhatná, hogy az élesztőügy óta miért húzódik a leheletétől is ...

Lassan elaludt, de hétkor megébredt és felkukucskált az égre: a kék hártya éppoly mozdulatlanul borult a tájra, akár a tegnap. Kezdheti előről az öntözést! A konyhába ment s félénken nézett az ablak felé, ahol az asszony ült; a szótlanság rémítette, s mondani akart valamit, hogy eloszlassa a veszélyt.

Már meg is szólalt:

- Irmus két gyereket szül ...
- Mit beszél?!

Szakács nevetett, várta, hogy az asszony is bizalmasodón nézzen rá, de annak a tekintete rögtön sutává tette, s a mosolyt mintha festékkal kenték volna az arcára

– Mit motyog?!

– Semmit!... Csak úgy mondtam ... Mert mostanában mindent összeálmodom ...

S ezzel kilépett, a teát otthagya a kályhán. Inkább éhesen marad, gondolta, minthogy ijedtében megégesse a száját, s a kenyér dőcögjön a torkán. Később

pedig, mikor az öntözőt a csap alá tartotta, elkese-
redetten kívánta:

– Bárcsak ott találná egy reggel az ikreket!

Délre a tűz ismét pörkölt, s a tőkinda kígyózva hú-
zódott össze. Micsoda kánikula! Az öreg a szájából is
vizet szórt volna, de a torka lüktetett, akár a gyíké,
s csak az arcán gurult le egy-egy csepp. Olykor föl-
nézett az égre, s azt hitte, ha így vár, történnie kell
valaminek. Hiszen fű, fa rí vele, s bár nem szent,
megérdemelné, hogy meghasadjon a mennybolt, s eső
zúduljon alá ...

Az ég alatt azonban csend volt, s ő hiába várt; az
öntöző nehéz lett, bakancsa tapadt a földhöz, s nem
vágott szivarozni sem. Egyedül Irmusék szobája csa-
logatta, s szeretett volna odatelepedni az asztalka
mellé, a hűvös fotelbe ...

Éppen a paszulyt öntözte, mikor látta, hogy az asz-
szony fésülködik, ruháját igazgatja, menni készül. Er-
ről eszébe jutott, hogy a csipkehordás napja van, s
megörvendett. Estig egyedül lesz! Letette a kannát,
a téglarakás mögé lapult, s leste, miként hajol félre
az ág, s kutat utána a felesége, hagyakozó szigorral;
majd felállt és a konyhába ment.

Már könnyű volt, de nem tudta, mihez kezdjen; ál-
lán peng a szőr, s az inge is nedves ...

Hamar borotvát kapott elő, átöltözött, lábát cipőbe
bújtatta, jött-ment izgatottan; kibicegett az ablak alá,
jázmint tört, s visszatért. Utána a nagyszoba ajtajá-
hoz lépett, s kopogni akart. De hát mitől van ez, is-
tenem? Harminc éve volt ilyen utolszor, amikor a
kölcsonfátyolt újságpapírban vitték a plébániára, s el-
mondták a holtomiglan-holtodiglant ...

[Erdélyi Magyar Adatbank]

Belépett a szobába, a virágot a melléhez szorította, s a rekamié felé fordult:

– Bocsásson meg, Irmus... Igazán nem akartam árulkodni ... Csupán ijedtemben mondtam el a dolgot az ikrekről ... Mert én sohasem azt mondóim, amit gondolok ... S ezután bármiről beszélhetnek, s ha akarják, a kulcslyukot is betömöm ...

Az öreg megijedt önmaga hangjától, legyintett, s a jázmint az asztalra tette.

– Rettenetes! Ez a kánikula egészen meghülyített!

Végigtapogatta a szekrényt, megnézte a szőnyeget, a falakat: a rádió fölött Engels-portré, szemközt Jézus az Olajfák hegyén. Különös! Hiszen kitehettek volna a szentképet – ez az Erzsie –, de a festési után is visszaakasztották, mert nem akarják megbántani. Igazán rendes emberek ...

Az éjjeliszekrényen fényképalbumot talált, leült és belelapozott. Mindenütt ketten vannak! Sziklatetőn, parkban, nyaraló teraszán! S az egyik képen, itt is az áll: „Feleségemnek, legjobb barátomnak!” Tehát feleség és barát ... Érthetetlen! S akkor Erzsie mi? Huhu, ha egyszer megkérdezné, ha egyszer megtudhatná! ...

A levegő tiszta, s ragyog a lámpaernyő, a könyvespolc s a földgömb is. Íme, ha megpörgeti, villózik rajta a fény, felemelheti a ceruzát és magyarázhat: látják, e gömböcskén élünk mi! Kis foltok, suhannak el, s rajta lakunk valamennyien, jők s gonoszok, együtt! Az a tűhegynyi pont pedig az Agyag utca, s ott is érdekes emberek mozognak! ...

Az asztaltól a rekamiéra ült, átvette a lábát, s bal tenyerével megsimogatta a levegőt...

– Azt mondod, mindig így képzelted el? S ikreket szeretnél? Hát jó! Miattam ne legyen kicsinyesség benned! Barátod vagyok s megértelek. De mondd, sze-

[Erdélyi Magyar Adatbank]

reted, hogy férjed vagyok s barátod is? ... Meg aztán mit szólna az öreghez ideát, aki bolondra strapálja magát?

Szakács az ablakra nézett, s nem, tudta, mióta, van bent, két órája-e, vagy három. Már látta az elcsüggedt leveleket, elétűnt az asszony arca s felszökött. A konyhában visszavette nyirkos ingét, összeborzolta a hajját, és sietett a kertbe ...

Csak öntözni, öntözni!

A kanna forró volt, minden csepp kipárolgott belőle, de az öreg most nem vesztette el a kedvét. Frissen érezte magát. Elbicegett tízszer is a csaphoz, s szórta a vizet, megállás nélkül; a tőkről kezével törölte le a port, s rokonszenvvel nézte az uborkákat is. Lesz víz, amennyi kell!

Estig locsol, nem marad egy levelecske szárazon, s az indák ismét kinyújthatnak!

Mert jókedve van, s ha tűz zúdul alá, az sem lankasztja el ...

Este párnával támasztotta meg a hátát, úgy kukucs-kált át; az asszony aludt, nem kellett félnie, s mindent megleshetett: a mozdulatot, az arcok játékát, a beszédet. Irmusék moziból jöttek:

– Még nem láttam ekkora halat! – mondta a lány.
– S hogy viaskodott az öreg!

– Igen, a szemnek itt sok jut; de a képzelet néha a való látásnál magasabbra emel, s bennem ezután is a könyv Santiagója él, akinek a gondolatai úgy libegnek ég és föld között, mint vér a tengerben ...

A férfi házikóiban járkált fel-alá.

– Az imént Járait említetted. Azt mondom, tanárod volt. Háát ... jó ember, csak puha, nincs egyénisége ...

[Erdélyi Magyar Adatbank]

– Hunyd be a szemed, Lackó!

– Meddig? ...

– Amíg tízet számolok!

Nevettek, s az öreg hallotta, amint Irmus bebúvik a takaró alá. Ekkor félrefordult: de hát miféle halról beszéltek, s hol gondolkozott az az ember? A tengeren? Haha, ott könnyű, mert egyedül van! Aztán a tanár jutott eszébe s olyannak képzelte el, mint önmagát: biceg, szünetben öntözővel lohol az udvaron, s a gyerekek kacagják, mert nincs egyénisége. Elvették tőle, akár a hajtási engedélyt! ...

Szakács ásított, s elalvás előtt az motozott át a gondolatán utoljára, hogy mégis jó lenne tudni, mire gondolt az öreg halász a tengeren ...

Reggel Irmus hívatta. Nagyon megijedt. Biztosan nyomot hagyott, feldöntött valamit, vagy eltörte a gömböt! S már rákészült, hogy bocsánatot kér, s igazán a kárt *is* megtéríti, csak ne szóljanak Erzsinek! Be nem volt baj, sőt Laci egy valódi öntözőslagot mutatott, amelyen csak itt-ott volt toldás; s ő rögtön felkapta, s szaladt is vele. Jóisten! Hiszen erre vágyott, ez kacskaringózik át évek óta az álmain, s most itt van az ölében, s ha megégetné, sem engedné el!

A konyhában megperdült vele s táncoltatta, mint kígyót a bűvölő; az asszony elsápadt:

– Mi ez?! Veszélyt sejtett:

– Tegye le!

De az öreg csak simogatta, dédelgette a csövet, körbe forgott, s észre sem vette, hogy a felesége mögéje áll a késsel. Aztán, felriadt és bután nézte:

– Mit akarsz?! ...

– Adj ide! Szétvágom.

Azzal előreugrott, s birkózni kezdtek. Szakács megvadult. Nekilökte az asztalnak:

[Erdélyi Magyar Adatbank]

– Te! ... Vigyázz! ... Nekem is van egyéniségem! ...

– Mi? ... Mije van?! ...

Az asszony elengedte magát, s leroskadt; az öreg azonban nem törődött vele: átnyalábolta a gumicsövet, a kamrába vitte és mellé ült.

Hű, de gonosz! ... Szinte elvágta, össze akarta darabolni! ... Mert fél, nem akarja, hogy megkönnyebbüljön ... Nem akarja! ... Csak a robotot! ... Gürcölj, nyámnyila, bújjék ki a sérved, dögölj meg! ... Ezt gondolja! ... S hogy megijedt attól a kicsi szótól, haha! ... Talán már rég a szemébe kellett volna vágni! ... Harminc évvel ezelőtt ... S akkor nem rezzen meg a szavától, nem ugrál, mint a szöcske s vergődik izzadt álomban, míg ágyához szorítja a tökinda ...

Szakács fölállt; erősnek, bátornak érezte magát; visszabicegett a konyhához, behajolt az ajtón, és oda kiáltotta:

– Igenis, van egyéniségem! ... Tud meg! ...

A csaphoz ment, ráhúzta a csövet, s forgatni kezdte a karikát; de miért is ne lehetne egyénisége? ... Ha ezen múlik, hát lesz! ... Utánajár, megszerzi! ...

A pára felszállt, eltakarta a napot, s a kert tele lett üdeséggel. Az öreg nevetett. Milyen jó így! Egyenesen tarthatja a derekát, a sérve sem szúr s nem fő pirosra az arca sem! Máskor félnapig lót-fut, s a kert beissza a verítékét is, most azonban alig félórája öntöz, s már tócsák csillognak, illatozik a paradicsom, s a levelek nedvesen hintáznak ...

Befejezte, összegöngyöli a slagot, viszi a kamrába, s estig semmi dolga a zöldségesiben. Ha akar, rágyújt vagy lehever s bámulja a felhőket ...

[Erdélyi Magyar Adatbank]

Elővett egy cigarettát s szembe állt a konyhával, hadd lássa a felesége, hadd ölje a mérég; de az aszszony eltűnt, semmi mozgás nem hallatszott. Szakács bement, eszébe jutott valami, megborotválkozott, s ismét felvette új ruháját; a kertből rózsát tört.

– Kezit csókolom! Ezt a gumislagért hoztam! ...

A virágot a vázába állította, s járkálni kezdett a szobában. Felcsatolta a fiú karóráját s megfordult a tükör előtt. Igen, neki is jól állna egy ilyen Doxa, s ha kérdeznék, csak megpöccintené a kabátja ujját, s odavetné: „háromgyed kettő!” ...

S a lábát bedughatná ebbe a papucsba, úgy sétálhatna, s akkor a gondolatai is puhábbak lennének; lám, máris mily könnyen mozog benne! ... Hát még ha felvenné a fiú pizsamáját, s úgy heverne végig a rekamién!

Az öreg izgatott lett. Kabátját a székre tette, lehámozta alsóneműjét s átöltözött.

– Azt a könyvet kérem! Kell lennie ott egy regénynek. Valami öreg halászról szól s a tengerről...

Szakács fölállt, megkereste a kötetet s visszafeküdt:

– Ez az, köszönöm!

Később az asztalka felé fordult.

– Mondd, Irmus!

– Figyelek.

– Tudnál elhúzódni keményszívűen, ha lenyomna az élet, s gyöngé lennék?

– Nem!

– Hát ha a próbálkozásaim meggyötörnének, az erőm s az időm kárbaveszne, mit szólnál?

– Kezdd előlről!

– Nem tartanál bolondnak?

– Soha!

[Erdélyi Magyar Adatbank]

– S nem pörkölne harminc éven át a szád, hogy félénkké tégy s megalázz?

– Hallgass!

– Szeretnél akkor is?

– Szeretnék!

– S szülnél nekem gyereket?

– Ikreket!

Szakács fölugrott, átfogta a fejét, s hallotta, ahogy zúg, benne a vér.

– Miért fekszem itt? S miért beszélek magammal? Megőrültem?!

Mikor újra a konyhában találta az asszonyt, mindketten zavartak lettek; az öreg kinyitotta a kályhaajtót, papírlángot tartott a cigarettája elé, s úgy slukolt, mint aki csak ezzel a lánggal törődik; aztán le-guggolt s benézett a kemencébe:

– Mit vásároljak?

– Egyelőre kenyeret ...

– Semmi egyelőre!

– Tessék?! ...

Az asszony elsápadt:

– Mi történt magával?!

– Az, hogy többé nem ugráltat! Elhozom, ami kell, meglocsolom a paprikát ós pász!

– Dénes! ... Megőrült?! ...

– Aligha!

– S mit akar egész nap?!

Az öreg megfordult, közel jött, s ráhajolt a csipkére; az asszony elhúzódott.

– Ettől félsz?!

– Menjen innen!

– Ó, te gonosz! Sokáig táncoltattál! Elszívtd min-

den erőm, s egy gyereket sem szültél, akibe megkapaszkodjam!

– Hallgasson!

– Másnak barátja van s felesége; nekem egyik sem volt. Csak pallérom!

– Elég!

– S most rémít, hogy miből akad egész napra robotom, mi?! ... Hát nem! Matinéra megyek ... beülök egy fröccsre, vagy ... papírrepülőket hajigálok a Szamos-hídról; de akkor sem kuksolok itthon!

– Hallgasson!

Az asszony felugrott, odavágta a horgolótűt, utána elfödte az arcát, és sírni kezdett:

– No, öljön meg!... Én vagyok a hibás, én, egyedül! ... Kiszíptam az erejét, földhöz szorítottam, meg-aláztam! ... S míg kínlódtok, rúzsosan kóricáltam s elvertem a pénzét, igaz?! ...

Szakács megszeppent; az asszony borzosan beszaladt a szobába, összecömbölt szöveggel tért vissza, s a földre hajította:

– Látja?! Ezt 39-ben vettem, de még nem varrtam meg magamnak!

Az öregben sajnálat mozdult meg:

– Ha belém nem vágod a karmod, sülyyedtemben nem húztalak volna magammal a víz alá!

Legyintett s ki akart lépni; de a felesége visszatar-totta:

– Nem, még ne menjen! ... Meg akarom mondani hogy én is le tudok feküdni kilenckor!... Én is tudok szórakozni, ha kell! ... Ezt a ruhát pedig már ma kiszabom! ...

S míg a szövet fölé hajolt, az a nap jutott eszébe, amikor rádöbbsent női mivoltára, alsóneműjét elásta, s öngyilkos akart lenni; s most úgy érezte, mintha egész

hideg élete ebből a tévedésből fakadt volna ...

Az öreg már a kertben öntözött, nézte a szertefutó csöppeket, s a sajnálat úgy felerősödött benne, hogy szerette volna még ma este elhívni valahova ... egy nyárikertbe az asszonyt ...

Nyitott ablaknál feküdt, szemháján át is érezte a szőlőlevelek remegését, s ahogy felidézte a tegnapi multság egy-egy részletét, megörvendett: szőke sör a fehér abroszon, cigányzene, kavargó nép ... S aztán látta a feleségét, amint a kosár fölé hajol, s kiválaszt két csokor szegfűt ...

Igen, ez volt a legszebb; hiszen harminc éve is van, hogy utoljára virágot ajándékozott neki!

S hogy eszébe jutott ez, szerette volna megtapogatni a szegfűt, s szippantani az illatából!

Fölkelt s az asztalhoz ment, de a váza üresen meredt fölfelé. „Mi ez?! Nem értem!” Megforgatta a kancsót, visszatette s a konyha felé indult. „De hát hol a virág?!” Körülszimatolt a tornácon, utána visszament a szobába, lehajolt, s benézett az ágy alá is.

Éppen akkor toppant be a felesége, karján, kosárral.

– Hol a szegfű, te?

– A szegfű?

Az asszony megrezzent:

– Eladtam ...

– A virágot?

– Azt. S öt tojást vettem az árán! ...

Szakács megsédült:

– Az én szegfűmet?! Jaj, azt a magasságos úristenit! ...

Előkapta a gumicsövet, és úgy szorította, hogy már-már víz cseppent belőle ...

MATYI

Matyi, a kis borbélyinas két pohár bort ivott tegnap, mert felszabadult.

Mindazonáltal reggel, ahogy kipattant az ágyból, nem volt ernyed, csak valami bizsergést érzett, s míg szaporán pislogott, arca piros volt, mint a mosdószappan; denevérfüle szétállt.

Vizet csurgatott a mosdáshoz, ledobta hálóingét s meztelenül tapicskált a konyhában.

A nap már a felső ablakon kukucskált be, sugarai rózsaszín s zöld színiben sziporkáztak, akár a beretváló hab.

Matyi lehunyta a szemét s úgy állt a fényben, szétárt karral, mint egy indián a szertartás közepén.

Hajvágási, borotválás? Frekciót parancsol? A következő szám, tessék!

S a bőrpárna áthuppan, fenőszíjak csattognak, pacsuliszag terjeng... A hat borbély pedig úgy áll fehér köpenyében, vörös arcával, mint két sor égő gyer-tya...

Mindez inkább átvillanó sejtelem volt, mint tudatos számbavétel, hiszen eddig is nyírt, borotvált. Csakhogy ma először dolgozik számlával, s szeretné tükörsimára borotválni a vendégek arcát, szeretné, ha sem vérpetty, sem karcolás nem maradna villogó kis borotvája után.

Félóra múlva, amikor ott áll a műhelyben, még mindig erre gondol, s kissé sápadt lesz.

[Erdélyi Magyar Adatbank]

Mellette hajladoznak a borbélyok, csak ő topog vá-
rakozone, s úgy érzi, a füle akkora, mint egy borbély-
tányér.

Hát nem jön senki?!

Már azon tűnődik, mit kellene kitalálnia, hogy el-
terelje sötét gondolatait, mikor nyílik az ajtó s egy
sovány, kefehajú férfi lép be, szögletes kis állal, csöpp
bajusszal, amely ajkát komolykodóvá teszi.

A férfi, aki vidéki kántorhoz hasonlít, hátratett kéz-
zel közeleg, szivacsos cipőtalpa lesüpped, mintha haj-
ladozna a padló.

– Tessék parancsolni!

Matyi kiugrik a szék elé:

– Tessék helyet foglalni! – ismétli, miközben ügyel,
hogy egész lényé udvariasságot árásson.

Pedig a szögletes áll riasztja, ujjain már érzi a ke-
mény vonalak metszését, s azt is tudja, hogy ez a vé-
kony szakáll siklik a kés alatt.

A kefehajú megáll, az orrához kap, s ajkát csü-
csüríti.

Aztán fölneáz, kacag:

– Nem! – mondja –. Inkább várok!

S leül.

Pislogása mérsékelt szánalmat fejez ki.

Matyi nézi, nézi, aztán elkapja a fejét, mert a szé-
kébe közben egy dokkruhás munkás ült be.

Reszketően keni a habot s az állrészen sokáig, dör-
zsöli, majd kezét töröl s megvillan a borotva; de a
füle zúg.

„Ő még vár ... Nem bízik ...”

Nagyot nyel s ebben a percben oly picinek érzi ma-
gát, hogy lábujjhegyre emelkedik, úgy hajol a mun-
kás fölé, s már látja is, hogy a szappanhabon piros
vér üt át.

[Erdélyi Magyar Adatbank]

A kefehajú a szomszédos fotelbe ült. Szappanos álla úgy hasít a levegőbe, mint egy vasék; de az öreg borbély egyre csak Matyi felé sandít, arca meg-meg-rándul s hirtelen a vendég szisszenésére rebben fel.

– Bocsánat – motyogja. – A gyereket figyelem, Matyit... Ugyanis az én tanítványom, és roppant tehetséges kölyök... Csakhogy most belebújt az ördög! Felheccelték!... No, no!... Lám, ismét elkarcoltam!

Matyi dühösen borotvál, s mind távolabbról hallja az öreg Szatmári hangját. Gondolatai elmerülnek, s csak a fehér foltokat, az arc piros csíkjait látja. Aztán ismét fölágaskodik benne az önérzet:

„Hiszen megborotvtáltam volna szépen, akármilyen szögletes is az álla!”

Nagyon felborzolódik.

A munkás rászól:

– Azért hagyjon a fülemből egy kevéskét, elvtárs.

S ugyanakkor a kefehajú is felhördül:

– Mi ez, kérem?... Hiszen ez borzasztó! Talán csirkének néz?!... Tessék ide küldeni a felelőst!

Az üzletvezető, egy hosszú, kopasz ember, aki az ablak mellett borotvál, ebben a pillanatban elkapja a kést.

– Mi van elvtársaim?!... Ügyeljenek, a teremtésit! ... Hiszen én is szinte elvágtam a vendéget!

A dühös kirobbanásra mind a hét borbély gyorsabban kezd dolgozni, s egyenként itt is ott is felszisszennek a vendégek.

Matyi már nem bírja. Lemossa a férfi arcát, a szappanos pamacsot pedig sírva vágja a sarokba s kirohan.

Döbönt csend lesz; aztán a munkás megtörli az arcát, s nagyot fúj.

– Hát nem, értem! Sehogy sem értem! Ezt a gyereket rég ismerem, de még sohasem vágott el!...

Ilus végül rászánta magát, hogy orvoshoz menjen, bár nem is elhatározás volt ez, hanem inkább kényszer; az utóbbi időben egyre gyakrabban valami szorongás gyötörte, s ha megszólalt, érzékeny lett a hangja. Máskor pedig arcát fürkészte a tükörben, oly idegenül, mintha már nem tudná, miért állt oda: a fésű lecsüngött a kezéből.

Ez volt a legrosszabb, a csönd, a zúgó szobával, amikor nem gondolt semmire, csak a szíve dobogását figyelte.

Egy éve tartott így, hiába küldte Feri az orvoshoz, s topogott sértődötten az anyósa is; alig hallgatott rájuk. Restellt elmenni, hiábavalónak tartotta. Ma azonban megijedt a jelektől, amelyek a reggel figyelmeztették. Várt, leste, hogy újabbakat észleljen, s közben úgy tűnt, még benne rezeg a hang, amely a csecsemő mozgásától maradt. Éppen félidős lehet, tavasszal szüli meg. Erre gondolt legelőször, de öröme rögtön összevegyült a rémülettel.

S ha a kicsi öröklí az ő szorongását, vagy a betegség már szülés előtt elszívja tápláló nedveit, mi lesz?!

Fél tízkor fellépett a kapun. Az utcai lombok megszürték a városból fölszivárgó zajt, s árnyékuk hűvösen tartotta a macskaköveket. Inkább parkhoz hasonlított ez az új telep, mint lakónegyedhez.

Ilus nemsokára szemben ült az orvossal.

A pszichiáter negyvenéves lehetett, búbos fejét te-

[Erdélyi Magyar Adatbank]

nyérnyi haj fedte, s onnan meredeken zuhant alá a homlok fala. Az álla kurtának tűnt.

– Tehát nyugtalan?

– Igen... – mondta Ilus, s csak a két óriási szemét látta az orvosnak, amelyből nyugtató fény szállt.

– Mikor legerősebb ez az érzés?

– Ébredés után.

– Reggel?

– Reggel.

– S mikre gondol?

– Nem tudom.

– Mégis?

– Szeretnék elmenni.

– Hova?

– Mindegy.

– Új lakás?

– Nem. Egy éve lakunk ott.

– Az anyósával megfér?

– Nagyon, jó embereik.

– S a férje?

– Szeretem őt.

Csönd következett. Az üvegfalon átlengett a fény, és minden tisztának, libegőnek látszott.

– Kislány korában félt egyedül?

Ilus zavart lett. Lefele pillantott erős, kissé szétnyitott lábszárára, gömbölyödő hasára, s ez a „kislány” most oly különösen hangzott, hogy belevörösödött.

– Nem, nem féltem.

– Az édesapja ivott?

– Csak havonta kétszer. Előlegnél és elszámoláskor. Mint a többi kovács...

– Idegbeteg volt a családban?

– Egy sem.

– No, rendben van.

Az orvos fölállt:

– Aligha komoly az eset. A betegségének ugyanis külső oka van. Mihelyt azt megleli, a szorongás is elmúlik.

Később az utcán Ilus elmosolyodott. „Külső ok”. Érdekes! Ismét visszagondolt kislány korára, de nem emlékezett rá, hogy csakugyan félt-e vagy sem egyedül lenni...

Egész úton csendes volt, s maga előtt látta az orvos szemét, amelyből nyugtató fény szállt; otthon azonban alig lépett a szobába, máris zaklatott lett. Felöltözve járkált, hóna alatt táskával, mintha irtózna leülni. A gyomra remegett – kevés volt a levegő is.

Az anyósa papucsban, reménykedően, csillogó szemmel nyitotta rá az ajtót.

– No, voltál?

– Igen.

– És?

– Semmi.

– Nem írt fel gyógyszert?

– Nem.

– Ó, ó!

Ilus ideges lett:

– Nagyon kevés a levegő!

– Meleged van?

– Fulladok meg!

Az asszony megnézte a hőmérőt, és apró vállrándítással húzta félre a függönyt; a szobában tizenhatszáz fok volt a hőmérséklet.

Ilus kihajolt az ablakon.

Megszokta, hogy míg figyeli a fákat, vagy utána bámul egy-egy embernek, elmerülhet az utca csöndjében. Most is, amint ott állt, csak messziről gyűrűzött felé valami zaj, mintha nem is beszéd volna,

hanem sejtelem, aztán a hang erősödött, s már hallotta a szavakat is:

– Ki sejtí, mi a baja! Biztosan többre vágyik, s lenéz bennünket! Pedig úgy él itt, akár az üveg-házban!

A konyhaablak mögött sötét kendő, s egy megértően szomorú arcél látszott. Az anyósát azonban elfődte a homály, s kissé a hangját is letompította.

Ilus eltűnődött. Nem bántotta egy szó sem, mert tudta, hogy igaz. A közöny, amellyel elfogadja, hogy kiszolgálják: – hálátlanság.

De hát mit tegyen?!... Nem tud másként viselkedni!... Képtelen rá!...

Hirtelen megfordult. Körbesétált, végigsimított a dió-faszekrényen, megnézte a szőnyeget, fölemelte a virágvázát s ismét visszatette. Úgy járkált, mintha felakarna fedezni egy tárgyat, egy szögletet, amely belel óbban a tekintetébe s szeretettel tölt el; de hiába, mert a szoba nem keltett benne érdeklődést. Idegenül nézett meg mindent, s a bútoroknak csak az anyag-szerűséget tudta felfogni; fa, cserép, virágszál...

Úristen! meddig tarthat ez így?!

Leroskadt, arcát tenyerébe hajtotta, és olvasmányok jutottak eszébe lábadozó, életunt úrilányokról, menekülő asszonyokról, s megrémült. Talán nem fog ő is eltávolodni Feritől, most, éppen most, amikor várandós!... Nem, ez lehetetlen!...

S már a konyhába akart menni bocsánatkérően, de alig állt fel, úgy érezte, hogy ez az érzés kialszik benne, amíg odaér...

Pár perc múlva újra az ablakban, könyökölt. Emlékei elkóricáltak; az az éjszaka ötlött föl benne, amikor virágot árult a mozinál. Egy úr intett: megveszi az egészet. S ő mezítláb surrant utána, s ahányszor koccant a cipő, benne is megrezsent az öröm; de a

házak lassan elmaradoztak, és a „sok üres telek gyanakvón fordult utána: mélyükről hűvösség és tücsök-ciripelés szállt. Az úr lefékezett:

- Félsz?
- Nem.
- Akkor romlott vagy.
- Nem vagyok romlott!
- Másként szepegnél.
- Én nem szepegek.
- Hát?
- Harapok.
- Te!...

A férfi előredőlt, de ő félrepattant, szaladt vissza a mozihoz s csak kacagott rajta. Nem ijedt meg.

És bombázáskor is egyedül járt haza főzni, levest vitt az óvóhelyre, míg fölötte füttyültek a srapszelek. „Maga csak maradjon itt, mama” – mondta az anyjának. „Én olyan vagyok, mint a fehér egér. F ürge és szerencsés”. Később az óvóhelyen is fehér egérnek nevezték, s csak egyszer fordult elő, hogy megpörgette a légnyomás; de miután felült a porban s megszámolta lábujjait, nyugodtan ment tovább. Ó, nem félt ő soha. Mert tudta, hogy meghalni könnyű, csak küzdeni nehéz, s az embernek a küzdelem jutott részül, a szép harc... Mielőtt férjhez ment, a raktárban zöldséget válogatott, és este a felsőrész szabászatot is kitanulta.

Szerette Ferit. A bőrgyárban ismerte meg, s hat hét alatt összeházasodtak. Gyűjtött pár száz lejt s már el is tervezte, hogyan fognak berendezkedni: kis rekamié, varrott párna, rádió... Nagyon bizakodó volt, nem félt semmitől; de amióta beköltöztek, mégis rászakadt a nyugtalanság...

Vajon miért?

Most megnyikordult az ajtó.

Feri lépett a szobába.

– No voltál?

– Igen.

Megcsókolta.

– És?

– Semmi.

– Nem írt föl gyógyszert?

– Nem.

A férfi leült.

Elgondolkozott:

– Összevesztetek?

– Egyáltalán.

– Anyám sír!

– Miért?

– Miattad.

– Csodálkozom.

– Pedig nem kellene!... S megérthetnéd egyszer már őt is! Elvégre a kezedbe ad mindent!... Kiszolgál! Otthont rendezett be nekünk, s amit az öreggel összekapartak húsz év alatt, az itt van. A tied!... Egy szegyet sem kellett hozni...” Mit akarsz hát?!.. Mondd meg!...

Ilus nekitámaszkodott az ablakpárkánynak, nézte a köröző férfit, de a hang csak messziről gyűrűzött hozzá. Végül Feri legyintett és otthagya.

A nap ferdén hullott át a lombokon, és a pókhálón felakadt a falevél. Ilus szerette azt őszt; a színek elszórakoztatták, a fanyar illat emlékeztette.

Már nem is gondolt Feri szavaira. Föl-fölnézett a házak felé. Csöndes negyed, kihalt. Fű, fa, virág utolszor tűnődik el a fagy előtt, s az utca is bágyadt, mintha éji fény szórná be.

„Hiszen úgy élsz itt, akár az üvegházban!” – jutott eszébe. „Ideje volna véget vetni a hisztinek!”

Igen, véget vet, persze, hogy véget vet. Elmúlik majd tőle ez a betegség, miként elszalad az ősz s a tél is, hogy ismét felragyogjanak a lombok. Csak várjanak egy kis türelemmel!

Miközben erre gondolt, az utca felső végéről kocsi-zörgés, civódó beszéd, szuszogás hallatszott, s nemso-kára előbukkant egy taliga is, a tetején ruhásszek-rénnyel.

– Fogd meg, drága!

– Fogom, fogom!

– Jaj, ne taszítsd rám!

– Ki taszítja?!

A fiatal férfi s a nő megállt; arcukon csillogtak a szöppek. Ni, hiszen ez Irmus és Laci a szomszédból!

Segíteni akart.

Átsietett a konyhán, letrappolt az ösvényen, s már ott szuszogott előttük: nézte a ruhásszekrényt.

– Most vettétek?

– Most. Részletre.

– Nagyon szép!

– Ez?

– Ez!

– Ugyan! Csak egyszerű furnír az oldala. S belül a polc elrepedt.

– De így is gyönyörű!

Ilus kihevült, s gyorsan, vert a szíve.

– Te!... Lehet még ebből kapni?... Van, néhány száz lejem... És vennék egy kis vázát, szőnyeget, három ágyterítőt is!... A másik meghökkent.

– De hiszen neked gyönyörű diófa hálód van!

Ilus azonban nem hallgatott rá. Csak mosolygott és nézte, nézte az óriási szekrényt, amelyből fenyőillat áradt.

[Erdélyi Magyar Adatbank]

Ugyanekkor az anyósa bement a szobába, s mert látta, hogy nincs ott, arra gondolt, hogy ismét a meleg elől menekült a kertbe. Aztán megnézte a hőmérőt és vállat vont: a szobában változatlanul tizennyolc fok a hőmérséklet.

JÁTÉK

Egy óriási gesztenyefa alatt ült, s a viharkabátból borzasán ugrott ki feje s az álmos arc. Balra vascső hinta szaladt a magasba, jobbkézt homokkupac tüzelt a napon.

És mindenütt cipőcskék nyoma látszott, s a férfinék úgy tűnt, mintha a fák mögül piciny örömsikolyokat hallana.

Csípte a fény, szédült, emlékek villóztak benne; majd arra gondolt, hogy hazamegy, s hirtelen gyerekes örömet érzett.

Előredőlt, arcát tenyerébe szorította.

Ujján szabályos volt a köröm, de olaj sötétlett rajta, amelyet nem moshatott le, mert elrohant ott-honról. Dehát hogyan áll ezek után Margit elé? Mivel igazolja távollétét?

S most ismét átszenvedte az éjszakát.

Nem az álmatlanság volt rettenetes, az idegen arcok keménysége s a peron, ahol idegesítően kopogott a cipője. Péter csöpp teste hiányzott, amelyből a pizzamán is átáradt belé a meleg; leheténe tejjillata, s a szomszéd paplan alól lecsüngő szőke haj...

Igen, ezután erőt vesz magán, leküzdi idegességét, mert az első veszekedések beleévődnek a lélekbe, mint korom a bőr alá!...

A megbékéléstől ismét tisztának érezte magát, benyúlt a zsebébe, játék-autót vett elő, s a padra tette.

[Erdélyi Magyar Adatbank]

Ekkor azonban megrezzent az ág, gesztenyevirág hullt alá, és nevetés hallatszott.

– Engem, nem vesz föl, Lackó-mackó?

A férfi hátrafordult:

– Attól függ, hova megy?

– Mindegy, amerre visz...

A fa mögül nyúlánk barna lány hajolt elő, égszín-kék szvetterben, fehér szoknyában s táskáját az autó elé tette. Vörös haja, mint egy kis üstökös, elállt a tarkójától, s szerteszét szóródott.

– Maga játszik, Mackó?

– Igen, játszom...

A lány hátradőlt s virágcsillagocskát vett az ajka közé.

– Ha ezt elmondanám a fiúknak, jót röhögnének rajta! Nos, megengedi, hogy elmondjam?

– Maga ezt is megtenné.

– No, no. S még mát?

– Mindent...

A lány kiegyenesedett s oldalvást komolyan nézte a férfit. Egy kicsit dühösnek látszott.

– Mackó, maga piskóta lélek, de egy kibírhatalan ember! Örökké vádol, pedig senkit sem ismer, akit szerettem!

Elfordult, közönyösen bámulta a hintát. Most azonban a férfi kezdte fürkészni őt.

Szépnek látta, emlékeibe egy kis csalódás vegyült, nem is tudta miként történt, hogy ő, a műszaki egyetem hallgatója, aki albérleti lakást tartott a Hársfa utcában, Mesztek néninél, örökké félrehajolt a lány elöl...

Ösztönösen vissza-visszatért hozzá, eljátszadozott, mint gyerekkorában a veszélyesen közeledő vonattal, s élvezte, hogy az utolsó pillanatban félreugorhat...

A lány viselkedése riasztotta, mert volt ebben va-

[Erdélyi Magyar Adatbank]

lami fáradt rutin, valami fölényes tapasztalat; néha reggeltől-estig látta kószálni az utcán, nagyon csinosan, de soha nem tudta meg, hol dolgozik...

Szabadságon volt, mindig szabadságon...

Most csak nézte hosszan és úgy találta, nem kellett volna oly szigorúnak lenni az elveiben...

S ismét eszébe jutott az éjjeli kószálás, s haragudni kezdett a feleségére.

Felágaskodott benne az igazságtalan harag.

– Nos, felül a kocsimra?...

– Jól tudja, hogy felülök.

– És hova vigyem?

– Iszunk egy törököt.

A lány kuncogott.

– Tudja milyen a jó kávé?

– Nem tudom.

– Olyan, mint az ölelés!

– Tehát erős és forró...

A férfinek tetszett a játék.

Belement, rábízta magát.

– És ki főz ilyet?

– Az attól függ...

– Maga főzne?

A lány laposan pislogott, végigszalasztotta a kis autót a padon, majd a kezébe vette, s kezdte felhúzni.

– Ha akarja, főzök...

– Otthon?

A lány megforgatta a kulcsot.

– Szeretné?

– Nem, tudom.

– Nagyon ragaszkodik hozzá, hogy otthon?...

– Nem tudom...

– Mondtam, hogy firkás pasas.

– Miért volnék firkás?

[Erdélyi Magyar Adatbank]

– Mert nem válaszol, azért!

A férfi megmozdult, bátorságot gyűjtött. Köhécselt, s mondani akart valamit.

A lány ismét nagyot húzott a rugón.

És... ebben a percben éles kattanás hallatszott, s a rugó elszakadt!

A férfi elsápadva nézte az autót. Aztán maga sem tudta miért, hirtelen felugrott. Azt hitte megüti a lányt. De csalt elkapta a kis kocsit, s annyit mondott:

– Ostoba!

Azzal sietve elindult a kijárat felé.

ERŐVISZONYOK

Két gyerek játszik a homokban, a zömök gesztenyék alatt.

Guggolva ülnek, kis lapátjuk meg-megvillan, mint a hal a vízben, s a fény pettyes árnyékot vet tükre, puha karocskájukra s arcukra is.

Ez a két arc pedig most csupa odaadás, csupa áhítat s céltudatos figyelem.

Csupa akarat!

Mert építenek.

Kis házacska, sütőkemence dudorodik a homokban, s kevés jóakarattal vasútvonalnak lehet nézni azt a két párhuzamosain futó vonalat is.

Ajkuk néha el-elnyílik az odaadásban, s pici nyelv mered elő a fogak közül; máskor meg összeszorítják a szájukat, s a gondolat homlokuk redői közé szorul, vagy fel-felrebben a tekintetükben.

De íme most baj történt! A homokba szúrt ásó eldőlt, két emeletnyit lesodort a szomszéd házáról; s az idegesen odabök a simítójával.

A kisebbik felpattan:

– Te, hívom apámat!

– Na és? Az enyém erősebb!

– Miért?

– Mert géppel dolgozik!

– Az enyém meg kalapáccsal. Akkora kalapácsa van, mint a fejed!

– Apám mégis erősebb!

– Miért?

A kicsi elgondolkozik. Kezét zsebre dugja, haja úgy kunkorodik hátul, mint a rucafarok.

– Mért sok a könyve!

– Nekünk is van, igen!

– Mennyi?

– Egy szekrényel.

– De rádiótok nincs!

– De van!

– És varrógép?...

– Varrógép...

A kicsi elszontyolodik:

– Az nincs... De van mosógép.

– Mosógéppel nem lehet varrni!

– De a varrógép sem habzik!

Hallgatnak egy keveset, aztán ismét összeugranak:

– A te apád utazott repülőn?

– Hogyne, hogy lezuhanjon! Inkább jár halászni, motorbiciklivel. Akkora halakat fog, hogy téged egy is lenyelne!

– Igen, de a te nagybátyád nem, tengerésztiszt!

Elakadnak, szelídebben nézik egymást; tűnődnek; majd a kicsi reménykedően megkérdi:

– Engem felvesz a hajóra?

– Csak akkor, ha apád elvisz halászni.

– Elvisz...

Ismét leguggolnak, kis lapátjuk meg-megvillan, mint hal a vízben, s a fény pettyes árnyékot vet térdükre, puha karocskájukra s arcukra is. Ez a két arc pedig újra csupa odaadás, csupa figyelem.

ARANYHAL

A tükörhöz ment és nézegette magát. Mert ébredés után mindig odamegy, azzal a reménnyel, hogy míg aludt, az orra fitosabb lett, az ajka csattan ki, s nagy szemében elfér a világ is. Uramisten, hogy szerette ezt az izgalmat, míg a díványról leszáll, odasuhan a tükörhöz s nyújtózva, akár a cica, belepillant...

Ilyenkor, mintha madártejet inna, s félne, hogy elfogy, lassan vizsgálja magát, minden részét külön-külön. Előbb az ujjait ropogtatja végig, aztán a karján simít át. És örvend, hogy nincs rajta pörsenés, sem duc a könyökén, mint más lányoknak; csupa puhaság a bőre, s ha megszagolja, illat száll belőle...

Igazán különös, hogy mostanában mily gyorsan változik, s éjjelenként érzi is ezt az alakulást. Ha például a fülét a párnára szorítja, hallja a szíve dübögését, hallja, amint körbeszalad benne a vér, s ha összeér a lábszára, azt hiszi, rögtön elperzselődik a lepedő... És reggel mindig észreveszi a változást, amit a tűz végzett...

Most is odaállt a tükör elé. Kalácsba font kontya beomlott, s pár szál haj, akár a vörös szalma, homlokára csüngött. És ő nézte azt a lányt, akinek az állára gödröcske mélyült, és a szeme is szürkébb, mint tegnap... Most izgatott lett, oldalt fordult, úgy fürkészte magát. Minden szép rajta, minden, bár úgy tűnik, a lába kissé vastag...

Szóval... nem is vastag, inkább erős, s ha cipőbe

bújtatja, formásabb lesz. Íme, már a papucs is hogy megszépíti! A melle nekifeszült az ingnek, s az egész alakja más lett. Hát még, ha felveszi a túsarkút!

Egy kis áhítattal állt, belesimult a tükörbe, aztán felbukkant benne egy ötlet. Megemelte a vállpántot, s az ing, mint a kipukkadt hólyag, leszaladt róla. Bár igaz, csak egy villanás volt ez, a kíváncsiság incselkedése, mert utána beugrott a lepedő alá, összekucorodott és elfödte az arcát...

Tizenhét éves s egyetemista... Ó, vajon más ismeri ezt az örömet, ezt a csiklandó vidámságot?... Néha vékonyan felnevet, máskor forróság lepi el, s cseng a füle... Nem, nem lehet, el is csüggedne, ha tudná, hogy voltak már, akik ugyanúgy surrantak a tükörhöz, s szívták bőrük illatát... Ez az érzés egyedül az övé, Takács Zsuzsáé. Annyira az övé, akár az anyajegy a lábujjkája tövén...

Ajándék!

Mert amióta tud magáról, csak a mama szeme imbolyog fölötte, s azt az embert, a gyaluforgács illatú asztalost – így mesélik –, széthordta a vérszagú szál: nem ismerték egymást, S most ajándékba kapta ezt az érzést, hogy ne emlékezzék semmi rosszra... És ő boldog is, Uramisten, olyan boldog, hogy néha eltűnődik: vajon hol van, az, aki hozzá fog tartozni? Bizonyára itt lesz közel, tán éppen mögötte ül az, előadásokon, s klampafülű. De nem, nem lehet klampafülű, jaj, hogy is gondolhatott effélére! Hiszen röpködnek körülötte öten is, ő azonban mindegyiket átejtí: a jogásznak délutánra ad találkát, ugyanekkor a könyvtár előtt sétáló Gipszgyurkát figyeli, s kuncog hozzá...

Ismét visszabújt a hálóingébe, s a tükörhöz ment fésülni. Vörös kontya rögtön bevilágította a szobát, s a tárgyak elváltak egymástól. Ó, ha ő elmenne,

elrejtőzne egy kicsit, árnyék feküdne a városon s a házak összekucorodnának. Mindenki érezné az ő hiányát ...

A konyhában kávégőz szállt, s mama topogása halatlatszott. Most kiment őhozzá, megcsókolta, s az asszony óriási szeme, mint két gömb, kéklett.

- Ni, Madárka!
- Mama, szeret?
- Ó, ó!
- Nagyon szeret?
- Nagyon!
- Sírna érettem?
- A könny kimarná, a szemem.
- S ha beteg: lennék?
- Magamra venném a fájdalmad.
- S na meghalnék?
- Hallgass!
- Mít tenne?
- Hallgass!
- Mégis...
- Te!...

Az asszony átölelte, és nedves lett a szeme. Erősen, ragaszkodón, szorította.

Zsuzsa elgondolkozott:

- Engem sokan szeretnek, Mama.
- Mert szép vagy.
- Az egész városi kedvel. És az egyetemen is... Tudja, van egy tanár, tegnap vizsgáztam nála. Nem jutott eszembe semmi, s már azt hittem, elhúz, de csak ideges lett. Maga ficáncol, mint egy aranyhal, elkezdi, viszont nem tanul eleget...
- Jaj, te!
- Ne izguljon.

- Tanulj, Madárkám!
- Nyugalom.
- Nehogy baj legyen...
- Baj? Haha!...

Takácsné vizet csurgatott, a lány pedig belepaskolt a tába és míg vállán szaladgált a fény, tovább csivitelt:

- Mama!
 - Figyelek.
 - Szombatom bál lesz.
 - Bál?
 - Igen. És ruha kell, estélyi ruha. Nehogy elfelejtse. Szép, sötétszínű legyen. Passzent!
 - De honnan?
 - Átszabatjuk a magáét.
 - Az ünneplőmet?!
 - Azt.
 - Jó...
 - És cipő is kell!
 - Cipő?
 - Igen. Túsarkú.
 - Hiszen van négy pár...
 - Még vesz egyet. A fizetéséből jut. Ó mama! Meglátja, milyen lesz az aranyhalacsckája!
 - Mosakodj már!
 - Rögtön, rögtön.
- Zsuzsa tíz perc múlva – félt, hogy elkésik – ideges lett. Fésűt, pirosítót dobált a táskájába, aztán a szekrényen meglátott egy ötlejest, s felkapta^
- Elveszem, mama...
 - Jaj, ne!
 - Miért?
 - Kell celofánra.
 - Nahát!
- A lány letette a pénzt, s kiszaladt. Takácsné szeme

rögtön elhomályosult. Úristen, nem kellett volna ily gonosznak lennie hozzá!

– Zsuzsaa!... Rémülten hajolt utána.

– Tessék, drága!

Délelőtt a könyvtárban ült, de már kifújta belőle a szél a zsibbadtságot, s röpködnek a gondolatai, nem is tudja összetereelni őket. Óriási falovat lát, meg pajzsokat, s úgy dübög benne egy verssor, mint a kalapácsütés. Érdekes – gondolja –, hogy akkor is voltak gyönyörű emberek, bár az istennők éppúgy veszekedtek, akár Dudáséknál a zenészek feleségei...

S hogy ez eszébe jut, nevetés csiklandozza, átszaladna az úton, intene a trolinak, szeretne hólabdát gyúrni... De aztán arra gondol, mégis jobb szigorúnak maradni; ha a táskáját a hóna alá szorítja, s hunyorog, az emberek rögtön látják, hogy reggeltől olvasott, titokzatos helyeken járt, ahol nyilak cikáznak, s kontyával hasonlít is valami görög lányhoz... Vajon az a bácsi, aki jön, ismeri a hexametert? S a csirkét cipelő nő hallott Afroditéről?...

Komoly akar maradni, de eszébe jut a jogász, aki a könyvtárnál várta, látja sarcipősen sétálni, s felkacag. Hű, milyen mérges volt! A szeme villogott, akár a kandúré! Bár jönne Kerekes, vagy Szabó Olga, akinek a nevetése a parkig száll. Ha elmesélnie az esetet, biztosan belegörbülnének a röhögésbe; de nem látja őket, csak Mamácska, a kicsi szemüveges lány baktat szomorúan,

Utánaszalad.

– Evezel?

– Eh!

Mamácska könnyezik.

[Erdélyi Magyar Adatbank]

– Képzeld, bemegyek az üzletbe, s kérek egy nyilon harisnyát. Az a festett dáma meg fentről sandít rám: „Hát van, fiacskám, 45 lejed?” Rögtön párás lett a szemüvegem. „Mit – kérdem? –, hogy mer tegezni elvtársnő? Nekem 500 lej ösztöndíjam: van, s ha akarom, tucatnyi harisnyát is vehetek!”

– S ezzel eljöttél?

– El.

– Ó, miért nem: voltam ott én!

Megfogta a lányt, s trappolt. Itt az 5 lej nála, most elviszi a cukiba, ahol mint kispárnában a tűk, villognak hátán a tekintetek; hadd pukkadjanak Szabó Olgaék, ha majd elmeséli nekik Mamácska... S az is lehet (te jó isten!), hogy ott lesz a riporter, aki olyan szépen. Írt a felvételiijéről, hogy mama sírva fakadt. S ha ott lesz, köszön, s a bajusza, mintha kávéba, ért volna, fénylik a mosolytól...

Leültek.

A lányka zavart lett, de Zsuzsa összecuppantotta az ajkát, s törököt kért félédesen. A hangja hideg volt, s míg rendelt, a habosrollót nézte. Mert mit neki két babkávét rendelni?... Mamácska fennakadhat rajta, de ő csak odalöki, akár a 25 banist: „félédesen!”...

Ahányszor suhogott az ajtó, hideg szaladt át az asztalok felett, s a hangokat megélesítette.

– Látod, hogy néznek?...

– Nem.

– Pedig mindenki engem figyel. Jobbról, balról is súrolnak a tekintetek...

Mamácska megkavarta a kávé és rövidlátón hunyorgott; Zsuzsa nevetett.

– Most sem látod?

– Nem...

– Liba vagy!

Belematott a táskájába, egy Carpațit vett elő, amit

[Erdélyi Magyar Adatbank]

az egyetlen tréfából kapott, s meggyújtotta. A füst rögtön mellbeszúrta, egy kicsit könnyezett tőle. És ekkor felbukkant a riporter. Kétkedően nevetett rá:

– Dohányzik?

– Nem...

– No, vigyázzon!... A cigarettázás gátolja a fog növekedését!...

És bajuszán, mintha csakugyan kávéba ért volna, megcsillant a mosoly. Zsuzsa pedig, mikor az utcán elvált Mamácskától, már nem is hallotta a kislány szavait:

– A jegyzetem hozd vissza, Zsuzsa!... Biztosan bele sem néztél még!...

Ebéd után nyomtatott iratot teregetett a konyhaszatra.

– Mama, szeret?

– Nagyon!...

– És ha meghalnék?

– Hallgass!

– De mégis?...

Takácsné szeme ismét könnyes lett. Zsuzsa kuncogva a papír fölé hajolt. „Édesanyja foglalkozása?” – olvasta. A toll megállt; Ő bal kezével átfogta az állát. Csak a tűz duruzsolt, s közben, látta a tiszta szobácskát, az új blokkház alatt, látta a zománcos vedret, sí a mamát köpenyesen. Takarító asszony... – ezt kell ide írni. De várjunk csak, hadd ízlelgesse még a szót...

És ha megtudják a fiúk?

Ijedten összerezsent, bejegyzett valamit, és lefeküdt. A mama plédet terített rá, topogott, a szeme megmegebbent. Ó, mennyit duruzsolnak a telepen! Hogy

elkényezteti, s már nem is köszön senkinek az utcán... Igen, az irigység, az örökös irigység, amiért egyetemre jár a Madárkám!... .

S mama a konyhába ment, nézte, mit rendezzen még el. És ekkor az asztalon meglátta a kitergetett papírt, mellette a tintát és a tollat.

Előkereste a szemüvegét.

„Anyja: szövő.”

Mi ez?

Megrázta a fejét.

„Szövő.”

Aztán a szoba felé botorkált, keze reszketett a kilincsen, de nemsokára már ott állt az ágy mellett és megrázta a lányt. Kezéből lecsüngött a papír.

– Mi ez?!

– Nem értem, Mama...

– Mi ez?!

Az asszony darabkákra tépte a papírt, leroskadt és hangosan: zokogni kezdett.

– Jaj, jaj, te csaló! – visította. – Megloptad a szeretetemet. Kifosztottál! Gyilkosom lettél!

Zsuzsa felugrott, rémülten és értetlenül bámult rá; de ebben, a pillanatban megsejtette, hogy valamit nagyon elrontott. Valamit, aminek a nyomát oly nehéz lesz kitörölni, akár a tintapecsétet a fehér ruhából.

[Erdélyi Magyar Adatbank]
PEDICULUS VESTIMENTI

Egy találkozás emléke szorongat, egy történeté, amelynek elmondását szinte restellem.

Valamelyik nap céltalan kószálásom közben a Kossuth Lajos utcába vetődtem. Kissé hűvös volt Nyírottfejú szilfák hullatták árnyékukat a hóra, s a csatornák dermedten csüngtek. Jólesett így sétálni, háttározott gondolat nélkül, miközben a szövet alatt kellemesen bizsergett a test melege.

Tán negyedórányit csavarogtam, amikor barátságos hang rezzentett fel, s a következő pillanatban erős karok szorítását éreztem, s megcsapott a télikabát hószaga.

– Péter!

A fiatalember, aki előttem állt, huszonhét-huszonnyolc éves lehetett; kicsit köpcös és az arca duzzadt, akár a cipó. S ahogy néztem, szavak jutottak eszembe, irigykedő pillantások, s láttam őt ülni a fűskamránál, amint hangosan olvassa:

„Ubi est Roma?... Hic est Roma... Roma pulchra est...”

Közben hadonászik s az ajkát csücsöríti.

Akkoriban vitték be ingyenes oktatásra a gimnáziumba.

Én a küszöbre telepedve idegesen nézek felé, aztán összecsucok cowboykönyvemet, s azzal a gondolattal lépek a szobába, hogy mindez a föl vágás hiábavaló, mert én beállok az idegenlégióba...

[Erdélyi Magyar Adatbank]

Péter belémkarolt s a líceum felé lépdeltünk, ahová nemsokára be kellett mennie.

Meglepődve kérdeztem:

– Tanár vagy?

Erre zavartan dadogta:

– Dehogy... Most vizsgázom a hatodikból...

– Te!

– Hát nem tudod, mi történt velem?... Nem hallottad?!

Később karórájára pillantott s így kezdte:

– Nézd barátom, én tudom, hogy irigyeltetek azokban a napokban! Az asszonyok még ecetet sem adtak anyámnak; azt mondták, vegyen csak az üzletből, ha urat akar a fiából...

Nos, belőlem mégsem lett úr. És alig kell megerőltetnem a képzeletem, hogy felidézsem a délelőttöt, amikor ez végérvényesen eldőlt. Figyelj:

Már két hete járok a gimnáziumba én, az ingyenes, de még mindig esetlenül megyek végig a folyosón. Tekintetem néha belebotlik egy bámész arcba, s ilyenkor furcsa zavar lep meg. Mozdulataimat sutának érzem, cipőm fölünkörödik, hajam legyezőként mace-rálja a nyakam.

Tegnap csak kevés kolbászt ettem, szédülök. Az első szünetben odalépek Mátéffyhoz, aki apró, szőke gyerek, vékony kezekkel. Miközben tojásdarabakat lök a szájába, hunyorog.

– Adj egy kis kaját!... – szólok meg, de a hangom oly idegen, hogy elrestellem magam, nagyot nyeltek és kihajolok az ablakon. Alant szikrázik az udvar, forróság süt a falakból, s úgy érzem, a parányi erőt is kiszívja belőlem. Különös gyöngeség jár át. Ez a gyöngeség valahonnan a gyomromból indul, felhúzódik a mellembe, s már a fejem is oly nehéz, akárha

földdel volna kitömve. Mikor csengetnek, kínosan fordulok meg.

Mellettem rohannak a diákok, de ügyet sem vetek rájuk; a pedellust figyelem, aki úgy lóg a csengettyű-zsinóron, mint egy pók. Ajka lefityedt, tekintete közönyös.

A vén falak ingerülten lökik vissza a hangokat, s amint a folyosó homályába nézek, úgy látom, mintha a görög szobrok megmozdulnának s engem figyelnének.

Imbolygón indulok el az osztály felé, hogy leüljek az első pad szélére. Pillantásom átszalad Szilágyi csuklóján, aztán a magam kezét figyelem. Ujjaim vastagok s a körmöm alatt keskeny csík húzódik. Hiába vágom ki gyufaszállal, mert egy óra múlva ismét ott van. Bezzeg ezek a fiúk nem is gondolnak velem, s a körmük mégis örökké csillog...

Fölnézek; Mátéffy ugrándozik a padom előtt. Látom fehér arcát, vékonyszálú haját, eszembe jutnak a tojásdarabok, s nem tudom, miért, ösztönös erő kezd motorogni a karomban...

Most Fáraó lép be, a történelemtanár. Vékony ember, keserű arccal és nyakráncokkal; haját oldalt fésüli. Miután helyet foglal, szétnyitja az osztálynaplót, könyökére támaszkodik, s a távolba bámul.

Eltelik öt perc, majd ismét öt. A várakozás ráknehezedik. Ó, nem bírom már a hallgatást, s dühösen vágyom arra, hogy történjék valami; valami megrázó, hogy anyámat fájdalom eméssze, amiért kenyeret sem csomagolt. S már elképzelem, amint három-négy fiú becipel az ajtón, s ő az ágyravetve magát, zokogni kezd,

De nem! Egyéb történik. Mögöttem megreccsennek a padok; vonalzó érinti a hátam. Valaki fölkiált:

– Tanár úr!

S a következő pillanatban a diákok úgy ugrálnak át a padokon, mint az indiánok.

Nem értem, mi történt, vagy nem akarom megérteni. Mert valahol mélyen mégis megsejdl bennem a gyanú. A tegnap a cigánysoron kóricáltam...

– Tanár úr, valami mászik!

Valami mászik?!

Homályosan kibontakoznak előttem az arcok, a tábla oldalt billen, s hallok Fáraó hangját:

– Mi történt?!... Tessék félreállni!... Mindenki őrizze meg a nyugalját!

Ezzel előrejön, meggörcbül s a padlót nézi.

– De hiszen ez borzasztó!... – motyogja. – Ez... Hm... Vajon jól látom? ...

Krágog, közben kerekíti a szemét, mintha pucéron állna a diákjai előtt. Mozdulatain látszik, hogy itt az öreg falak között nem meri kiejteni a súlyos szót, amely félelmetesebb az isteni haragnál is. De aztán egyszerre előkunkorodik belőle a meghökkenés:

– Ez kérem, pediculus vestimenti!... Óvakodjunk tőle!... A legveszélyesebb betegségeket terjeszti!... Semmisítsétek meg azonnal...

Aztán harmincéves tanári múltjának minden szigorával hozzám fordult:

– Te, kis gazember! Te kis csirkefogó! Ne félj, el látja az igazgató úr a bajodat! Takarodj előlem!

Péter sóhajtott, és így folytatta:

– A többire csak homályosan emlékszem. Megyek az utcán, és nem látok semmit. Markomban egy borítékot szorongatok „Tisztelt Vargáné! – ugrándoznak előttem a szavak – Legjobb volna valami polgári líceumba beíratni...”

Utána anyámat látom, amint az ágyra borulva hal-
kan sírdogál.

[Erdélyi Magyar Adatbank]

Pár nap múlva elszegődtem inasnak a vasgyárba, most pedig szeretném folytatni a tanulmányaimat. Talán a politechnikára is beiratkozhatom majd...

Péter nemsokára eltűnt a kapumélyedésben, én pedig tűnődve folytattam utamat.

A hó vakítóan szikrázott és megtörte az esti homályt.

SANYIKA

Lépcsőzetesen nyírt gyermekfejek, vérpettyes munkásarcok idézik fel bennem Sanyikát.

Vékonyka ember volt, hajlott háttal és táskásain, lecsüngő arcbőrrel; micisapkája alól, amely lepényként borult fülére, tarkójára, félénken s gyanakvón bámult a világba.

Olyan harmadosztályú borbély volt, éppen nekünk való.

Mert Maksaihoz, aki cégtáblájával tolakodóan hirdette, hogy „Úri és női fodrász”, nem szívesen, jártunk. Elfogadottá tett a vastag parfüm illat, a sok tükör, restelltük volna, ha egy ilyen ember észrevesz valamit a kócolódott hajunkban.

Sanyika más volt. Fél évszázad alatt csöndesen szoktatta magát a nyomorhoz, ismerte a külvárosiakat, s nem döbbsentette meg semmi.

Mindazonáltal volt rá eset, hogy kissé tőle is féltünk.

Főként, mióta a telepen elhíresztelték, hogy az öreg halottakat borotvál. Ettől kezdve, ha feltűnt az utcában, már szaladtunk, ki merre tudott.

– Halálborbély!... – sikítottuk bizsergető izgalommal, s elrejtőztünk előle; fáskamrák, dülingelő árnyékszékek mögül pillogtunk felé, mint csiga a házból.

Ő pedig csak jövögetett, hóna alatt rozoga kis fakkofferével, és bakancsában előre-hátra billegett, akár

egy madár. Zsírral átítatott télikabátja súlyosan borult rá, és a földet septe.

Ez a kabát még az augusztusi napokban is rajta csüngött: kezét lehúzta, hátát meggömböltette.

Sanyika most körülményesen nyitotta ki a kaput s kaszáló léptekkel jött be hozzánk.

– Vinné el ókét az ördög! .. . Már a szappant is megdrágították!... – dörmögte egyik lábáról a másikra állva és kezdte kikötözni szerszámos ládikóját, amelyben rongydarab, dróttal összeerősített pamacs, csontba fésű, s rozsdás hajvágógép volt külön-külön becsomagolva.

– Bizony, minden drága,!... Aztán éljen, meg szégyen iparos!...

Utána legyintett, felsóhajtott és habot kezdett keverni egy konzerves dobozban.

Kétkedően hallgattuk szavait, anyám pedig elébe tolt egy széket.

– Vesse le a kabátját, Sanyika!

Az öreg arcán egyszerre a kétely, bánat s a félelem különös játéka, indult meg.

– Nem, nem! – rebbent fel végül... – Minek vetkőznék?!...

És ragaszkodóan nézett alá, kabátja poros szárnyára.

Előfordult, hogy borotválás közben apám sziszegve megreccsentette a széket. Sanyika ilyenkor hátralépett, s a borotvát lecsüngette.

– Ugye, mondtam!... Egy moccanás s kész a baj!... Ügyelni kell, mert roppant éles a kés!...

S hosszan, de mérsékelt bünbánattal nézte a vércseppet, amely úgy virított a szappanhabban, mintha márványon szivárogná át.

Jó negyedóra múlva apám a küszöbön állt, s azon a különös hangon kiáltott, amelyet a borotválkozás váltott ki belőle:

– Úrfiii!...

Ijedten bújtam elő, mint egér a romok alól. Leültem, eligazítottam a törülközőt, s mellemből különös érzés húzódott fel a torkomba. De mégis igyekeztem szelíden pislogni az öregre, mintha ettől megbocsájtást vagy felmentést reméltem volna. A sors azonban úgy akarta, hogy mindig átszenvedjem a nyiratkozás kényszerű fájdalmát. A rozsdás gép bukdácsolva szántott végig kobakomon, s néha úgy éreztem sörtém minden szálát csipesszel tépdesik. A hajtöredék között nemsokára könnyerecskék kacskaringóztak az arcomon ...

– Isten látott ilyen gyermeket!... – mérgelődött Sanyika, és rátámaszkodott a fejemre. – Bezzeg az én koromban nem voltunk ilyen kényesek!...

Hallgatott, elgondolkozott:

– Kicsit régi a gép, de az üzletben sincs különb... Mert ez valódi német gyártmány!...

Mikor anyám pénz után kezdett matatni, ő kibámult az ablakon, és újra kezdte a sopánkodást. Szavaiban néha célzást tett egy esetleges áremelésre, a pénzdarabokat bizalmatlanul vitte a fényhez; tekintete komor volt, szinte haragos, s miután kilépett, hallottuk egy-egy átkozó megjegyzését.

Tőlünk átbtladozott Vaszikáékhoz, majd sorra látogatta az udvarbelieket. A pénz nagy részét azonban mégsem itt szerezte.

Reggel kiment a piacra, s klienseit a trafiklépcsőn kínoztta meg; ha a szakáll hosszú volt vagy összegubancolódt, Sanyika megcsóválta a fejét és nyikorogón nevetett:

– Előbb lenyírom, az egy taxa!... Az utánaborotválás másik taxa!...

Végül, rövid alkudozás után sikerült kiegyezniök és a vendég a pénzt megtoldotta egy darab kenyérrel, vagy maréknyi gyümölcessel.

Sanyika, bár estig sohasem evett, az ételt piaci lézengőknek adta el, s a lacikonyhák árnyékában aggályosan számolta a pénzét.

Az igazság kedvéért azt sem szabad elhallgatnunk, hogy hajlama volt a koldulásra is. Olykor bement valamelyik fodrászüzletbe, sapkáját hóna alá gyúrte és előre görnyedt; a szaktársak pedig csak egy pillantást vetettek fölfelé meredő hajára, a borzas ereszkék alól pislogó szemekre, a már tudták, hányadán állnak vele...

Néha egy-egy vendéglőibe is bekukkantott s irigyen mormogta:

„Csak isznak, költekeznek, de a munka bűdös nekik!...” Máskor gyűlölködve utánafordult valamelyik koldusnak:

„Mit nyújtogatják a kezüket?!... Még ha szakmájuk volna... De így... Én a rendőrség helyében mindet összeszedném!...”

Este későn baktatott haza.

Legtöbbször a kapuig énekelt.

„Inkább lennék az erdőben vadállat,
a szívemet nem gyötörné a bánat...”

Mindig ezt a két sort ismételte monoton hangon, szenvedély nélkül.

Sanyika az utcánk végében lakott, a hűgánál, aki mosott rá, főzött neki, s mivel rajongott a tisztaságért, gyakran panaszkolt:

– Ettől, drága, mind takaríthatok! ... S ha tudnák, milyen nehéz szagot szed a kabátjába!... Uram, teremtőm!...

Az ilyen pillanatokban oda lopóztunk s izgatottan meresztettük a nyakunkat. Sanyika a kemence mel-

[Erdélyi Magyar Adatbank]

lett ült, kanalazta a levest, s félénken várta a vihar végét. Másnap aztán arról igyekezett meggyőzni a telepieket, hogy a húga veri, s koplaltatja, hogy mielőbb elpusztuljon...

Egyik napon – úgy tudom pünkösd volt –, otthon hagyta szerszámos ládikóját és köszönteni ment.

Bennünket is megtisztelt:

– Kellemes ünnepeket kíván a borbély!... – emelte át lábait a küszöbön.

Megállt, köhécselt és az asztalfiókra sandított.

Adtunk mi is pár garast s így, házról házra járva, összegyűjtött vagy húsz lejt, két zseb tésztát, s este a pálinkától alig vonszolta nehéz bakancsait.

Feje a mellére kókadt, s énekelve csak egy-egy szót tudott kiejteni:

„Inkáább... az erdőöööben...”

Álmos hangját magukba itták a házak s egyre megszzebbről hallatszott cipőjének kocogása; aztán csend lett. A telepi kutyák, miután megugatták, visszahúzódtak vackukra, s mi is álomba mélyültünk; megfélekedtünk a világról, s nem gondoltunk Sanyikával sem...

Reggel azonban arra ébredtünk, hogy valaki kiabál:

– Segítség!... Kiraboltak!... Jaj, meghalok!

Magunkra kapkodtuk amit lehetett és kiszaladtunk.

Sanyika hosszú vászoningben tántorgott az utca közepén, kezét föltartotta, térdei megroggyantak.

A szomszédok elmesélték, hogy Sanyika, miután hazatért, végighevert a díványon, s elmerült a részegek világában. Nemsokára aztán hozzálépett a húga, levette róla a télikabátot és kiakasztotta a tornácra;

kora hajnalban pedig, amikor érte ment, a kabát nem volt sehol; a gerendába vert szeg csupaszon meredt előre, rozsdásan, jelentéktelenül...

Ezután Sanyikára a szenvedés napjai következtek. Keveset aludt, keveset evett. Csak ült mozdulatlanul a tornácon, orra megnyúlt és kihegyesedett, tekintete tétován meredt jobbra-balra. A tizennyolcezer lej, amelyet banikból gyűjtött a kabátbélésben, eltűnt, s ezzel mintha életét is kioltották volna.

Sokszor odakíváncsiskodtam a dülingélő léckerítés elé.

Lehasaltam az árokba, s gyerekes bánattal fürkésztem arcát. Sanyika azonban bizonyára nem tudott erről, mert fejét térde közé csüngette és zokogott.

„Úgy kell, kupori volt!...” – mondogatták az utcában és gyűlölködve pislogtak a pici zöldsalugáteres ablakokra, amelyek mögött vigasztalanul teltek el Sanyika napjai...

Húga pedig, aki éveken át gondozta, most egyszerre gonoszkodó vénséggé vált. Csöppenként felgyülemlett mérge Sanyika rigolyái, a kabát undorító szaga, s minden kellemetlenség miatt váratlanul kiömlött belőle.

– Te... te, akasztani való!... – kiáltotta –. Nekem még aszpirinre sem adtál soha!...

Máskor kilökdöste az udvarra:

– Igyekezz meghalni, érted?!... Torkig vagyok a dolgaiddal... Torkig!...

Sanyika előre-hátra billegett, s ijedten motyogta:

– Elpusztulok már, ne félj!...

S úgy is látszott, alig éli túl a csapást. Ágynak esett s nem akart egy falatot sem lenyelni. Mi pedig emlékezőn kezdtünk átjárni Maksaihoz, hogy leüljünk a borbélyszék finom párnájára.

[Erdélyi Magyar Adatbank]

Hanem egy hét sem telt el és Sanyika ismét izgalomba hozta az utcát.

Egyik reggel ugyanis kilépett a kapun, hóna alatt fakofferével!

Arca csupa csont volt; belekapaszzkodott a kerítésbe, s ahogy időnként megállt, szeme kidüledt, homlokán apró csöppek csillogtak.

Úgy bámultuk, mint a föltámadottat.

Valaki megjegyezte:

– Hát ez a Sanyika mégsem hagyja magát!

– Ez nem aztán!

De estére meghalt...

ÉRETTSÉGI

Szabóék vacsoráztak. A teáscsészékből szállingáló pára átsuhant arcukon, tekintetüket megfakította, s homályos árnyékot vetett a falra. Valami feszültség tolakodott közójük, s a hallgatásban bántó volt a kanalak csilingelése is.

Négyen ültek az asztalnál.

Szabó, óriási kezével, göndör hajával, erős állával, alig hasonlított műszerészihez. Mellette kicsiny, madárképű asszony fészkelődött, s míg kenyeret szelt, többször is átvillant benne, hogy baj lesz, bár ez a „baj” nem öltött határozott alakot, hanem súlyos tömbhöz hasonlóan ott lógott az, asztal felett.

Jóska, a nagyobbik fiú – végzős jogász – beledugta orrát a csészébe, s úgy szürcsölgetett, de Péter leletette a kanalat, s félénken nézett az anyjára; amint ott ült trikóban, testéből szamosvíz és iszap szaga áradt.

Ma is reggeltől fürdött, hiába kérték, hogy ne csavarogjon oda, s most tudta, hogy miatta van a baj, s illő kis büntudat motoszkált benne.

De hát mit tegyen?

Karja hosszú, hangja idegen, s ha végighever a díványon, már nyúlnak az izmai. Mintha több keze volna, oly fölöslegesnek, kicsinek érzi magát, holott erős természetével apjához hasonlít...

S aztán az örökös kötekedések! Hogy ő csak csavarog, délig alszik, s bár érettségizett, nincsen semmi

elképzelése. Ha pedig itthon marad, a biciklit szedi ezer darabra, s a lábától a homlokáig csupa olaj...

Péter oly szerencsétlennel érezte magát, hogy letette a csészét s meghatódva meredt, az asztalra. Igen, gondolta, egyedül az anyja húz hozzá! Ha az öreg zsémbelni kezd, úgy fordul utána, mint a tüzes korong:

– Inkább szereznéd be valami jó hivatalba! Hiszen téged az egész város ismer!

De az apja makacsul hallgat...

Szabóné, mintha fölfogta volna a fiú gondolatait, most köhintett és megkérdezte:

– Józsi, a gyerekeknek még semmi?

Az ember megrezzent s félretolta a tányért.

– Akár holnap is felveszik.

– Hivatalba?

– Hivatalba, hivatalba!

Az asszony elsápadt:

– Hogyan? Te Péterből szakmunkást akarsz?

– Arra van hajlama!

– De hiszen érettségizett!

– No és?! A Műszerben húszan érettségiztek. Ma már nem is állhatnak oda sután-bután egy komplikált gép mellé!

– De Józsikám! – sopánkodott az asszony – Azért tanítottuk?

Szabó fölnézett. – Igen, azért!

– Szimpla munkásnak, te?

E szavaktól az ember nyaka vörös lett, s ez a vörösség gyorsan húzódott fel a füléig, majd elárasztotta egész arcát. A szobában csend volt, s a két fiú a lélegzetét is visszatartotta; de Szabóné, mintha nem értené mi történik, megismételte:

– Szimpla munkásnak?!

[Erdélyi Magyar Adatbank]

Ekkor a férfi felszökött, s ökle az asztalra zuhant. Erős ütésével elsöpörte a sótartót is.

– Miért vagyok én szimpla?! – ordította – Miért? Mert többre becsültök egy tintanyalót?! No tessék! Nem kényszerítelek, hogy itt üljeteK egy szimpla emberrel!

Hirtelen kiugrott az asztal mellől és zsebre dugott kézzel körbeszaladt. Az asszony ijedten nézte:

– De Józsikám...

– Hallgass! – állt meg Szabó s könny ugrott a szemébe. – Te kényeztetted így el! Bicikli, karóra, zsebpénz! S íme, már restelli a munkát! Nem, én ezt a csavargást nem tűröm tovább! Nem tűröm!

Az asszony tátott szájjal meredt rá, Jóska lehajtotta a fejét, Péter pedig hirtelen sírva fakadt s kiszaladt a szobából.

De pár nap múlva jelentkezett a vasúti műhelyekben.

Reggel a levegő csípős, az utcák hideget lehelnek, az izmokban még az ágy melege zsidong.

Péter ment a járdán és az álom úgy nehezült rá, mint a köd. Néha lehunyta a szemét, s falevelek árnyéka vibrált az arcán. Ő pedig visszaképzelte magát az ágyba, csöpp kis mártíromságot érzett, váratlan balesetek fordulatait szövögette, s édesapja jelent meg előtte sápadtan...

Délben behúzódott a kazánok mögé és falatozni kezdett. Miután jóllakott, egy alumínium dobozra bukkan. Kíváncsian vette ki az oldalzsidból és beleszagolt. Törökkávé! Gyorsan vizet csorgatott egy bögrébe s a gázkályhára tette. A kávé átlibegett a gépműhelyen, elnyomta az olaj szagát, s odacsalt néhány munkást.

– Ki ez a fiú?

– Nem tudom.

– Várja, hogy lejelentkezzünk!

Kacagtak; aztán egy óriási, félpucér kovács lépett hozzá és üres zsákot nyújtott felé.

– Hozzon kérem egy kis swungot!

– Swungot? – az mi?

– Hát nem tudja? No, magával is jól bevásároltunk! Mondja, miért járt iskolába?

A kovács hátratolta a sapkáját.

– Mozgás, mozgás Szabó! Tán nem képzeled, hogy estére kell az a kis swung!

Öcsi elkapta a zsákot, s trappolt a lakatosokhoz, de amikor azok átküldték a hegesztőkhöz, onnan meg az öntödébe, szinte sírva fakadt.

– Swung? Éppen most fogyott ki! – mondta egy öntő, aki gyermeksapkát viselt.

Órákig ödögött a gyárban, végül a bádigosok tele-rakták a zsákját téglával; de akkor az óriási kovács egyebet gondolt és elküldte a nikkelezett szemmértékért. Mire visszajött, elkábult, nekidőlt az oszlopnak, s nézte a kovácsműhelyt.

A gőzkalapácsok dübörögve zuhantak alá és a lágyító kemencékből sugárban szállt a forróság. A vas fénye egy-egy hatalmas kovács mellén csillant meg, vagy kemény arcot borított vörösbe. Péter áhítatosan nézte a fény játékát s az ugráló gőzkalapácsokat.

Különösen egy kicsi vastag embert figyelt, akinek a feje csupasz volt, mint a biliárdgolyó. Ezt a szótlan kovácsot Remete úrnak szólították. Ezüstórája most is ott lógott a falon, s mindenki tudta, hogy a félnégyes dudaszónál az öreg átlépi a küszöböt. De amíg itt ült, dolgozott! Sunyi szemének röpke villanása, karjának egy moccanása elég volt, hogy a vastömb engedelmeskedjék.

[Erdélyi Magyar Adatbank]

Öcsit a szereldébe helyezték, de ez az ember most felizgatta. Odament és megállt. Remete ránézett:

- Mi van, testvér?
- Nézelődöm...
- Aztán ideállnál-e?
- Igen!
- Oda ám, az anyád csecséhez!

Öcsi elszomorodott:

- Nem venne maga mellé?
- Nem.
- Miért?

– Mert nem jár érte dohány.

– Hát csak pénzért?...

– Én is fizettem. Vertek.

– De az rég volt...

– No elég, elég! Cirkálj, mert nadrágon rúglak, hogy leburnulsz!

Péter kerekre nyitott szeme csodálkozva meredt rá. A másik pillanatban azonban már fellobbant benne a bosszú s elkiáltotta:

– Remete!

Az ember utánavetette magát, de hirtelen fennakadt, mint egy pók. Az óriási kovács markolta a gallérját.

– Ho, hó, Remete úr! Elmúlt az a szép világ!

Ebéd után, lehevert a díványra, s várta, hogy elcsituljon benne a zaj. Nem értette még a délelőtt történetet, s nem értette Géczit sem, aki lecsapott Remetére.

A lába lecsüngött, s míg így feküdt, anyjának a hangját hallotta, amely vesszőként suhogott odaát.

[Erdélyi Magyar Adatbank]

– Józsikám, ne zörögj! Járatok halkán, te! Kapcsoljátok már ki azt a rádiót.

Aztán bejött hozzá s a divány szélére ült. Tekintete csupa megértő szeretet volt.

– Elfáradtál, drága? Eresszem le a függönyt?

Péter nem nézett fel. Amint egy pillantást vetett anyjának vékony ujjaira, amelyek átfonták erős csuklóját, s miközben hallgatta csörgedező szavait, valami szégyen lepte meg. A kalapácsok dübörgése után ez a hang most affektálnak, valótlannak tűnt.

Szabóné már azt hitte, hogy a fia elszunyókált, s óvatosan kiment. Átvasalta Péter munkaruháját, s már éppen a cipőtakarításhoz kezdett, mikor a szobából tompa zuhanás hallatszott.

– Józsi, miért nem ügyelsz? – hajolt be az ajtón – Hiszen ez borzasztó!

– Talán templomban vagyok?!

– Nem templomban, de a gyerek...

– A gyerek, a gyerek! Örökké jajgatsz, mint egy bíbic!

A férfi ráütött a könyvre, aztán az asztalra dobta és kiegyenesedett.

– Miféle cipő az?

Szabóné elvörösödve bámulta a pasztás cipőt, s mikor fölpillantott, már látta, hogy az ember ideges.

– Tán cselédje vagy?!

– De hát dolgozik.

– S én mikor hagytam, hogy megtakarítsd a bankom?! – kérdezte s dühös hunyorgással nézte a feleségét. Szabóné védekezett:

– Úgy látom cirkusozni akarsz.

– Jól látod, nagyon is jól! Olyan ricsajt csapok, hogy idegyül a világ, de nem nevelek pojácát abból a taknyosból!

[Erdélyi Magyar Adatbank]

Péter csak hánykolódott a díványon, torkát szorongatta a méreg, szeme villogott. Most azonban már nem bírta tovább. Kiugrott az előszobába, és síró, kamaszos hangon ordibálni kezdett:

– Tegye le azt a cipőt!... Tegye le!... Én nem kértem, hogy megtakarítsa!...

Szabóné könnyes, meghökkent tekintettel meredt rá, ugyanekkor pedig kirohant az ember is.

– Kire kiabálsz te? Anyádra?!

S már fölemelte a kezét, de az asszony közékük ugrott.

Rögtön szétrebbent a hír, s a munkások kárörömmel idézték Remete leégését. S mikor szólították, Péter érezte, hogy a Szabó már nem olyan szürke, jelentéktelen név.

Ahogy kiejtették, valami melegség simult hozzá s más lett a munkások tekintete is. Egy fiatal karbantartó, Kun Árpád, Petinek kezdte nevezni, s az óriási kovács barátságos hangon említette az esetet.

– Hallom, az a bolond Remete megsértette, Szabó!

– Megsértett, de be is olvastam neki...

Géczi kacagott.

– Ez egy mitugrálisz kisiparos volt kérem. Na, jöj-jön, meglátjuk, kovácsnak való-e!

Az óriás azonban tréfás ember lehetett, mert rögtön, a kezébe is nyomott egy ráverőt. Aztán benyúlt a tűzbe, kivett egy vasat a fogóval, jobbjával meg egy kis kalapácsot kapott fel, s már mutatta is, hova kell ütni.

Nekiállt Péter, hogy rögtön szétverje az üllöt is, de Géczi, amilyen toronyember, oly szaporán csapkodta a pirosabbik végét. Még a szemnek is sok volt, nem a kéznek. De a fiú ment utána a ráverővel, mintha

utól akarná érni s egyszer már a kis kalapács fejére ütni. Aztán egyszerre megálltak.

– Nafene! – mondta a kovács s hátrébb tolt a sapkáját. – Sutábnak néztelek, öcskös!

Arca elernyedt, s meleg mosoly bujkált a tekintetében.

Másnap, mikor átment a gyártérségen, már érezte a kalapács anyagszerű keménységét, a fény csipését az arcán, hallotta a kovács hangját, s várta, hogy beérjen a gyárba.

A műhelyben úgy öltözött át, mintha házipapucsba dugná a lábát. És elkezdődött a munka. Az óriási kalapácsok szuszogtak és kis csöveken gőz sistergett belőlük. Aztán a húsz tonnás Demeter kezdett morogni, s első csapásába belerezzentek az ablakok, utána Panni troppolása hallatszott, s nyomában súlyos tipegéssel indult el Géczi gőzkalapácsa is. Az óriási kovács szétvetett lábbal állt, s kezét magasra tartva jelzett a fiúnak.

Ha a kisujját mozdította, kurta ütés villant, a közepsőnél pergőn zuhantak a csapások, s a hüvelykujj játéka a tompa ütések mutatata.

Az üllő előtt két munkás markolta a fogót, a vas vörösbe borította arcukat, amelyből árnyékoltan ugrott elő álluk vonala s szemük parányi gömbje.

Péter arcán gyermeki aggodalom szigorodott. Hiszen alig moccantotta a fogantyút, a több tonnás acélhengere elővillant, s sziszegve ugrált a vas felett; de lassanként érezte, hogy markában feloldódik a vas keménysége, mintha nem is mozdulat, hanem finom idegjáték alakítaná a vasat.

S mikor a mozdonytengely kikovácsolva végighep-pent a homokon, s gőzfelhők emelkedtek fölé, lehunyta szemét, hátradólt, s először érezte azt az er-

nyedtséget, csöpp kis bódulatot, amit csak a munka ébreszt az emberben.

A gőzkalapács ritmusa még benne rezgett, de már fölnézett a kemence felé, ahonnan a két munkás újabb vastömböt emelt ki s a kalapács felé lóditotta.

De örömét megzavarták.

Nemsokára a főmérnök hívatta.

Mikor benyitott hozzá, az íróasztalnál ült, s kúpszerű fejét tenyerébe támasztva kissé unottan nézte Remetét.

– Hogy engem egy taknyos cégéreztesse?! Nem, ez sok! Vagy elkergetik kérem, vagy felmondok!

Orra, szája reszketett. Levette szemüvegét s végigtörölt csupasz fején. A főmérnök pedig türelmetlenül fordult a fiúhoz, s mert irtózott a veszekedéstől, s mert ismerte Remete értékét, hamar akart végezni.

– Szabó, visszamegy a szereldébe!

– Tessék?!...

Péter füle csengeni kezdett. Úgy érezte, testéből kiszalad az erő.

– Hiszen ott dolgozom...

– Hol?

Remete legyintett és félrefordult.

– Nem gyerekek való az! Csak elütik a fogóval...

Péter durcásan figyelte:

– Milyen jószívű lett!

A főmérnököt most felbosszantotta a vita. Kissé föl-emelkedett s tenyerét előretolta.

– Ne lamentáljon, Szabó. Ezt az ügyet lezártuk!

S mikor pár perc múlva a fiú belépett a műhelybe, imbolyogtak előtte a gőzkalapácsok, aztán odadőlt egy szekrényhez és sírni kezdett.

– Na! – hümmögött a kovács, de kiálló arccsontján veszedelmesen mozgott a bőr. – Úgy látom, az a zsemlegombóc elszédítette a főmérnököt!

S azzal mint egy gyermeket, kézen fogva vezette a fiút.

Remete még ott volt, s elégedetten törölte szemüvegét. Géczi csöndesen akart indítani, de amint megpillantotta őt, rögtön feldühödött:

– Mióta szúr magának szemet ez a gyerek?!... És mit atyaúristenkedik itt?!... Azt hiszi szívbajosok vagyunk?!... Ha akar, felmondhat, de a gyerek ott marad, a betyár szentségit neki!...

Remete felkacagott s úgy nézett a főmérnökre, mintha azt várná, hogy vele nevessen. A másik azonban zavart lett.

– De Géczi elvtárs... Hiszen a fiú a szereldében tanul.

– Mi az, hogy a szereldében?! A gyerek velem van! Oda húzta a szíve! Vagy tán kergettem volna el?! Nem! Ezt az ügyet vissza kell csinálni, amíg cirkusz nem lesz belőle!

A vita után Péter a kovácsoknál maradt, de Remete sem mondott fel. Csak magában zsémbelt és haragosan sandított Gécziék kalapácsa felé.

A fiú hálásan szorongatta a kovács kezét.

– Miért olyan jó hozzám, Géczi elvtárs? Miért tördik annyit velem?

– Ez a mániám. Hangosan kacagott.

– Szeretem a tehetséges kölyköket.

– De hát én nem vagyok az.

– Bolond vagy te, fiam! De hát... Mégis hozzánk tartozol, az érettségiddel együtt!

Szabóné aggodalmasan öltözött. Új kosztümjét vette fel s púdert kent az arcára. Közben ijedten át-átvillant rajta: vajon mit szólna a férje, ha tudna a készlődésről?

Erre gondolt, s ahogy a szeplőkkel kínlódott, kezében remegett a pamacs, s finom por szitált a földre.

Félóra múlva már a bőrgyár igazgatóságára nyitott be. Lépcsők következtek, fordulók, s ismét lépcsők. Zavart lett, nehezen lélegzett.

Mivel kezdje? Igaz, hogy többször volt már náluk Marincean, a főmérnök, Jósika barátja, de akkor is...

A harmadik emeleten, ellépdelt az irodáig, megállt, s ismét továbbment. Végül elszánta magát.

A főmérnök ötvenéves, nagy darab, őszes ember volt, szemüvege mögül józan, meleg fény csillant elő. Rögtön felállt, s az asszony elé sietett. Szabóné csak most látta, hogy ez a puhának tűnő arc fáradt, s mintha apró korompettyeket égettek volna belé.

– Á – csodálkozott Marincean –, ritka szerencse! Tán Józsi is itt van?

Nehéz társalgó volt, emiatt szokásos kedvességeket mondott, a családról kérdezősködött. Szabóné körülmenyesen mondta el, miért jött.

– Hivatali állás?

A főmérnök levette szemüvegét.

– Ó, ó! Kacagott.

– Hiszen volt, volt.

Szabóné szorongón nézte.

– A férjem nem szólt, mert restelli az ilyesmit. Én azonban... Ugye megért!?

A főmérnökben kötelességszerű felelősség ébredt fel. Hirtelen megsajnálta:

– A jövő héten nyugdíjazunk. Tálán akkor...

– S amint az asszony reánézett, megismételte:

– A jövő héten! Egészen biztos!

A látogatás után Szabóné egész délelőtt örvendezve tett-vett, s mikor belépett a férje, öröme titkolózó mosolyban oldódott fel. Aztán váratlanul előállt:

[Erdélyi Magyar Adatbank]

– Képzeld! Szereztem Péternek állást! Voltam a barátodnál.

Az ember felakasztotta dokk köpenyét s hirtelen megfordult.

– Te, Marinceannál?!

Megcsóválta a fejét.

– Na, ezt megcsináltad!

– Ugyan miért?

– Miért?!

Lekapta a köpenyt, s az ajtóhoz rohant.

– Telefonozok és megmondom, hogy én semmiről sem tudtam!

– Megbolondultál?!

Az asszony ijedten nézett a férjére. Ebben a pillanatban lépett a szobába Péter a bátyjával. Szabó meglepődött, aztán még dühösebb lett.

– Eredj! – kiáltott a fiúra. – Csókolj kezét! Szerzett neked hivatali állást! Alhatsz majd délig és a tintaszag sem merít ki!

Péter a bátyjára nézett, az meg az anyjára. A férfi becsapta az ajtót; a négy tányérban gőzölgött a leves, a kanalaik mozdulatlanul feküdtek az asztalon; a konyhaszékek betolva.

Az asszony hirtelen sírva fakadt.

– Én csak neki akarok jót, s amióta érettségizett, mégis örökös vesződés van!

– Mert anya mindent túlkomplikál – motyogta a nagyobbik fiú, s leült az asztalhoz.

Szabóné most reátámadt.

– Elhallgass! Neked diplomád van! Te szívtelen!

– Anya meg csak a szívével gondolkozik. És emiatt sok mindent nem lát! Azt hiszi, most is több a becsülete egy kishivatalnoknak, mint egy szakmunkásnak!

[Erdélyi Magyar Adatbank]

Péter legyintett s ő is az asztalhoz ült; aztán felnézett az anyjára.

– Miért osztják a semmit? Hiszen én nem mondtam, hogy el akarok jönni onnan ...

– Mit beszélsz?

Szabóné értetlenül nézte.

Megbolondultál?!

Lekapott egy tányért a konyhaszekrényről, megtörölte s az asztalra dobta.

– Hát ez, borzasztó! Heteken át strapálom magam, trappolok az ismerősökhöz, s most ő akar ottmaradni. Ezt nem értem!

– Később majd megérti!

Szabóné elsápadt.

– Így beszélsz?!

És ismét sírva fakadt.

– Istenem, mit kellett megérnem! Se éjjelem, se nappalom nem volt miatta, s most kicsúfol.

– Én nem csúfoltam....

– Hallgass!

Az asszony dobbantott:

– Miért nem szóltál az elején?! Megbolondítottál, elvetted az eszem, pedig az kellett volna, hogy ne is törődjem veled, egy akkora kamasszal!

Megkerülte az asztalt, s közben folytak a könnyei. Jóska vigasztalni kezdte:

– Hagyja már, hiszen nem bántotta meg! S még örvendhet is, hogy így történt...

Szabóné a szobába ment, megtörölte a szemét, s közben érezte, hogy lassacskán megkönnyebbül.

Egyik műszak után, amikor kilépett a fürdőből, Péter csodálkozva nézte, hogy néhány munkás még ott kuporog egy halom vason. A kovács szalonnát

bicskázott paradicsommal. Zsebkése úgy ugrott a magasba, mint egy felkiáltójel.

– Két-három óra alatt szájbavágjuk azt a kis munkát. Mert ha bedöglük a nagy kemence, oda a havi kínlódás, s mehetünk a sóhivatalba...

– S ha megpörkölődik a bajuszod?

A gyermeksapkás öntő élcelődésére kórusban kacagtak, s éppen ekkor ért oda Péter.

A munkások elhallgattak s csak Gécsi csámcsogása hallatszott. Úgy kapott be egy-egy szelet paradicsomot, mintha csirkehúst falna.

– Mi ez? – kérdezte Péter Kun Árpádtól.

A fiú reánézett: aztán ismét az óriási kovácsot bámulta. Péter megsértődött.

– Nekem nem szabad tudni?

Gécsi a bicskájára tűzött egy darab szalonnát, s magasra feltartotta.

– Mit pattogsz, mint egy nikkelbolha! Előbb várd be, amíg a végére érek a dumának. Aztán, ha akarsz, öltözz át.

Az olvasztóműhely kemencéje mozdulatlanul feküdt a csarnok közepén, Reggel állították le, amikor bedőlt a samottfal. Gécsi felnyitotta az ajtót, s hosszú deszkákat fektetett a kemence aljára. Ezen talicskázták be a téglát és a maltert.

A kovács dézsányi vízbe mártotta kezeslábását, a többiek pedig nedves zsákokat kötöttek magukra, s fatalpú bakancsot húztak.

Hetven fok volt a kemencében. Fülüket, orrukat csípte, akár a sav, s a forróságban égett vászon szaga terjengett. Nehezen szuszogtak, néha aggodalmas szó söprődött a huzattal.

Péter tízpercenként kibotladozott, mohón megivott egy liter vizet is, s ami maradt a vederben, magára öntötte.

Már nem is tudta, mióta van bennt...

Este nyolc, s a gyerek még sehol! Mi történhetett? A gyűléseket előre bejelentik, arról tudni lehetne... Vagy tán baleset fordult elő?!

Szabóné ki-kijött a kapuba, aggódva nézett fel-alá, majd sóhajtott s visszament a konyhába. A férfi az asztalnál ült, s újságot olvasott, Jóska pedig villájával köröket rajzolt az asztalra.

Az asszony a faliórára pillantott. Nyolc óra tíz perc! Nézte az üres tányérokat, s szeretete volna megállítani a mutatót.

Aztán az ablakhoz ment. Képzeletében különféle képek jelentek meg. Péter egy autó előtt fekszik, sápadt arccal, körülötte tömeg. Úristen!...

Megfordult.

– De hát mi történhetett?

A férfi nyugodt maradt.

– Ugyan, ne aggódj!

– Ne aggódjak!

Szabóné dühösen legyintett.

– Te könnyen veszed!

A férfi összehajtogatta a lapot, és csak utána szólalt meg:

– Ha késik, biztosan, oka van rá. Egy gyárban sokminden előfordulhat. Én talán sohasem maradtam vissza?

Az asszony ismét sóhajtott, s már éppen a levest akarta kitálalni, amikor betoppant Péter. Szabó ismét az újságba mélyült, Jóska pedig le-letette a kanalat

[Erdélyi Magyar Adatbank]

s összenézett az anyjával; aztán Péter vörös orrát, fülét kezdte bámulni.

Két-három perc telt így. Akkor az ember fölnézett, s ő is kezébe vette a kanalat. Jókedvűen mondta:

– Találkoztam Géczivel. Dicsért, azt mondta, be vagy vágódva a gyárban...

E szavaktól Péter füle még vörösebb lett, s zavarában gyorsabban kezdett enni. A többiek is hozzáláttak, s már rég nem vacsoráztak olyan jóízűen, mint ezen az estén...

A MESTERNÉL

Reggeltől csak az óriási mesterre gondolt, s ha maga elé idézte, fel kellett ágaskodnia. Ilyenkor látta az ugráló fényeket a mellén, a dagadó izmot és az ajak vonalát, amint meg-megvilágítja a tűz.

Pengett a kalapács, szikraeső szállt; a kovács nevetett, mintha halak csiklandoznák, s nevetett Öcsi is. Vert, vert a szíve, akár vasárnap a taláلكákon. Ó, nagyon szerette a mestert. S ha ő ezt kimutathatná, tán fodrozódna a víz is csodálatában. De nem tudja, mit tegyen!...

Hiszen eltrappolna cigarettáért, kerítés mellett szaladna, ahol kaszál a fény, árkokon pattanna át; aztán csak nézné, mint szívja a kovács a füstöt, s ő is ke-rekítené a száját...

Megvonta a vállát és sóhajtott.

Hiába, csak képzelődés ez! A mester reggel teletömi dohány tárca ját, a betegség sem köt bele, hogy mellette virraszthatna, s ajándékot sem vihet. Hát lehet ajándékot vinni a hegynek, amely a felhőt s a villámot látja vendégül, meg a zengő zivatart?

Öcsi tünődőn lépdelt a járdán: ment a mesterhez. Ej, hát miért nem jut eszébe semmi, amivel örömet szerezhetne neki?! S most azt kívánta, bárcsak megbántaná a kovács!... Akkor a fájdalom feloldaná benne azt a kínos érzést, s ahogy ott ülne, a műhelyben, s ragaszkodón fölnezné, a mester megérezné, hogy szereti őt...

De hát most miért hívja?

S vajon milyen a háza?

A kerítést öles oszlopok tartják, s árnyékuk biztosan keresztben fekszik az úton. Az udvar macskaköves. Középen fatönk áll és vashordó. A tűzfalnál nagy bakancs tája a száját, szertesét pedig, a gazban, konzerves doboz alszik, kancsófül, s cipőpaszta fedele... Olyan titokzatos fedél, bulldogkutyával...

S aztán, a lakás!

Kőajtó, vaspánt. A bútorok maguk elé merednek, mint a sziklák, s a vedernél öblös csupor árnyéka kerül el... Majd a zörgetésre kövér asszony csoszog elé.

– Mi kell? – kérdezi mérgesen, s a tokája megrezdül... – Hozzánk jöttél? No, hiszen idegyűjt mindenkit ez a bolond!

Aztán közel hajol, élesen sziszegi:

– Hanem vigyázz! Beléd látok, akár a kútba! Nehogy pusmogjatok, s kompótot vagy tésztát kérj! Mert mi csak húst eszünk! Reggel, este: hús! Felfalunk egy borjút is, fülestől farkastól!

Miközben ezt képzelte, öcsi meg-megállt s a szíve izgatottan ugrált. Néha félelem suhant át benne, majd elcsendesedett, a kovácsra gondolt, s ismét átmelegítette a bizakodás.

Így ért el a Hársfa utcába.

Vajon jó helyen jár? Csodálkozóan állt meg: alacsony kőkerítés szalad végig, a grádics mögött törpék pipálnak, rozst, integet, s az orgona-bokornál indián bőrű ember áll. Arcára vörös fényt hullat a szalma-kalap. Uramisten, hát ilyen, itthon a mester?

A kovács is meglátta őt, letette az ásót, s papucsosan a kapuhoz jött.

Aztán végigvezette az ágyások között.

– Ez a fehér rózsza Erzsébet.

– Erzsébet?

– Az. S a piros Róza.

– Róza?

– Igen. Rozinka.

Hm. Nevet ad a virágoknak! És se oszlop, aminek az árnyéka ösvényt húz, se vashordó, tátottszájú bakancs vagy dobozfedél ... Csak rózsák, kacagó törpék és császárszakáll ...

S amint forgott jobbra-balra, a lábánál madárpi-tyegést hallott, de azt hitte, víz csöpög.

A mester odaszaladt.

– Ne moccanj!

S apró kenderikét emelt a tenyerére.

– Hú, azt hittem, Rudira lépsz!

– Rudira?...

– Ő a kertészkém. Ó, ó...

A kenderike felszökött a szalmakalapra, s féloldalt fordította a fejét.

Mondd: fiú!

– Fiú, fiú!

– De nem rossz fiú!

Öcsi kacagott. Hát ezt nem érti! Az óriási kovács ilyen pirinkó madarat tart! Még ha bagoly volna vagy sas... De ez ahhoz sem elég nagy, hogy Rudolf legyen... Csak Rudira telik belőle...

– No, kísérjük be a vendéget!

Díszgömbök közt mentek. Alakjuk hol megnyúlt hol összetömörült bennük, s ezen is lehetett nevetni, meg a mókuskán is, amely a lugasban hintázott.

– Jár vadászni?

– Nem.

– Miért?

– A vér megborzongat!

Beléptek a szobába.

[Erdélyi Magyar Adatbank]

Apró bútorok, rádió, rezgő fény... Fial asszony nyújtja a kezét. A tenyere puha...

Öcsi előre dőlt a széken, úgy érezte, lebegnek körülötte a tárgyak. Lebeg a kancsó, a könyv s a kompótos tányér is.

– Dehát mi van veled?

– Nem tudom...

– Min csodálkozol?

– Nem tudom...

– Beszélj fiú!

Öcsi ekkor már állt. Kissé sápadt volt, és zavartan nevetett. A szemét nagyra kerekítette.

– Én nem így képzeltem...

– Nem?

– Nem.

– Nos?

Nagyot nyelt, körülnézett s mintha megbántotta volna az óriási kovácsot, sírva fakadt.

Elmondta, amit az úton gondolt.

A kovács nem nevetett. Fel-alá járkált a szobában, s szavai mint a kalapácsütések, súlyosan, hullottak elé:

– Ó, ó! Te még nem tudod, hogy amit szeretsz, s nagyinak tartasz, az mindig egyszerű, akár a pacsirtadal, vagy az akác illata.

Öcsi csak nézte, s ebben a pillanatban úgy tűnt, mintha a kovács lángok között járna. És a lángok félrehajoltak előle...

ESTI MONOLÓG

Óriási fekete ember lépdelt lefelé a tengerparton, s ahányszor belesüppedt a homokba, úgy érezte, hogy halak surrannak ki a talpa alól; kissé szédült, a délutáni álom elkábította, s a barakkból erős vággyal tört erre.

Idegen volt, sohase látott tengert. Nadrágja, akár a vitorla csapkodta a bokáját, mellére ráfeszült a matrózblúz. Az ember most megállt s a távolba nézett, a csíkos láthatár felé. Messze egy-egy víztarék fehérlett elő, beomlott, s helyette más bukkant fel. Az ég hol összeszűkült, hol kitágult, s magas hullámokat lendített meg, amelyek a sziklák felé rohanva só és iszap illatával árasztották el a partot. Aztán csend lett, s mint az olvadó üveg, lágyan mozgott, csillogott a tenger...

Az óriás közelebb jött, belépett a vízbe, s hagyta, hogy a hullámocskák körülnyaldossák a lábát. Arcán lassan földerült a mosoly, a szeme összeszűkült.

Ó, hogy várta ezt a találkozást! S most itt áll, melle egyszerre emelkedik a hullámokkal, s hallgatja, mit súgnak a nyugtalan habok, amint partra hömpölyögnek. S míg figyel, úgy érzi, időtlen ez a moraj, csak a vére emlékszik valami messzi kezdetre...

A tengerből hosszú víznyelv nyúlt ki, aztán vissza húzódott és idegesen csillogó kavicsokat hagyott a parton; a levegő tele volt párával.

Már esteledett.

[Erdélyi Magyar Adatbank]

Dondos zsebre dugott kézzel csatangolt a fővényen, fejét lehajtotta, nem tudott elmenni a tengertől. A surrogó, fecsegő zaj át-átrezdült rajta, s a sós pára reánehezült, akár az emlékek. Közben az égbolt egyre lejjebb hajolt a vízhez, árnyékot vetett rá, mintha el akarná csitítani a habokat, s itt-ott már csillag hintázott a hullámokon...

Az ember szárazabb sávot keresett, lehevert rá, fejét a sziklának támasztotta; a víz fel-felszaladt a talpáig, megzörgette a kagylóhéjakat, de ő nem törődött vele; csak a tenger csapkodására figyelt.

Ó, mióta rohan a hullám? Mikor szakadt ide a szikla, amely magánosan sír a feje fölött? És kinek jobb, az embernek vagy a kőnek? Hiszen az itt lesz örökké, míg a húst szétmorzsolja az idő kisujja is. Ő az irigyelt, a kő?...

Dondos elképzelte, hogy a szikla éle az ő orra, a kiálló oldalak az, ő arccsontjai, s egy pillanatra, lehunyta a szemét s nem gondolt semmire. Súlyos tömbnek érezte magát, fölfogta a szeleket a tenger fölött, de a feje hideg volt, parányi érzés sem rezdült benne, s ő izgatottan föleszmélt.

– Nem! – gondolta. – A holt anyag boldogtalan, s a szikla porrá foszlana, csak hogy villanásig is láthassa magát a víz tükrében!....

Kinyújtózott, örült, hogy megmozdíthatja a lábát, számba veheti a kagylóhéjakat, a víz szüntelen csapkodását, s öröme oly erőssé vált, hogy fel kellett állnia, el kellett indulnia ismét.

A kovácsok már alszanak a barakkban, nagy tenyerük a lepedőn szunnyad, s nem tudják, hogy ő itt csatangol, az imént szikla volt, s most ujjong a sós levegőnek is... Pihennek. Súlyosak, mozdulatlanok,

mint a heverő kalapács; de álmukban szikra lobban, látják őt, s azt gondolják most is; „A legjobb ráverő ez a cigány Dondos, de nincs egy szál gondolata, amit befűzhetne a beszélgetésbe! Csak üti, üti a vasat s hallgat!”

Sóhajtott s lecsüggesztette a fejét, már azt sem bánta, hogy a fővényre, ahol jár, fel-felszaladnak a hullámocskák, s megcsiklandozzák a lábát; de hát mit is mondhatna a műhelyben, miről beszélhetne? Szilágyi ráhajol a tengelyre, s azt suttogja, „tangens” vagy „kotangens”, a kicsi Bakó pedig egy csillagról beszél, amelynek a fénye milliárd év alatt száll a földre; ő azonban semmit sem tud...

S tán ettől van, hogy a tenger bánatot, szorongató vágyat kelt benne, s miután ide csalta, végtelen nagyságával meggyötri. Ha ismerné ő is a „tangenst”, ha tudna miért csapkod örökké a víz és miért sötét a magányos kagylólakás, nyugodtabb lenne; de ő mindig csak a kalapácsot pörgette, s gondolatai kialudtak a szétröpködő szikrákkal...

A vas, ej, az a vas!

Éjjel-nappal tángálta kicsi műhelyében, egy volt vele, belekalapálta a vágókat is! S mikor a gyár épülni kezdett ott a Szamos-parton, s a kőművesek átkiáltottak, hogy „te, nem készítenél pár fűrőfejet?”, elvállalta, s mindenféle komplikált munkát elvégzett nekik, mert azt hitte, heccre megy a rendelés...

S most főkovács, s harmadmagával elküldték ide a hajóépítésekhez kiségetni, s ő örvendezett is az úton, örvendett az új lakásnak, amit otthon kapott, a fürdőszobának, – de a tenger most boldogtalanná tette... Pedig hogy vágyott, hogy készült a találkozásra!

Előbukkant a hold, átszállt a felhőkön, s megrezgettette vörös képét a vízben. A hullámok rögtön elcsi-

[Erdélyi Magyar Adatbank]

tultak, mintha őt bámulnák, és csupa fecsegő, lágy hangot borzolt a szél. Csak egy-egy kavics zörgött, kövek közé szorult habocska vergődött...

És a láthatár felől hűvös citromillat szállt, messze földek illata, amelytől mindig gyorsabban ver a szív....

Dondos megállt és nézte, hallgatta a tengert; szétterpedt ujjait lassan fölemelte, nagy, fekete szemében visszatükröződött a csillogó víz, s ő halkán suttogetta:

– Te, – – – te kedves!

Reggel frissen ment be a telep műhelyébe, s a kemencénél ingujjra vetkőzött.

Szemközt Bakó állt, az apró kovács, ellenzős taplósapkával, s a háta mögül, akár egy rakás vas, tornyosodott elő Szilágyi. A csupasz öreg lassan pislogott a kemence felé, s lapát tenyere rátapadt a kalapácsra. A fogóval kiragadott egy gömbvasat, az üllőig lendítette s nekiállt.

Nemsokára három szikrafelhő ragyogott a teremben, és a csilingelés felverte a tárgyakat..

Később Dondos átkiáltott:

– Voltam a tengernél, halljátok?!

És a fény a melléről átugrott a vállára, onnan a szemébe, s megtelepedett az ajkán. Úgy tűnt, mintha mosolyogna.

A szomszédoknál elhallgattak a kalapácsok. A behemót Szilágyi feltámasztotta állát a kalapács nyelére, kicsi Bakó pedig összefont karral állt.

– A tengernél?

– Ott.

– És?

– Éjfélíg kóricáltam.

– És?

[Erdélyi Magyar Adatbank]

– Semmi. Filozofáltam egy csöppet...

– Te?

– Én...

– S mikén elméledtél?

– Háát... Sok minden eszembe jutott...

Megnyalta a száját, mosolygott, s fölnézett a csarnoktetőre.

– Valami vágy ébredt bennem, s míg ott csatagoltam, szerettem volna megismerni minden titkot... Aztán feküdtem egy szikla alatt és irigykedtem, hogy ő mindig ott lesz, de aztán rájöttem, hogy nekem mégis jobb...

– Bolond! – legyintett Szilágyi, s vele együtt Bakó is fölemelte a ráverőt; a két szikrafelhő ismét elválasztotta őket Dondostól.

A cigány csak állt, bután mosolygott; majd fölemelte a kalapácsot, s hatalmas csapásaiba belerezte a terem. Szeme összeszűkült a dühtől, s a foga meg-megvillant.

Később azonban, mikor Bakó a fogóval arra ment, leengedte a kalapácsot, és izgatottan hozzáhajolt:

– Te, mondd csak: mitől mozog örökké a tenger?

– A föld miközben forog, megnyúlik egy kicsit; de előidézheti a hold vonzása is...

– Messze van, a hold?

– Nyolc év biciklin. Az esthajnalsillag: ötvenkettő, gyorsvonattal.

– Ugratsz?

– Nem; sőt tudok nagyobb távolságokról is! Ha például a föld oly közel van a naphoz, mint egyik szemed a másikhoz, akkor a kentaur csillagkép tizenhat kilométerre esik a szemedtől.

– Tizenhatra?

– Igen.

[Erdélyi Magyar Adatbank]

Dondos gyorsan pislogott, elsápadt, utána odalépett az apró termetű Bakóhoz és megfogta a vállát:

– Dobb le azt a fogót, hallod?! Én leverem a te adagodat is. Csak ülj ide és beszélj! Beszélj nekem a távolságokról! A csillagokról!...

Egészen izgatott lett, arcán veríték csillogott.

Délután beutazott a kikötővárosba, óriási rádiót vásárolt, s egy pár olcsó zoknit is; utána a kocsmában fél bort kért szódával.

Ült, nézte a padlót, s a behemót kovácsra gondolt, aki bolondnak nevezte őt, s beburkolózott a szikrákba. Hát nem értik, hogy mi csalta a hullámok felé, a tengerpartra?

Nem érzik át?

A barakkban lehevert és hunyorgón nézte Bakó ágya fölött a könyvespolcot. A deszka meghajolt, s ő mintha mellén érezné a kötetek súlyát, nehézkesen lélegzett. Ó, ha összekalapálhatná az időt, ha ezen a délutánon magába szívhatná a sok ezer sort, akkor megismerné a titkokat, s ő is tudna mesélni távoli csillagokról... A bor elnehezítette a fejét, álomba szenderült; a nagy rádió pedig ott állt a széken, tetején a csikos zoknival...

Később zajra riadt fel, az ablakhoz ugrott és kinézett. Szél zörgette az üveget, esőcseppet, falevelet vágott hozzá, aztán átrohant a tetőn s megrázta a barakkot is. Sirályok vijjogtak, s a tenger föl-fölcsapott utánuk s elsötétítette az eget.

Dondos nyugtalan lett, hátrakapta a fejét, szétnézett; senki! Az ágyak símák, csend van, homályos csend, s minden a helyén: a pizsama, a fogkefe, a pamacs... S Bakó könyvei szabályosan dőlnek egymásnak... Jóisten!

[Erdélyi Magyar Adatbank]

Végigszaladt a barakkban, megállt s ismét az ablakhoz rohant. Micsoda gyönyörűséges erő! Milyen izgató látvány! A hullámok már a közelben csapkodnak, s ő érzi a kövek s a hordalék szagát, s szédülni kezd...

Hát nincs itt senki a tenger fölött, a sirályok szárnyánál?!

A pokróc sima, a pamacs nyugodtan fehérlik a párkányon, s tán éppilyen csöndes Bakó meg Szilágyi is...

Ugye csöndesek vagytok s elfeledtek, hogy a vas összetekeredik a pillantásomtól is?!...

Ugye félszegnek gondoltok, aki előtt a világ csukott kagylóhéj, s a tenger, amely felzaklat és magához hív, nyugton hagy benneteket?!

De én nem törődöm vele! Nem! Most ismét ott leszek a parton, és közlelről nézem a szépséges tengert! Hullámai bennem is vergődni fognak majd!

Dondos magára kapta köpenyét, s szaladt le a tenger felé. Melle kitágult, érezte, ahogy feszíti a sós szól, majd megtántorodott, nyakához kapott, s erősen markolta a gallért.

Micsoda erő!

S már ott állt a parton, hatalmasan, s haja, akár a sötét felhő, árnyékot vetett az arcára.

S kacagott, s a könnye egybeszaladt a vízcseppekkel.

Aztán a kabátja alól lepedőnyi, összehajtott papírt húzott elő, nekifeszítette a sziklának, s egy nagydarab kovácsszénnel rajzolni kezdett.

Igen, megismer minden titkot, elolvas ezernyi kötetet is, de előtte még megmutatja ezt a rajzot a behemótnak!

És a csapkodó papíron nyers, de erős vonalakkal törtek fel a, hullámok, s fölöttük egy óriási ember vezett elszántan a láthatár felé...

TALÁLKOZÁS

Találkára készül. Este hatkor az Új Idők előtt lesz. Este hatkor...

Ebédnél remeg a kanál a kezében, a víz édes, s a pohár fénye villog a falon. Találka... Ó, talán nem, is volna szabad így mondani, mert kicsi a szó, mint a tízbanis, amely a házoldalról pattan vissza.

Találka?

Hiszen ünnepi erők feszítik, dolgok, amiket csak fákban s füvekben sejtett eddig, csillagokban, vízipók cikázásában. És felhőkben, amelyek az égen cammognak, míg 5 fűszálat rágszál és beszívja a föld illatát; de most ismeri ezt az érzést, ettől lüktet a halántéka s mosdásnál öntudatlan mosolyra feszülnek arcán az izmok. Reggel, mikor Idus vízért indult s meghallotta lépteit, rögtön kipattant s elvette tőle a vedret. Pedig nem szereti ezt a vénasszonyt. Örökös sápítózása, hogy „tűzrevalók ezek a kölykök!”, „mindent tudni akarnak!”, „ez a modern nevelés, lelke!” meg az ilyen jajgatás örökké feldühíti; de ma nagyon jó akar lenni, s mindenkit megért. Mert különös nap ez, s szeretné, ha mindig így lenne, ha mindig így táplálná a levegő, a hangja remegne az örömtől...

Vasal...

Gőzfelhőcskék szállnak a nadrágból, szertefoszlanak, s velük tűnik elmúlt vasárnapok pacsuli illata is. Hadd illanjon csak el! Ő tiszta akar lenni, mint kavics a folyóban, őt ne emlékeztesse szakadt mozijegy,

ránc a ruhán, hogy van magános öröm is, ama mosoly nélkül, amikor a rózsaszín nyelvecske ott felejtődik a fogak között.

Most reá gondol.

„Kató”...

Ezt lehet írni tömör betűkkel, s trappolón is, amiből cipőcskék kocogása hallatszik, ha pedig az ó szarát fölkapja, egy kis fitossága lesz a névnek. Leírta százszor, ezerszer, ízlelgette, miként a szamócat, s most ismét leírná, de sietni kell, sietni! A cipő poros, a nyakkendőire göböt kell kötni – bár a nyakkendőt gyűlöli, mert elzárja a szellőtől is a nyakát. Eddig kihajtott gallérral járt, de most nem lehet, jaj, kár volt erre gondolni!

Siklik a vasaló, a gőzpamacсок el-elfödik az arcát, de fejében, tolakodnak a gondolatok. Vajon miként lesz? És látja a kültelki utcácskát villanyoszlopaival, amelyek sárga foltot hullatnak maguk elé, látja a kapuban az orgonákat, amelyek zizegve fordulnak a szoknyácska után; ő pedig ott áll, szeme repdes, s tenyerében apró kéz melegét őrzi.

Kató...

Uram isten, mindenben öröm rezeg ettől a névtől! Megérti a vasaló, s a cserépkályha is megérti, hogy szerencsés volt, mikor reá esett a választás. S most felidézi a röpgyűlést a gyári szobában, a borzas frizurákat, nagy szemeket, és Horváth Pista szavait, amint arról beszélt, hogy csüngőkezű melák, aki nem csatlakozik az önkéntes kísérőkhöz. Mert miről van szó? Arról, hogy a Pata utcát összeturkálták, s míg lefektetik a vascsöveket, szünetel a forgalom. Azám, szünetel, de épp ilyenkor bukkanhat elő a sötétben egy-két klampafülű huligán. Szóval értitek: nem hagyhatjuk Kerekes Katót magára, hanem felváltva kísérjük majd haza. No, ki vállalkozik elsőnek?

Öcsi látta a fejeket, melyekről leszalad a fény, hallotta a székek recsegését s oldalt, Európa térképe alatt ott ült Kató: cipőjét hintáztatta, egy kicsit nevetett, s nyelve kicsúszt az ajka közül. S akkor ő lehunyta a szemét, hallotta, ahogy csattog a szíve, s erei, mint a villanyhuzalok, zümmögtek. Aztán elcsitult benne a zaj: csak lebegett, a melle könnyű volt, s hűvös, akár a csillagok lehelete. Már nem is tudta, meddig ült így, de egyszer csak talpra ugrott és ijedten kiáltotta:

– Én vállalkozom!...

Megnyalta a száját, s ijedten nézett szét. A fiúk nevettek, s hagyták, hogy hazakísérje. Így kezdődött ... S most találkára készül és csak siklik, siklik a vasaló.

Vajon hat órát mondott? Uram isten, s ha már járt itt?! Nem, ez nem lehet!

Fel-alá sétált a mozi előtt. Az esti almaillattól bánatos lett, és ahányszor belemart a félelem, elgyengült, s szeretett volna a lépcsőre ülni. Mintha csurgott volna el a vére, hideg úr tágult benne, s ezen csak a félelem villant át néha. Jött-ment kocogó cipőivel. Haja kukkra állt, nyakkendője félrecsúszt. Ó, sokféle szomorúságra emlékezett már. Ismerte a sóvárgást, az elveszített pénz után, a méltatlan bántás kínjait, de ezt a fájdalmat, amely dermesztő, akár a hóféleg, csak most érezte át.

Nézte az autókat s az embereket. A mozireklám fényében sápadtnak tűnt, zsebében átlangyosodott a cigaretta. Ment el volt tervezve, hogy mikor Kató felbukkan, most először, rágyújt s úgy megy elé, mint akinek semmi az ilyen találka, s az orrán is kienged egy kis füstöt... Mindent megszervezett s most mégis

itt ácsorog egyedül. Zsivaj van, fények cikázása, és almaillat. Ahányszor beszippantja, fájdalmat érez s nem tudja az okát. Majd lassan motoszkálni kezd benne a felismerés és izgatott lesz: igen, Kató hajából árad mindig ez az illat!

Még várt tíz percet, nézte a villamosórát. Utána bement az üzletbe, almát vásárolt, és dühösen harapni kezdte. Hadd teljék be ezzel az illattal, hadd émeledjék tőle örökre! És rágta, hersegve harapta. Szeme nedves lett, s szivárványszínűnek tűnt a lámpák fénye s az aszfalt is. Hagyta, hogy egy-egy csepp be-szaladjon a torkába. Mert kell a fájdalom, hogy elhatározássá érlelje a gondolatot: jöhet ezután százszor is, nem látja meg. Neki már annyi, mintha meghalt volna!

Meghalt?...

De mi, hiszen itt áll, s bocsánatkérően néz fel. Arca piros, és a ruhájából almaillat száll!... Megjött, te jó isten, mégis megjött! Öcsi kezében áll az alma, szája nyitva. Most rögtön el kellene hajítani ezt a zacskót, de nem teheti, mert rengeteg érzés verekszik benne. S jó volna odaugrani és magához szorítani szemrehányón. A szíve ver, a fülét súlyosnak érzi...

Végre elindultak.

Öcsi köhintett.

– Elkéstél...

– El.

– Az autóbusz?

– Nem.

– Édesanyád?

– Ő sem.

Hm. Valami roppant nagy akadályt győzhetett le... És most itt lépked mellette. Eljött, mert volt akiért jönni; mert ő vasalt ruhában van, óriási göböt kötött

[Erdélyi Magyar Adatbank]

a nyakkendőre, s ha akarja, rögtön rá is gyűjthat...
A tegnap pedig úgy kovácsolt egy mozdonytengelyt a
gőzkalapács alatt, hogy özönlött a szikra, s mindenki
odagyűlt...

Eljött s tán ezután is el fog jönni; de most miért
késett?

Vajon miért?

Szitált a köd, reklámok vibráltak át rajta, pengett
a kacagás is az estében. A fiú elképzelte Katót, amint
csüng a kerítésen, valakik húzzák vissza s ő kiabál.

– Engedjete! Hatra ott kell lennem! Ti nem ismeritek őt! Szabó Péter a legjobb kiskovács!... Tegnap is szálltak körötte a szikrák, mint az eső.

Öcsi hátratette a kezét s mosolygott.

– Miért késtél?

– Nem engedtek el.

– Nem?!

– Nem.

– Mit tettek?

– Sírtak.

– Kik?

– Mind a négyen.

– Édesanyád is?

– Ő nem.

– Akkor ki?

– A malacok.

– A malacok?...

Kató bólintott.

– Miért?

– Kellett enniük adnom.

– A malacoknak?

– Igen...

Hm. Szóval semmi akadály; nem csüngött a kerí-

tésen, nem sikoltott a ruhájáért, s autóbusz zúzott ablakán sem röppent ki. Csak úgy késett... A malacok miatt!

Mind ez a szó csúszott a nyelve alá, a szó, amely cuppan, mint béka a vízben, s maga sem tudta miért, kissé lehiggadt benne az öröm...

A sétatéren lépdeltek át, ahol gesztenyefák dugták egymáshoz a fejüket. A tó csöndesen őrizte az árnyékokat s néha, úszó levelet fricskázott meg; a túlsó partról csónakok derengtek elő, akár ágy alól a levett cipők. A fiú nézte Katót, gondolkozott. Nézte az előrebiccenő fűrtöt, a fitos orrocskát, az ajkat, amely körül mosoly bujkált, figyelte a szem kék gömböcskáját s alig tudta, mit mondjon.

– Fázol?

– Nem.

Szóval nem fázik. Kár volt kérdezni... Öcsiben még csengett a válasz, a hang; idegen volt számára, s kissé falcs. Zavartan nézett szót. Most ismét beszélni kellene. Csak úgy, mozdulatokkal, mint akinek semmi ez a séta. Vagy rágyújtani s kiengedni a füstöt az orrán...

S ismét nézte Katót. Szíve dübögött, a szemhéja verdesni kezdett. Jaj, nem tud beszélni, nem tud, de már nem is akar! Ott az a hárs, balra a negyedik; mikor odaérnek, akkor... megcsókolja!

A lába elgyengült, s amint Kató nagy szemmel, csodálkozóan felé fordult, nem tudott ellenállni. Hirtelen átölelte, s száját erősen az ő arcához szorította.

És ott álltak, s mindennek almaillata volt: a lány leheletének, az őszikabátnak, az emlékeknek. S ez az illat az öröm maga volt most. Öcsi lehunyta a szemét; milyen jó, hogy így állhat s hallhatja szívének dobogását; milyen jó, hogy azon a gyűlésen szóba került a klampafülű huligán...

[Erdélyi Magyar Adatbank]

És az is jó, hogy holnap ismét az óriás kovács tanítja, s hogy vele lehet a gőzkalapácsnál, amelyből vékonyka csövön gőz sistereg elő.

Nagyon, nagyon jó élni!

Odahaza már nem kívánta a vacsorát. Villanygyújtás nélkül bújt az ágyba és még mindig tele volt érelődő alma illatával...

A VIDÉKI LÁNY

A falak között még ott lebegett apró üvegtestű hangokként a csengőszó, mikor a lányok kiröppentek a tanulószobáiból: befejeződött az esti szilencium.

Ajtó nyílt, csapódott ajtó mellett. A folyosó végéből, ahol a fürdő volt, nemsokára vízcsapok surrogása hallatszott, s valahányszor félrebillent a bársonyfűgöny, amely a bejáratot elválasztotta, meztelen lábcskák villantak elő.

Végül, jó félóra múlva, ismét elcsendesültek a külső helyiségek, de a hálában most megkezdődött a szokásos terefere. Minden lány egyszerre közlékennyé vált a fáradtságna attól a bizsergető melegétől, amelyet munka után érez az ember: apró titkokat cseréltek ki, megismételték valamelyik tanár elvétett mondatát, jellemző mozdulatait. Mások a divatról beszélgettek, hiszen az utcák fölött könnyű páráként úszott a tavasz illata.

Pár végzős tanítónövendék, miután: kifogyott napi élményeiből, váratlanul a művészetekre terelte a szót, s azt kezdte vitatni: vajon melyik előbbrevaló? A zene, a festészet vagy az irodalom?

– Nem, nem gyerek! – tiltakozott Edit, egy karcú, barna lány, aki keresztbe feküdt az ágyon s papucsait hintáztatta. – Nincs igazatok!... A költészet mindnél szebb!... Én például, ha szép verset olva-

sok s utána lehunyom a szemem, úgy érzem, mintha fölemelkednék s elszállnak messze... Ilyenkor ismeretlen tájak illata csap meg, s egyszer csak hirtelen megsejtem: igen, már jártam itt, valamikor rég, nagyon rég, s most újra kezdődik az életem, mint egy álomban...

A többiek hallgattak és a padlót bámulták. Aztán egy hosszú szőke lány könyökölt fel az ágyban.

– Régebb magam is firkálgattam... – kezdte. – Hold, vágyakozás, szerelem... Annyira meghatottak a szavak, hogy néha minden ok nélkül sírva fakadtam... De isten tudja: a tehetség valami más, külön dolog...

Újra csend volt, majd egy kicsi, szemüveges lány szólalt meg. Az intézetben Mamácskának nevezték. Ő ondolálta a lányok haját, ő ment vásárolni, s piperecikkeiből valóságos kozmetikai műhelyt rendezett be a fürdőszobában. Editnek községbelije volt.

– Ó! – sóhajtott Mamácska. – Én csak arra vágyom, hogy elsősztályosokat tanítsak! Pici, borzas gyerekeket. Ugye, nincs ennél nagyobb öröm?

Válaszként Rábay Duci hangja konkorodott elő a terem mélyéből:

– Gyerekek! A „Dire” rendhagyóóó?

Ricsaj, nevetgélés hallatszott. Egyik lány csoszogva ment ki vizet inni. Edit még mindig mozdulatlanul feküdt, lehunyta szemmel, senki sem figyelt rá.

– Ostobák! – gondolta.

S miután leoltották a villanyt, sokáig nem tudott elaludni. Körülötte már foltokként derengtek a lepedők, szuszogás hallatszott, a falon árnyak imbolyogtak. Edit belebámult a csöndbe, s arra gondolt, hogy ezek, akik itt fekszenek négy éve mellette, még nem ismerik. Mit is mondhatnának róla? Hogy zárkózott meg ábrándozó? Szavak, üres szavak! Csak arra jók, hogy a gyűléseken macerálják velük. Hát érezte akár egy

is közülük azt a különös örömet, amely... csupán alkotás közben járja át az embert?

És most elábrándozott. Megjelent előtte a lakásuk a Maros-parton, horgolt csipketerítőivel, porcelán csészéivel, bőrkötésű fényképalbumaival. Súrolt padló szaga és almaillat terjeng... A konyhából áthallatszük az edény csörömpölése: édesanyja tesz-vesz, járkál. Ő is fáradt, általában minden unalmas ebben a házban. Igen, mert az özvegy közjegyzőné nem fogad vendégeket, s ő sem szomszédol, mint a suszter felesége, vagy mások. Utcajavítás, esküvő, családi ügyek: mindmind fölösleges, haszontalan dolgok számára. Kell-e törődnie velük?

Még az utcára is ritkán megy ki, s ilyenkor zavarosan pislog, mintha rejtene valamit, vagy félne, hogy megszólják. Ismerősük sincs. Heteken át csupán a tejesasszony lép be, nyáron pedig Butyka bácsi, a sánta fuvaros, aki kétkerekű talicskájával elszállítja a hullott gyümölcsöt. Néha a református pap látogatja meg őket, egy kövér, asztmatikus ember, akinek az arcvonásai lágyak, mintha örökösen éjszakázna.

– A múlt elmúlt, tisztelt Kerekesnél – mondja, miközben leül és megdörzsöli a térdét. – Csak a gyerekre legyen gondja, s az Úr áldással jutalmazza érte!

A múlt? Miért a múlt? Milyen titkot takar ez a szó? Edit sokáig töprenkedett, de később már derengeni kezdett benne a felismerés. Ez a kicsi, konok asszony, azért zárkózik el a vidékiek bizalmaskodása elől, mert különb valamennyinél. Beszél egy kicsit franciául, néha zongorázik, s bármiként is alakul a sorsa, a lelke mélyén, megmaradt annak, ami volt: közjegyzőnének, a kis város első asszonyának. Hát össze lehet-e keverni a vizet az olajjal?...

És Edit lassanként mindent megértett: a kényszerű zárkózottságot, a beteges szeretetet, amellyel körül-

rajongta őt, az undok, szükségtelen lázméréseket. Igen: ő maradt számára az egyedüli remény. Havonta megkapja a nyugdíját, s ezenkívül semmi sem érdekli.

Edit megint önmagára gondolt.

Négy év, istenem! Előbb csak kedvtelésből írt, a maga szórakoztatására, de amióta verse jelent meg a napilapban, úgy érzi, csodálatos erő munkálkodik benne. Látszik ez az arcán, a mozdulatán... Ó, hogy szereti ezeket a formás kezeket! Mosdás közben néha percekig tud gyönyörködni bennük...

A templom órája éjfélre ütött; a kertből felhallatszott a fák borzongása. Edit kidugta a fejét, izgatottan hallgatózott, s arra gondolt, hogy később, mikor valamennyi folyóirat közli majd a verseit, eladják a házat s Kolozsvárra költöznek...

Aztán vasárnap délutánjai jutottak eszébe, az utolsó, vizsga előtti hetek, amikor találkozott a cukrászdában azzal a hosszú, sápadt fiatalemberrel, aki oly különös módon, a maga sajátos stílusában beszélt a költészet szerepéről, s megdicsérte első versét. „Szép, szép... Igazán kedves”. Edit látta, amint ott ül az asztalnál előregörnyedve, szomorkás mosollyal s egyre inkább kedvesnek találta. Igaz, hogy még semmit sem közölt – gondolta – s csak látásból ismeri, de bizonyára nagyon tehetséges. S az ő képzeletében is mindig így villant fel az igazi költő. Majd a következő pillanatban eszébe jutott, hogy haza kellene utaznia, és sóhajtott: „Istenem, milyen kár! Éppen most, amikor megjelent az első versem!...”

Kora reggel már becsomagoltak Mamácskával és izgatottan járkáltak a folyosón, amelyet a lányok teleszórtak papírdarabokkal, spárgával. Az utazás napja

volt ez, az utolsó nap, s a fiatal tanítónőkön látszott a sietség s a szorongás.

Csomagolás után Edit a városba ment. Pár képeslapot vásárolt, aztán még egyszer végigjárta az ismerős helyeket, mintha Kolozsvár minden emlékét magával akarná vinni. Este pedig, vonatindulás előtt, megfésülködött s betért a cukrászdába.

– Foglaljon helyet! – mondta a fiú. – Rögtön rendelék kávé. Vagy inkább fagyaltot kér?

Vasalt öltönyében jókedűnek látszott, bár mozdulatai fáradtak voltak, s pálinkaszagot lehel. Kávézás közben munkájáról beszélt, amely éppen most nagyfokú gondot, mérlegelést kívánt... Aztán elszavalt egy Rimbaud-verset és a sorsáról beszélt:

Érettségi után eladta édesapja bélyeggyűjteményét, s Kínába akart menni. Könnyek, fenyegetés. Az öreg tanár majdnem belebetegedett. Aztán egy év a teológián, ismét egy a zeneművészetin... Végül a filológiára iratkozott át, de a félévi vizsga után többé nem járt órákra. Most pedig félliteres üvegkannákat vészen át (egyik ismerőse ajánlta be) s közben, „belekotárkodik” a költészetbe is.

– Érdekes, ugye? Akár a tékozló fiú esete. De hát mit tegyek, „Az én vezérem bensőmből vezérel!!”

Kacagott.

Edit szemközt ült vele, fagyaltot evett, s amint hallgatta szavait, 8 egy pillantást vetett a homlokára, amelyen átderengtek az erek, ezt gondolta: „Hát vajon nem egy sokszor megálmodott történet szakad itt félbe? És el kell mennem, anélkül, hogy közletről megismertem volna őt! Pedig mennyit tanulhatnék tőle!” Megnyalta száját s bizalmasan nézett rá:

– Még nem mondtam, hogy este utazom. De ugye fog írni?

A fiú felkapta a fejét; majd szomorkás mosollyal mondta:

– Sajnos, ezt nem ígérhetem.

– Miért?

A másik taktikázott:

– Tudja, gyűlölöm a konvenciókat... A barátság csak addig érdekes, amíg az ember együtt lehet. Utána a szavak, emlékek: minden banalitás.

Hátradült s lehunyta a szemét,

– De hát miért siet?

A fagyaltkeverő egyfolytában duruzsolt, s az asztalkákat körülülték a betóduló emberek. Fülledt est szállt a városra, s közben észrevétlenül telt az idő.

– Mennem kell! – sóhajtott Edit. – A lányok várnak!

És néhány perc múlva már a diáknegyedben jártak, ahol a fák közül szürkén emelkedett ki az épületek csúcsíve. Hársillat terjengett. A fiú rágyújtott és nyugtalanul fújta a füstöt. Látszott rajta, hogy meglepte a lány utazása.

– Nem utazhatna holnap?

– Holnap? Miért?

– Hogy illően búcsúzzunk el. A mai estét emlékezetessé kell tenni... Edit!

A lány habozott egy kicsit, de aztán arra gondolt, hogy Mamácska hamarabb érkezik haza, elképzelte anyjának aggodalmaskodó arcát, s zavart lett:

– Nem, nem tehetem...

– Ó, maga félénk anyámlánya!

– És még mi?

– Kis vaskalapos!

Ott álltak a leányintézzettel szemben, egy vastagtörzsű hársfa alatt, és várakozón nézték egymást. Az-

tán a fiú hozzálépett, átfogta a derekát s erősen, majdnem dühösen megcsókolta.

Edit, amikor később végigment a folyosón, nem látott semmit. Csak a füle csengett...

3

Az égen felhők úsztak, árnyékuk úgy feküdt a cse-repes házakra, mint a bánat, s minden az ázott deszka szagát árasztotta.

Edit csak második hete érkezett haza s máris unatkozni kezdett.

– Úristen, milyen lassan telik! – sóhajtott fel egyik délután, amint a tornácon állingált.

Ezen a napon reggeltől kínlódott egy verssel. Ő is érezte, hogy a képei, hasonlatai szegényesek, semmitmondók, s egy-egy rossz rím valósággal kétségbeejtette. Most pedig arra gondolt, hogy ebben a kisvárosban, a tehetsége kiszárad, akár a száraz földbe átültetett virág. Napok, vidéki hétköznapiak! Ugyan mit is lehetne itt kezdeni?

Messze, a fűzes mögött maga elé képzelte a Maros sötét habjait, a nedves cölöpöket, s hirtelen úgy érezte, hogy az esőlé a bőréhez ér. Ekkor megborzongott s belépett a szobába. Szemben vele ott állt édesanyja, csukott nyakú ruhájában, csakhogy most kicsinek, soványnak, öregnek tűnt. Egyik fogáról levált a korona s ez egész arcát idegenszerűvé tette. Edit egy másodpercig rajta felejtette a pillantását, aztán nyugtalanul kezdett járkálni.

Innen távolról ünnepien jelent meg előtte Kolozsvár. Láta a csúcsíves házakat, a széles utcákat s a botanikusi kertet; elképzelte, hogy az írók milyen szórakozásokkal töltik idejüket, mit esznek, miről be-

szélgetnek, majd arról ábrándozott, hogy a cukrászdában ül, s legújabb versét olvassa a költőnek. S ezekre gondolván, felébredt benne a vágy, hogy ő is ott lelhessen, s hirtelen mindent kibíráhatatlannak talált: a homályos ablakokat, az udvart, a zümmögő levegyeket – még édesanyjának szótlan tekintetét is. „Hátha visszautaznék? – tűnődött izgatottan. – Őszszel pedig felvételizek az egyetemre!”

Este Mamácska toppant be, piros arccal. Fején nylonkendő fénylett.

– Itthon vagy? – kérdezte, lerázva az esőcseppeket. – Uh, micsoda idő! Ilyenkor legjobb, ha dolgozik az ember! Képzeld: már a tanítványaimat is meglátogattam! És a szülőkkel reggeltől estig súrolunk az iskolában. Nem jössz át?

Edit az ablaknál állt, s amint kibámult a sáros udvarra, s hallgatta Mamácska szavait, úgy érezte, mintha le akarná beszélni terveiről. Megfordult s vállat vont.

– Én fiacskám, nem vagyok napszámos!

– Miért? Engem annak tartasz?

– Ugyan, ne macerálj!

Mamácska leült a dívány szélére, és sértődötten pislogott, Edit pedig kezét homlokához szorítva, körbejárt az asztal mellett s folytatta:

– Nem, nem nekem való az itthoni élet!... El kell utaznom, különben megfulladok!...

– Elutazol? – nézett föl Mamácska. – De hát miért? Dolgozni itthon is tudsz. Azonkívül csendben vagy.

– Eh! – legyintett Edit. – Csendben vagyok! Talán magamtól nem is tudom, hogy mi jó egy költőnek, s mi nem...

– Hogy megváltoztál, istenem!

– Ó, hagyjál, Mamácska! Könyörgöm! – Edit megállt s idegesen nézett. – Hát azt hiszed, le tudnám

úgy élni az életem, hogy férjhez megyek, cipelem a zöldségesszatyrot, és szabad időmben dolgozatot javítok egy homályos szögletben... Különben van, akit ennyi is kielégít...

– Mint például engem, ugye? – szólt közbe Mamácska s az ajka megvonaglott. – Mondd csak ki bátran! – folytatta, s eleredtek a könnyei. – Hiszen úgylátom, hogy erre gondoltál!

– Mamácska!

– Hagyjál!

A kicsi lány fölállt. Bal kezében szemüvegét tartotta, a másikban összegyűrt zsebkendőjét.

– Mindent tudok! – sírdogálta. – Mindent! Már az intézetben is észrevettem, hogy lenézel bennünket. Elég volt egy-két szó, hogy felhúzd az orrod! ... Most pedig azért menekülsz, mert méltatlannak találsz bennünket a „költői” világod számára!... Hát csak szaladj! De ne gondold, hogy irigyellek! Nem!... Én szívesen javítok dolgozatot egy „homályos szögletben”...

– Hát ez borzasztó! – vörösödött el Edit és végigszaladt a szobán. – Ahelyett, hogy megértenél, kezdesz sértegetni!

– Nos, többé nem sértegetlek!... És... csodálkozom, hogy eddig isi leereszkedtél egy ilyen egyszerű ácsleányhoz, mint én!

Azzal Mamácska becsapta az ajtót és elment.

Edit néhány pillanatig értetlenül bámult utána, aztán vállat vont és a konyhába sietett.

– Mama! csomagoljon be! Reggel elutazom...

Kerekesné meglepődött és igyekezett lebeszélni, de Edit oly vonzón beszélt terveiről, hogy lassan mégis beletörődött.

– Hát menj, Báránym, menj! – mondta s magához ölelte. – Lehet, hogy helyedben, én is így gondolkodnék. De mondd csak: a lakással hogyan lesz? Vagy

igaz... a költőkről mostanában hamarabb gondoskodnak...

És Edit másnap reggel csakugyan elutazott. Az álmához egyedül édesanyja kísérte ki...

4

Július végén egy meleg estén Edit a sétatéri vendéglőben ült és jókedvű volt: a három pohár sör kellemesen járta át. Szemben a fiú foglalt helyet, s hol rumos poharát nézte, hol pedig a lány nyakára sandított. Közben kissé pityókosan a költészetéről beszélt. A teraszról cigányzene szálldogált feléjük, nevetés, poharak koccanása hallatszott: jobboldalt, a gesztenyefák mögött sötéten csillogott a tó vize.

Az ő ideje, kezdte a fiú, sajnos még nem érkezett el, s inkább vár tíz, húsz vagy akár ötven évig, semhogy köznapi témákhoz alacsonyodjék, mint amilyeneket manapság megírnak. Mert mi a költészet? Álom, az élet örökös tagadása. Hát élünk egyáltalán? S ha élünk, ki tudjuk-e fejezni az életet? Leírható egy illat, vagy akár a madárdal? Rögzíthető a mély gondolat? Csak az az igazi költő, mondotta, aki önmagára figyel; aki egymásba ömlő, ösztönös társításokkal a tudatalattit igyekszik kifejezni...

Aztán elszavalta néhány versét, amelyeknek minden sora úgy hatott, mint valami fájó sziszegés, és bár Edit semmit sem értett belőlük, arra gondolt, hogy ez a fiú talán a kevés kiválasztottak közé tartozik, akiknek megadatott a legirigylendőbb tehetség...

A fiú újabb adag rumot kért, a megpróbált franciául társalogni a pincérrel. Nagyon jókedvű lett. Adyt idézte:

[Erdélyi Magyar Adatbank]

*Olyan édes-fáradt az este
S mozgatók a fény-reggelek
S oly boldog az eltévedés
Kis boldogságokat keresve.*

– Itt ülnék hajnalig, elhiszi?

– Igen! – mondta Edit. – Kedves hely.

Aztán eszébe jutott, hogy a felvételire még egyáltalán nem készült, s kedvetlenül tette hozzá:

– Csakhogy késő van. A háziasszonyom már így is rosszat gondolhat...

Miután fizettek, a költő kedvetlenül állt fel, lát-szott, hogy szívesen maradna. Arca sápadtan, fehérlett a lombok alatt, homlokán apró csöppek csillogtak. Zsebre dugott kézzel követte a lányt. Edit a tó partján lépdelt, ahol édes iszapszag terjengett, a vizet bámulta és arra gondolt, hogy itt, ebben a városban, ahol új életét fogja élni, hírnév, dicsőség vár rá. Aztán lehunyta a szemét és egyik verséből kezdett idézni.

Ekkor a költő hozzálépett és megfogta a kezét. Edit úgy látta, mintha ideges mosollyal nézné.

– Edit. Én fáradt vagyok az udvarláshoz.

– Oly sokat gyakorolta?

A fiú megrezsent.

– Maga intelligens nő. Hagyjuk az előítéleteket... Háziasszony, ismerősök... Jöjjön, velem!... Isteni feketét főzök!...

S miután kimondta, amit akart, megkönnyebbült, s figyelte a lányt. A kezét is egyre lazábban tartotta, s az első gyöngye mozdulatra elengedte.

Edit még mindig értetlenül meredt rá, de a következő pillanatban elvörösödött a haja tövéig. Aztán megfordult, és szaporán vágott át a füves tisztáson.

[Erdélyi Magyar Adatbank]

Később egy kis mellékutcában állt meg, s mintha rosszul lett gyötörné, nekitámaszkodott a kerítésnek. Már nem is értette, hogy mi történt. Alig emlékezett a fiú szavaira. Majd föleszmélt, elfedte az arcát és halkán zokogni kezdett...

5

Két üvegce kofeint ivott az éjjel, de így sem volt eléggé friss ahhoz, hogy a kölcsönkért jegyzetet gyorsan átolvassa. Ijesztőn múlt az idő: a cukrászdai délutánok, a séták közben észre sem vette, hogy telik az idő, s íme szombaton felvételi dolgozatot kell írnia.

Szombat! Ez a szó minduntalan félelemmel töltötte el, s már sem enni, sem gondolkozni nem tudott. Kábult és üres volt az agya, mintha kihullott volna belőle valami.

Sietve belelapozott a jegyzetbe, elolvasott néhány adatot, de mire a végére ért, egyéb kételye támadt, s fejében összeelegyedtek a gondolatok. Végül tehetetlenül végighevert az ágyon, amelyet könyvek, jegyzetek borítottak. Haja kócos volt, hálóinge fölcúszott a lábszárára.

Reggel tízkor sápadtan ébredt, magára kapkodta ruháját, krumplisalátát falt az Express vendéglőben, s utána elindult könyveket, jegyzeteket szerezni. Majd útközben eszébe jutott, hogy fogytán a pénz, s két-három szerkesztőségbe bekukkintott, hogy a versei iránt érdeklődjék.

– Sajnos, még nem olvastuk – mondták, vagy így szóltak:

– Háát... ezekből a versekből bizony hiányzik az eredetiség s az átélés... Erőtlen Ady-utánzatok...

Erőtlen Ady-utánzatok? A visszakapott kéziratot szótlanul gyúrta a táskájába, s leszaladt a lépcsőn. „Majd meglátjuk! – gondolta, s könny ugrott a szemébe. – Meglátjuk, kinek lesz igaza!”

Az utcára érve azonban ismét tanácsalanná vált Hova menjen? Kihez? Hiszen az egyetemen most egyszerre ketten-hárman is olvassák a szöveggyűjteményt. Ott állt a járda szélén s töprenkedve bámulta a forgalmat. Ekkor ismét eszébe jutott a fiú. Gondolkozni kezdett, egyre szelídebben mérlegelte a helyzetet, s nemsokára azon tűnődött, hogy nem viselkedett-e nevetségesen? Hiszen a nagyvárosi élet más – gondolta –, azonkívül pedig a költő spicces is volt...

S lassanként úgy találta, hogy még helyre lehet állítani a barátságot, s elindult az autóbusz megálló felé.

A fiú pizsamában heverészett, s miközben telefüstölte a szobát, a tegnapi multság jutott eszébe. Négyen-ötten voltak egy ismerős nő születésnapján, de most az arcokat s a bútorokat is csak ködlő messzeségből látta, s megpróbált visszaemlékezni, hogy vita közben nem volt-e goromba és kötekedő. Majd arra gondolt, hogy az életben minden viszonylagos és mulandó, s csupán azok boldogok, akiket nem gyötör a tehetség kényszere. „Igen, igen! Ideje véget vetnem a haszontalan időtöltésnek! Munkához kell látni!”

Hónapok óta egy költeményt dédelgetett, egy „modern vígeposz”-t, amelyben bebizonyítja, hogy mindaz, amit az ember eddig alkotott s alkotni fog, meddő, kísérlet a teljesség megismerésére...

Miközben ezen elmélkedett, kopogtattak, s a főbérlő asszony lökte be az arcát.

– Egy lány keresi! – mondta. – Valamiféle Edit.

– Edit? Nem... nem vagyok idehaza!

A költő felült, a cigaretta hamvát lepöccintette a szőnyegre és ezt gondolta: „Eh! Ostoba liba! Kár volt kikezdeni vele!”

Edit az előszobában állingálva, meghallotta álmos hangját, s még mielőtt visszajött volna az asszony, megfordult, s kiment az utcára. Szégyenében szinte szaladt a járdán, s az autók túlkölése inkább csak sejtelem volt számára, mint zaj, s szemét el-elhómályosította a könny.

6

Oly rosszkedvű volt, hogy nem is ebédelt, délután pedig szobájába zárkózva azon töprengett, hogy miként álljon bosszút. Esetleg névtelen levelet ír, s a szemére veti, hogy beképzeltsége ellenére még semmit sem közölt... Aztán úgy vélte, hogy részéről ez kicsinyes kötekedés volna, s egyéb megoldásokon törte a fejét. De minél többet gondolkozott, annál gyakrabban jelent meg előtte a fiú fáradt mosolyával s átható tekintetével. Látta a vendéglői asztalnál, amint kitüzülve beszél a költészet szerepéről s egyszerre belenyilallt a féltékenység: „Vajon kivel volt tegnap?... Bizonyára későn feküdt le!”

Benyúlt a táskájába, tükröt vett elő, hosszasan nézegette magát, s közben úgy találta, hogy a piros foltok az arcán, meg a sima haj – mindez vidékiessé teszi a külsejét, s nem csoda, ha nincs benne semmi vonzó. Erre sajnálni kezdte magát és elkese-
redve üldögélt a díványon; de hát mi volna – gondolta hirtelen –, ha kissé rendbehoznám magam? Hiszen maradt még száz lejem!

Előbb a fodrászüzletbe ment, levágatta a haját, s a tincseket hátul csikófarokba fésülte össze. Aztán a

fodrászüzletből a ruhásboltba ment s kiválasztott egy drapp hasított szoknyát.

És most már ezzel az új külsővel járta mindennap a cukrászdákat. Leült, szaporán itta a feketéjét, s ahányszor kinyílt az ajtó, reménykedően pillantott fel.

Legtöbbször csak félórányit ült egy helyen, utána fizetett és sorra járta a többi cukrászdát is. A költő azonban sehol sem mutatkozott, mintha bujkálna előle. Kávézás közben Edit egy-egy cigarettát is elszívott. A füst először mellbe szúrta s köhécselni kezdett, de hamar megszokta a dohányzást, s néha egymásután gyújtotta a cigarettákat.

Egyik este, amint fáradtan hazafelé indult, a könyvesboltnál észrevette a költő hosszú alakját. Mellette alacsony, de karcsú leány lépdelt, s föl-fölpillantva hangosan nevetett. Edit megállt, s egész testén dermedő hideg szaladt át. „Istenem! De hát miért vagyok ennyire izgatott?!...”

Szeretett volna nyugodt maradni, s restellte hirtelen támadt féltékenységét, a maró, kínos érzést, de amikor azok elértek a Mátyás-szoborig, mégis megfordult s követni kezdte őket: a következő pillanatban azonban ijedten nézte, hogy belépnek a szemközti vendéglőbe.

Már nem tudott sem hazamenni, sem egy helyben állni. Föl-alá sétált a járdán, közben a hatalmas kivilágított ablakokra pillantott s érezte, hogy lábából elvész az erő.

Úgy éjfél körül aztán meggondolta magát s visszafelé indult. De később, amikor eloltotta a villanyt és bebújt a takaró alá, annyira eluralkodott rajta a kétségbeesés, hogy már gondolkozni sem tudott. Csupán a törökkávé kesernyés íze maradt meg benne. „Reggel – határozta el félénken – reggel hozzákezek a komoly tanuláshoz!”

Roppant kínos napja volt.

Délelőtt tizenegykor reszkető gyomorral öltözött fel és az egyetemre ment; tudta, hogy a vizsgaeredményt ilyenkor függesztik ki.

Izgatottan járkált a folyosón, egymásután szívta a cigarettákat és minden zajra összeresztett. Itt-ott kis csoport fiú s lány beszélgetett, néha nevetgélés ütötte mag a fülét, s Edit úgy érezte, hogy ez a vidámság ízléstelen, s hogy most egyáltalán nem helyénvaló...

Végül kinyílt a dékáni hivatal ajtója s a titkárnő lépett a folyosóra. A diákok rögtön körülropdosték, mint egy csapat veréb, s kiabálva érdeklődtek; de az ősz szemüveges nő megrázta fejét s a hirdetőtábla felé ment.

Editet annyira meglepte a félelem, hogy nem merte követni őket. Behúzódt az egyik ablakmélyedésbe, s elhatározta, hogy megvárja, amíg valamennyien elmennek. Közben arra gondolt, hogy ha sikerült a vizsgája, igyekszik végképp elfelejteni a fiút, új életet kezd, s szorgalmasan tanul....

Pár perc múlva, amikor elnéptelenedett a folyosó, erőt vett magán s a hirdetőtáblához lépett: de a neve nem volt rajta!

Az utcán különös gyöngeség lepte meg. Végtagjai elernyedtek, s a feje nehéz lett, mintha földdel volna kitömve. „Bizonyára amiatt, hogy... a tegnap nem ettem” – tűnődött, s megmaradt aprópénzén kiflit vásárolt a péküzlet előtt. A falatok azonban nehezen csúsztak le a torkán.

Egész délután céltalanul kószált a városban. Tétován megállt, a kirakatokat nézegette, aztán ismét tovább indult. Már nem tudta, hogy mit tegyen. Félt, hogy túl korán ér haza s a háziasszony rátámad a

házbértartozása miatt. Táskájában még volt egy fél cigaretta, s éppen be akart lépni egy kapu alá, hogy rágyújtson, amikor nevéen szólították.

– Edit!

Megfordult s elsápadt: a járda szélén zümmögő Po-bedából a költő ugrott ki mosolyogva.

– De hát merre rejtőzik? – kérdezte. – Becsszó, ezer éve kutatom! Azt mondják a felvételi je nem sikerült, igaz?

Jókedvűen beszélt s Edit, végigpillantva új öltönyén, papucsszandálján, dühös féltékenységgel gondolta: „Hazudik! Egyáltalán nem keresett!” És szeretett volna valami sértőt felelni, vagy szó nélkül ott hagyni őt, de érezte, hogy a szíve gyorsabban ver, s határozatlanul állt.

– Nos, üljön be! – kérlelte a másik – üljön be, könyörgöm! Egyedül úgy sem tudnék vacsorázni. Micsoda szerencse!

Edit még habozott egy kicsit, de éhes volt, s emellett most oly szerencsétlennek érezte magát, hogy a fiú szavaitól majdnem sírva fakadt.

8

Később a Fellegvár tetején, kis nyári vendéglőben szálltak ki. Négy sor asztal, friss abroszok, cigányzene. A fiú fatányérost kért, és hozzá bort.

– Polgárocška... polgárka... kispolgár... – motyogta tréfásan, amikor helyet foglaltak. – Nos, azt hiszi nem a származáséért vágják el? De sebj! A tehetséget nem az egyetlen árusítják! Mit szándékozik tenni?

– Nem tudom.

– Taní-tani?

A költő kacagott.

– Tudja, melyik a leghasznosabb műfaj?

– A regény.

– Nem.

– A novella.

– Nem.

– Az epigramma.

– Nem.

– Nos?

– A pénzkérő levél.

Mindketten nevettek.

– Miért nem. kér kölcsön?

– Sajnos, nincs kitől – sóhajtotta Edit. – Már a háziasszonyomnak is tartozom...

Apró húsdarabokat vágott le, s hogy leplezze éhségét, lassan evett. A fiú szemben ült vele s az arcát fürkészte. Nagyon szépnek találta most, amint a kerti világításban kissé bágyadtan hajolt a tányér fölé: régi történetei jutottak eszébe, múltó viszonyok, amelyek mindig csak unalmat hagytak maguk után, s úgy érezte, hogy a lányból tisztaság árad belé; valami jóízű frissesség, amely benne van a tekintetében, a mozdulataiban, még ruhájának illatában is. „Igazán érdekes! – gondolta. – Tapasztalatlannak látszik, s néha mégis mintha a bolondját járatná velem!” És elhatározta, hogy kipróbálja új tervét. „Hiszen itt szeretne maradni, és bizonyára minden banijából kifogyott!”

Már meg is szólalt:

– Tangót játszanak. Nem mozgunk egy kicsit?

Tánc közben szójátékokkal szórakoztatta Editet és verseket szavalt.

Most egy gesztenyefa alá sodródták, ahol a lehajló ágak eltakarták őket. Már nem is táncoltak, csak topogtak egy helyben. A költő erősen szorította magához

a lányt, s mikor ismét megszólalt, a hangja idegen volt.

- Nehéz itthagynia a várost?
- Nagyon.
- És ha én kérném, hogy maradjon?
- Nem tőlem függ...
- De igen!
- Tőlem?
- Edit! Legyünk jóbarátok!
- Hiszen azok vagyunk.
- Nem, ez nem igaz...

A lány szelíden nézte.

- Miért?
- Nem olyan buta maga...
- Igazán nem értem.

A fiú idegesen megrezzent.

– Edit! Miért alakítja a kis naivat? Ez a szerep úgy sem áll jól magának! Hiszen intelligens lány és költő... Megérti, hogy én fáradt vagyok a szavakhoz... az udvarláshoz. Sokkal nehezebb az én munkám... És kell, hogy legyen mellettem valaki, amíg bekopogtatnak hozzám kéziratért... Edit! Én a tegnapelőtt eladtam a könyvtáramat.: s van még pár festményem. Én kifizetem az adósságait és kölcsön is adhatok...

A lány még mindig úgy nézett rá, mintha nem tudná elszánni magát, hogy mélyére hatoljon a szavaknak. Aztán egyszerre elvörösödött.

- Ezért keresett meg?
- Nem, nem!
- Kísérjen vissza!
- Edit?
- Kísérjen vissza!

S ezzel már meg is fordult, fölkapta táskáját az asztalról s a kijárat felé szaladt. A fiú egy pillanatig

dühösen bámulta, aztán utánarohant s megragadta a vállát.

– Mit akarsz?

– Engedjen el!

A lány kétségbeesetten birkózott.

– Hagyjon!

– Edit! Miért nem hallgatsz rám!

Megtántorodott; kereste a szavakat:

– Gondold meg, hogy mi vár!... A falu... a sár, az unalom!... Válassz!

– Válasszak? – kapta föl Edit a fejét s hangjából már előkunkorodott a sírás. – Hát azt hiszi, meg tud vásárolni, akár egy rongyot? Téved!... Én megleszek maga nélkül is!...

A fiú érezte, hogy hiábavaló minden, s hirtelen elborította a bosszúállás kényszere. Szinte felkacagott dühében.

– Megleszel? Ugyan miből?... Hiszen tehetségtelen vagy!....

Edit bután nézett rá, mintha föbe kólintották volna; mintha megállt volna benne a vér.

– Most mondja ezt? – hebegte. – Most? Ő, de hitvány gazember!... Engedjen el, mert kiáltok!

S miután egy mozdulattal kiszakította magát, bukácsolva rohant alá a lépcsőkön. A fiú pedig ott állt a korlátba kapaszkodva, sápadtan, s a hangja úgy hajolt utána, mint egy hosszú vessző.

– Hát szaladj csak, menekülj, te ostoba!... Elegem volt belőled!

Kiszökött az ágyból s szemét várakozón kerekítette a szoba homályába. Hajnali öt óra volt.

[Erdélyi Magyar Adatbank]

Az ablakon gyenge fény szüremlett be, megcsillant a szekrényen, s tenyérszerű foltot vetett a szoba közepére; ezt a foltot bámulta, amíg derengeni kezdett benne a tegnapi esemény. Ekkor a szíve kicsi lett és szomorú.

Ó, hát tehetetlenül kell elviselnie a megalázást? Nem volna-e jobb véget vetnie szánalmas életének? Vagy várjon tovább, összeszorított fogakkal csakazértis? És meddig? Hiszen megtudta az igazságot, a rettenetes igazságot, amelytől félt!

Szomorúan nézett szét a lakásban: szerteszt szivarcsutkák, az éjjeliszekrényen csészék, s néhány szál hervadt szegfű...

Ott állt a szoba közepén, sápadtan, rövid hálóingben, aztán egy cigarettát vett fel a kerek asztalkáról, hátát a csempekályhának támasztotta, s rágyújtott; a füst egyszerre áradt keskeny ajkai közül s az orrocskájából, s ő szomorúan pislogott; utolsó verse jutott eszébe:

*Sötét, nagy vizeken
Hánykódik csónakom...*

Elismételte a sorokat, s minden szót annyira őszintének talált, hogy az ágyhoz ment, arcát tenyerébe hajtotta, s zokogni kezdett. Igen, igen! Az ő élete sivár és vigasztalan!

Felugrott és kétségbeesetten rohagált. A szomszédos szobából áthallatszott a főbélő asszony szuszogása, meg a falióra élet s halál dolgai iránt közönyös ketyegése.

Istenem, hogy is lehetett ennyire szerelmes az álmaiba? Hát azonos volt az ő kínládása az alkotás gyötrelmével? Ő csak akart: hírnevet, mindent, amihez nem volt joga! Ó, de nehéz ezt most beismerni!

[Erdélyi Magyar Adatbank]

Mamácska! Mennyivel boldogabb ő! Istenem, ha most csak egy percre is itt lehetne vele!

Aztán ismét az éjjeli történet jutott eszébe; megborzongott s tenyerével elfedte arcát, mintha rosszullét lepte volna meg; mintha a tegnapi sült még emésztetlenül kavarogna gyomrában. Odabotorkált a ruhásszekrényhez, végretárta az ajtót, s eleredtek a könnyei.

De később, csomagolás közben érezte, hogy lassan megkönnyebül.

Itthon voltam ismét; rám zuhant a fény, szédített a zsvaj. Csak álltam egy oszlopnál, s néztem, hogy hullámszik az utca, s a hársfák belesimultak a kirakatokba. Mint elvadult férj, akit sírásra fakaszt a konyha illata – úgy tértem haza én. Feltartott tenyere-
remén átvöröslött a vér, homlokomon veríték csillogott.

És nevettem.

Hát most már elmerül bennem minden önzés? És előlről kezdhetem, anélkül, hogy a tekintetem zavartan kúszna az emberek lábánál? Mikor megfogtam a bőrröndöt, s útnak indultam, éreztem az égett fém szagát, s füst vett körül; ebből a füstből szaladtam a hegyi kohók közé, ahol az ég csíkos, mint a szakadt vászon, s álltam mélységek felett is, zúgó vashidakon...

És most hazahívtak. Üzent a gyár...

De hát mi ez? Miért ültem a 2-esre, tán rögtön be kell mennem? Az autóbusz, mintha vizén siklana, fölfogta a távoli hangokat is, s én nemsokára ott ültem, átellenben a parton. Ültem lecsüngő kézzel, s hintázott bennem a gyávaság: bemenjek, ne menjek? Dudaszó rezgett a Szamoson, vízszagú szelek lódultak felém...

S ekkor valaki felemelt.

Régi barátom volt, egy fiatal mérnök.

– Sanyi!

– Lajos!

Néztük egymást örvendezőn:

– Te tékozló fiú!

– Te pedig csaló vagy!

– Miért?

– Mert hazahívtál.

Nevettünk.

– És szükségetek van rám?

– Lajos!

Ismét megölelt:

– Te vasfejű!

2

Három nap múlva az olvasztókemencék mellett cirkáltam. Fehér fény villogott, homokkupac tüzelt, s míg a hőfokot figyeltem, tudtam, hogy éjjelek vonulnak majd el, égrecsapó lángokkal, kísértésekkel, de a titok mégis fölfedi magát! Meg kell tudnom, miért reped az acél!

Bejártam az öntőhelyeket, ahol gőz lebegett; képzeletben átszerveztem a munkát.

Éppen az ajtónál jártam, amikor szólítottak;

– Mérnök elvtárs! Itt az analízis!

– Az analízis? Megfordultam: Kató!

Szemembe lobbant a lány fehér köpenye, s a szívem vert. Azt hittem, rögtön odaugrom és megcsókolom. Megcsókolom a száját, a szemét, s utána sokáig szorítom, magamhoz! Már előre is léptem, de ebben

a pillanatban mintha sötét vászon hullott volna elé, elakadt a mozdulatom.

Kiabálni kezdtem:

– Igazán kedves! Hát most hozza?

– Hiszen hamar elkészítettem...

– Hamar?! Ugyan, ne vicceljen!

A lány azonban szelíden nézett, mint ápoló a betegre. Elvettem a papírt, a laboratóriumi analízis eredményét, az irodába mentem, és; az összefirkált asztalnál sírni szerettem volna. Előle szaladtam hát olyan messze! Hiába is áltatom magam! Mert amióta önző kísérletein felzaklatta a gyárat, s a füst végigúszott az udvaron, nem mertem a szemébe nézni. Pedig talán éppen akkor kezdődött volna, éppen azokban a napokban, amikor őt Temesvárról ide helyezték, a laboratóriumba...

S most eszembe jutott a hónapos szoba, a zsilett sercegése az arcomon, felidéztem a vezeklés örömét, amelyet élesztgettem, s már nem értettem, ami egy perccel hamarabb az öntödében történt. Vagy tán azért aláztam meg magam, hogy sajnáljon?...

Bementem Tóth Sanyihoz, a műszaki irodába s leültem. Az udvarról felhallatszott a kemencék zümmögése.

– Én elmegyek...

– Elmégy?

– El.

A munka miatt?

– Nem.

– Akkor értem...

Sanyi végigment az irodán. Mögötte karosszékek puha vonala és aktacsomók emelkedtek ki.

– Még mindig gátlásod van iránta?

– Ha meglátom, elsápadok!

– De hátha szeret?

– Szeret! Örültség!

Elmondtam azt is, ami az öntödében történt.

– Hiába mész el!

– Azt hiszed?...

– Csak jobban gyötrődsz majd!

– Legalább nem lát!

– S úgy talán jobb lesz?

– De hát mit tegyek?!

Hallgattunk. Fejem tenyerembe szorítottam, s reám nehezült a szoba csöndje.

3

Nemsokára a szomszédba nyíló ajtó mögül hallatszott Sanyi baritonja:

– Ki kell találnunk valamit!

– Csapjunk fel közvetítőnek?

– Nem erről van szó.

– Legyünk házassági ügynökök?

Kacagás.

Én ajkamba haraptam. Láttam a kicsi, öreg mérnököt taplósapkájával, amint ül a fotelben s szipkából eregeti a füstöt.

– Az ilyen fiúnak teológiára kellene mennie! Eléget száz kiló acélt, s utána szenved, mint egy Raskolnyikov! Egyébként is, megfizette a kárt.

– Moralizálni könnyű!

– De hát mit akar?

– Egy emberen segíteni!

– Jó. Segítsen. Lélektannal én nem foglalkozom... Valami koppant; Sanyi dühösen szuszogott.

– Akkor majd megpróbálom én!...

Aztán kijött:

[Erdélyi Magyar Adatbank]

– Ugorj át este! – mondta félrenézve – Van egy kis szilvapálinkám! Ha elmész, úgyis nehezen találkozzunk...

Nem szóltam, csak nevettem befelé keserűen: igen, jönnek a szavak, körüldonganak: jön a barát jószágos erőlködése! S már hallottam is, amiket mondani fog...

Mindazonáltal felmentem hozzá.

Csak magunkban voltunk. Ültünk a kerek asztalkánál, belemeredtünk a dohányfüstbe. És Sanyi nem vigasztalt!

– Hát menj! Talán jobb is így! – mondta. – Ha nem látod, kihullik majd belőled a fájdalom... Egyébként sajnállak, mert kitűnő munkába kezdtl, ott a kemencék körül...

Koccintottunk, ittunk. A kiskertből dohányvirág illata szállt, és Sanyi alattomosan szomorú hangja megmégkondult bennem:

– Ezt a követ, amely a melledre nehezül, semmi sem oldhatja fel... Nekem, is volt egy ilyen esetem... S amikor megtudtam, hogy mégis szeret, már késő volt...

Nagyon meghatóan beszélt, innom kellett. Ürittem hát egyik poharat a másik után, és könnyezve sóhajtottam. Aztán elmerült körülöttem minden.

Reggel azt mondta anyám, hogy taxival érkeztem, és Sanyi meg egy lány kísért haza.

Egy lány?! Vajon ki lehetett?

4

Pizsamában feküdtem s néztem a rezgő fényköröket a mennyezetten. A rádióból könnyűzene szállt.

Most kopogtattak.

Sanyi lépett be.

– Ej, te Oblomov!

Friss volt, kacagott; leült a rekamiéra. Aztán azt kérdezte:

– Mindenre emlékszel?

– Nem értem...

Az álom összeszaladt bennem a tegnapi homályos képekkel. Elsápadtam:

– Megbántottalak?

– Egyáltalán!

– Elkövettem valamit?

– Igen!

Nagyot kacagott.

Nyújtotta a kezét:

– De ehhez gratulálok!

– Ijedten pislogtam.

– Nem értem...

– Tudod, kivel táncoltál?

– Ugyan kivel?...

– Hát velem!

– Én, Katóval?!

– Te Katóval!

– És?...

– Megkérted!

– És?...

– Semmi és! Pattanj fel egy-kettő, s szaladj a virágüzletbe!

Délután a sétatéri gesztenyefák alatt lépdeltem Katóval. Türkizkék blúz volt rajta, s fehér szoknya. Haját vörös kontyba kötötte. S én nem vettem észre, hogy a virágajándékozás óta kíváncsian, szinte csodálkozóan figyel minden szavam.

[Erdélyi Magyar Adatbank]

Bennem csönd volt, mint a tó mélyén: csöndes voltam és nagyon nyugodt, mint aki rég elképzelte, s most természetesnek találja a helyzetét, akár a ruhát önmagán,

– Anyámnál fogunk lakni...

– Az édesanyjánál?

– Igen. Van rekamié is.

– Rekamié?

– Rekamié. Meg íróasztal. Egyébként mindez hamarabb is történhetett volna...

– S mi akadályozta?

– Hát az a leégés a kísérlettel...

– És amiatt szaladt el?

– Szégyelltem a dolgot.,

– És most nem szégyelli?

– Jóvá akarom tenni... És amióta megkértem, valahogy minden könnyebbnek és valószerűbbnek látszik.

– Amióta megkért?... Ez érdekes...

6

Nem figyeltem oda most sem. Aztán házasságunk első napjaiban kitudódott a titok: Kató ott sem volt Sanyinál, s az a lány, akivel spiccesen táncoltam, a barátom húga volt!

A RECEPT

Erős karbolszag terjeng az orvosi szobában és minden tárgyon, még a fogásra odavetett köpenyeken is kapkodás nyoma látszik. Ez az izgalom néhány napja a folyosókat is megüli. Sok a beteg, négy orvost pedig náthaláz marasztott otthon.

Vértés Imre fősebész nekifeledkezve mossa a kezét, mintha a szappanillatú víz csobogását hallgatná. Tekintete álmos, izmaiban azt a zsibongást érzi, amely feszült idegmunka után szokott bekövetkezni.

Három órán át tartó műtétet végzett, s klinikai gyakorlatában ez a nehezebbek közé tartozott; a paciensen vakbélkrízis tünetei mutatkoztak, de amikor félnyitotta a hasfalat, mégis heveny vérzést konstatált. Kétségbeesettem gondolt arra, hogy a fiatal nő letagadta a terhességét, vagy azt, hogy valamilyen nőgyógyászati beavatkozás történt, s ő eltekintett az altatástól. A beteg azonban mind csak ezt ismételte:

– Nem történt semmi... Esküszöm...

Vértés nemsokára igazat adott neki: méhen kívüli fogamzás állott fenn, amiről a paciens nem tudhatott, s amely a vakbélgyulladás tüneteit keltette.

Most, hogy visszagondol erre, csak gyors beavatkozásának tulajdoníthatta, hogy nem történt baj.

Elfáradt. Már az éhséget sem érzi, pedig fél öt s alig egy csésze feketét ivott. Csöndesen jön-megy, rendezget az íróasztalon. A fáradtság elaltat benne min-

den gondolatot, s azzal sem törődik, hogy a sofőr két órája várakozik a kapu előtt.

Később, amikor mégis rászánja magát és öltözni kezd, kopogtatnak. Szórakozottan, fordul az ajtóhoz; ötven év körüli asszony csoszog be, fáslizott fejjel, s véraláfutásos szemekkel.

Egy szászfenesi parasztasszony, aki leesett a létráról. Földig érő pongyolájában megáll és kérlelően néz a sebészre:

– Főorvos elvtárs... Nekem muszáj hazamenni... Tessék hazaengedni, mert hiába ülök itt, nincs nyugtom.

Fölsandít a csillárra:

– Holnap visszajövök, de most muszáj...

– Szemét megtörli a pongyola ujjával.

– Ma csütörtök van és kenyeret kell sütni.

A főorvos értetlenül nézi, de aztán fölocsudik és reászól:

– Tessék azonnal visszafeküdni!

– De hát ki süssön, ha nem vagyok odahaza?... Az uram fuvarba ment, csak az öt gyermekem maradt otthon...

– Azonnal visszamenni! – kiáltja az orvos. – Megértette?

De az asszony csak rázza a fejét:

– Tudom én, mi a felelősség, kérem... Kicsit gyenge vagyok, de azért nem lesz baj...

Vértes Imre már megszokta a betegek rigolyáit, de ez a makacs asszony most ingerli. A kulcsköteget az asztalra hajtja:

– Vissza a szobába!

A beteg csodálkozóan néz rá:

– Hiszen hiába fekszem. Mert ha arra gondolok, hogy nincs kenyér, emelkedni kezd a vérnyomásom...

A hangos szóváltásra benyit az urológus, a szőke

[Erdélyi Magyar Adatbank]

asszisztensnővel, a főorvos pedig megérzi, hogy itt hiábavaló az erélyesség, s utolsó kísérletet tesz. Az asszisztensnőhöz fordul:

– Kérem, vezesse vissza a beteget.

Az asszony rémülten forgatja a fejét, mint egy madár, kezét fölemeli:

– Hozzám ne nyúljon! – kiáltja. – Ha magának is öt gyereke volna, nem tenne így!...

És hirtelen sírva fakad.

Ott állnak mellette tehetetlenül. A főorvos maga elé néz, mintha valamilyen kórtüneten töprengene, s mindinkább erősödik benne a sajnálat. Elképzeli az öt gyereket a szobában, hallja síró hangjukat, de azt is tudja, hogy a beteget nem engedheti haza. Mit tegyen hát?

Eszébe jut valami s a telefonhoz lép:

– Halló, étkezde?... Mondja Vajdáné, tud maga kenyeret sütni? No, akkor szíveskedjék átfáradni.

Aztán leül s töltőtollával figyelmesen jegyzi, amit az asszony mond:

– 10 kg liszt +

– 5 kg málé

– 3 kg burgonya

S a szokás hatalmától vezérelve, mintha receptet írna, hirtelen alákanyarítja a nevét.

Zajos kiskocsmá.

Cigarettafüst és sült hús szaga lebeg a kalapok, sapkák fölött; sörpumpa köhög, poharak koccannak.

Az egyik szegletben vékony egyetemi hallgató ül, előtte a korsó sör. Bal keze lecsüng s szórakozottan fürkészi az iddogáló embereket. „Lám, milyen különös! Mindenik arc egy-egy sorsot, jellemet takar!” Így filozofál s szétnéz a falatozóban, ahová ő alig egyszerű kétszer tér be havonta.

– Bonsoir!... – szólal meg most egy náthás bari-ton. – Permettez-vous?...

Fölnéz.

Ötven év körüli férfi áll az asztalánál, hosszú köpenyben, amelyet spárga szorít a derekához. Szakállá sűrű, tornacipőjéből előmered a lábujja.

– Je vous déranje?... – mosolyog, s miközben leül, pálinkaszag árad belőle.

Az egyetemista kíváncsian figyel, s meglepi az ember precíz, francia kiejtése. A férfi közönyösnek mutatkozik, de később előrehajol és tűnődően mormolja:

„Amerre nyúltam, csak cserepek hulltak

S ajkamig ért föl már a sár...”

Fölnéz, kacag.

– Uram, ön intelligens ember! Különben nem is toladoktam volna ide!... Csak hát ez a fej! ez a fej! Az ön homlokállása szakasztott a Rousseaué... A Jean Jacques Rousseaué...

[Erdélyi Magyar Adatbank]

Mert nagy dolog ám a „műveltség!... Járj rongyokban és az árok gyepe legyen bár vánkosod, mit sem számít; csak a műveltség! Az a tudat, hogy különbözől másoktól!... Látja, én korhely senki vagyok, de nem törődöm velem! Iszom és inni fogok, amíg belém fér! Mert az élet csak illúzió és a szesz az illúziók önök forrása!...

Széles mozdulatokkal beszél, aztán sóhajt s megtörli homlokát.

– Valami szédülés környékez... Tudniillik a tegnaptól... Ej! minek panaszkodjam... Az emberek önzők s ez így is van rendjén. Egyél, igyál, s ha megtömöd magad, ne törődj senkivel! Vesd meg a könnyet, s boldog leszel! No hát ez az uram! Ez a szent egoizmus az alapja mindennek!

Az egyetemista kíváncsisága lassanként csodálkozássá alakul és történetek jutnak eszébe művelt emberekről, akiket az alkohol gátolt meg tehetségük kibontakozásában.

– Parancsoljon! – szólal meg és táskájából újságpapírba göngyölt uzsonnát vesz elő. – Tessék!

Az ember felderül.

– Zsíroskenyér! Ha, ha! Mikor másnapos vagyok, mindig ezt kérek a nejemtől, sok hagymával! Persze, a fiatalok tartózkodnak az efféle szagos növények fogyasztásától. Ön diák, nemde?

– Igen, irodalomszakos vagyok...

– No, derék dolog! Mondhatom, magam is hódolok az olvasás szenvedélyének!

Előrehajol és mutatóujját meglobogtatja:

– Csakhogy én a tiszta művészet híve vagyok, kérem! Az irodalom egy, s a politika más. Ugye egyetért?

– Nem! – mondja a fiú s már kedvet érez a vitához is. – Ezzel a tételével nem érthetek egyet!

[Erdélyi Magyar Adatbank]

– Nem?... Hát persze, persze... Önöket más szel-
lemben tanítják... És az új generáció lepipál ben-
nünket... De azért hallgasson rám. Öreg róka va-
gyok, meg tudok magyarázni egyet s mást...

Az egyetemista a nyakkendőjét rendezgeti s táma-
dásra készül. Példákkal akarja bizonyítani a maga
igazát; de kevés ideje marad, mert az ember újabb
féldecit kér, kiissza, s miközben előrehajol, csúfon-
dáros mosollyal néz rá.

– Ön talán az államosítást is humanisztikus dolog-
nak tartja?...

– Hogyne. Ez szükségszerű volt.

Az egyetemista izgatott, a koldus pedig éppen vá-
laszolni akar, de mozdulata elakad, mert ebben a pil-
lanatban két csavargó közeledik a hátsó asztalok felé.
Egyik liternyi pálinkát lóbál és kacsázó léptekkel jön,
a másik hátrább követi.

– Hé, urak! – kiáltja az ember s egyszerre meg-
elevenedik – Kaptatok kölcsönt?! Monsieur Szikszai...
Vers moi!...

Aztán feláll, kacag és az egyetemi hallgatóhoz for-
dul.

– Uram, önnek tévedni méltóztatott! Ön azt hitte,
hogy ostoba, koldus terítette le itt a rongyait!... Hát
nem! Intelligens ember vagyok és egy darab kenyé-
rért nem adom fel a koncepciómat!

Azzal meghajol:

– Au revoir!

És átmegy a szomszédos asztalhoz.

Az egyetemista elvörösödve áll fel és az ajtó felé
indul; de mielőtt kilépne, még megkérdi:

– Mondja: ki ez az ember?

A pincér vállat von:

– Gyára volt. Tizenkét éve iszik...

SZABADVERS

Kissé emlékkerhes és nagyon szelíd volt az ős, olyan volt, mint a gesztenyesütő asszony mosolya esti pénzszámlálásnál.

Hűvös gyümölcsillat libegett az utcákon, a kertek mélyén káposztafők mocorogtak, s itt-ott sárgára pufadt uborka heverészett.

Mikor Váradi József ebéd után sétálni indult, s az ajtó kettévágta a konyha melegét, az asszony hangja úgy hajolt utána, mintha nylon sálát vetettek volna a nyaka köré.

– Nehogy megfázz, Jóska!

Az öreg megállt, elgondolkozott, aztán begombolta kabátját, s ment ki a kertbe.

Ment, apró léptekkel, s az ösvény s a keserűlapi kíváncsin fordult utána.

Kissé előrehajolt, úgy szedegette a lábát, miközben arcán összetorlódtak a ráncok, s szemében ibolyaszínű könny rezgett.

Hát ez a vég? Hatvannyolc év? Ez a zörgő üresség a mellében már figyelmeztetni akar? S eltrappolhat az élet anélkül, hogy pár szelíd napot hagyna

Amint betoppant a kertbe, avar és diólevél szaga csapta meg, s az éles színek úgy meghökkentették, mint a szemébe villanó késpenge. Rozsdavörös foltok ugráltak a levélszőnyegen, s a bokor mélyén lilás árnyék imbolygott. Aztán minden összeolvadt előtte, csak egy szivárványszínű sáv remegett a párában.

Váradai József megállt.

Körülötte pörögtek a levelek, de ez már nem is zaj volt, hanem sejtetem, a neszező, fuvolázó hangok sejtelme. És amikor fölnezzet, egyszerre félelem nyilallott belé: á diófa, amely alatt állt, csupaszon nyújtózott az ég felé, s már egyetlen, levél sem volt rajta.

Csak nézte hosszan, majd elindult a szemközti pad felé, s tekintete zavartan kúszott előtte.

Hatvannyolc év... De hát miért élt?

És az ősznek ebben az emlékterhes pillanatában átsuhant benne munkáséletének minden részlete.

És elégedetlen volt.

Élni szeretett volna, s remélni, hogy van még ideje. Ó, nem sok! Csak annyi, amíg beoltja a szilvacsemetéket, elolvassa a Háború és béke második kötetét; amíg Kató ránevethet egyetlen fogával. És... azután is élni, élni!

Felállt, s elindult az ösvényen. A szíve tompán dobogott, homlokán csöppek csillogtak, s amerre ment, a gyümölcsfák lombja vörös foltokat hullatott az arcára.

S ő egyszerre motyogni kezdte:

Harminc városban száz helyen dolgoztam.

S maradásom nem lehetett sehol.

Mert gyűlékony anyag voltam.

Azért hát kilöktek,

Hogy törjek össze mocoorgva,

Mint a gyufásdoboz...

Nekifeledkezve barangolt a kertben, újabb versszakokat komponált, s a sorok hol szétágaztak, hol egybefolytak, s hömpölygették az életét:

[Erdélyi Magyar Adatbank]

*Most csöndes minden napom,
Mint az ősz.
Nyugdíjamból zsebpénzre is telik,
S az emberek előre köszönnek,
Mit szóltok ehhez, elvtársaim?*

Elismételte a sorokat, s minden szót annyira igaznak talált, hogy sétájáról visszatérve a konyhaasztal mellé ült, s leírta a verset. Utána megborotválkozott, s elindult a szerkesztőségbe.

A lírai rovat vezetője – egy kicsi ember, oldalt fésült hajjal – éppen kutyanyelveket olvasott s fáradtan pillantott fel. Majd megrázta a fejét és végigszaladt a versen:

– Háát... – kezdte – kedves, kedves... És őszinte... De ez sajnos még nem szabadvers...

– Tessék? – kérdezte Váradi elsápadva. – Miért nem szabad? Hiszen minden sora igaz.

A kicsi ember felállt, ujjával felborzolta a haját, és szomorkásan mosolygott. Az öreg megvonta a vállát és hazament.

Egész délután töprenkedett, utána beült a szobába, s a papírra meredt; de az asszony kétszer is rányitott. Ebből cirkuszozás lett.

Váradi reggel bevitte a verset.

*Többé már nem szólok hozzád,
Mert zörögtél az ajtóval...*

A szerkesztő elolvasta és mosolygott:

– Ó, ó! Össevesztek! Baj, nagy baj! De hát... Ez a vers sem jobb, mint a másik!...

Mikor az öreg kilépett, a nap meszes fénnel söpört végig a járdán, s az árnyékfoltokban almaillat terjengett. Váradi lassan lépdelt, magába szívta az

illatot, s hirtelen valami reménység mozdult meg benne. Úgy találta, mintha a szerkesztő ezúttal nyájiasabb lett volna...

Otthon ismét bezárkózott, izgatottan topogott, végül leült és írni kezdett.

Másnap új verset vitt.

Elnéztem Katit, ahogy ült a térdemen.

Az orrockája is hozzád hasonlít,

S így hát nem haragszom...

Átnyújtotta a kéziratot s a szerkesztőre sandított. S az most hiába akarta meggyőzni, hiába kezdett fejtegetéseibe, mert ő fölényesen pislogott rá.

Később pedig, mikor az utcán járt, a mosoly még mindig ott rezgett az ajka körül; aztán visszafordult s fölemelte az ujját.

– Egyszer majd rájöttök, hogy én is költő voltam!

Ettől kezdve mindennap felfedezett valamit. Egy hintát, egy friss virágos ágyást, egy új házat, s megírta a versét.

S bár csak a feleségének mutatta meg, a lelke mélyén költőnek érezte magát s lassanként fiatalodni kezdett...

[Erdélyi Magyar Adatbank]
HEGEDŰ ÉS GORDONKA

A cselló még remegett egy kicsit a zokogástól, aztán elcsitult, mint aki lehunyja a szemét; csak barna fénye hullott előre, s fellazította a ruhásszekrény vonalát.

Dudus a szoba szögletében ült.

Keze alácsüngött, feje sárgán fénylett, akár a réztojtás; az öreg muzsikusból a dallam vágyat, szeretetet kavart fel, s ez az érzés forró homokként kóválygott benne.

Most fölnezt.

Szemöldöke alól azt a hosszú, frakkos embert figyelte, aki fel-alá járkált a gordonka előtt, azt a fiatal művészt, akit szerelmes gyűlölettel imádott.

Két éve lakott nála, bebútorozott kis szobájában, örvendezett, hogy nem kell kocsmáznia, s most mégis félt.

Leste a fiát.

Igen, gondolta, a cselló jó óra múlva tüzes arcokra s óriási szemekre villantja sugaracskáit, a sok ember pedig, amikor felszabadul a szépség áhítatából, mind tapsolni fog, ujjongó, tenyércsattogással:

Ünnepli Jóskát.

És őt elfeledi, mint a kavicsot, mint a levegő illatát, s nem lesz, aki visszagondolna hegedűjének elsírt nótáira...

Az öreg feje előrebiccent. Sokáig mozdulatlanul üldögélt, majd amikor föleszmélt, szégyen s riadalom keveredett össze benne.

A fiú arra fordult.

Csendesen megkérdezte:

– Táti, nem készül?

– Nem. Rosszul vagyok...

De miután Jóska elment, izgatottan a szekrényhez totyogott, és levette hegedűjét. Két hang szökkent át a szoba csöndjén. Akkor a hegedű az asztalra kop-pant, s az öreg előregörnyedve járkálni kezdett. Igen, ez a hegedű lett minden szégyenkező alázatának oka!

Ez a doboz csüngött negyven éven át a hóna alól, mint vízbe fulladt cigánylányka teste.

S ő nem tudta föltámasztani.

Nem!

Csak a másik, a varázsló, az a szép ember ért az ilyenhez, aki most őt egyedül hagyta...

Annak érintésétől sír a szárazfa, madarak tolla, hull, s kacagón kisüt a nap.

Ó, hát miféle titok lappang itt!

Tenyerét a fényhez emelte, s ahogy ott állt, a szakkállán apró csöppek csillogtak...

S ekkor, mint jégesőt a bádogfedelen, hallotta a tenyerek csattogását, s a képzelt teremből arcok buk-kantak elé. Nem, ezt nem bírta!

Letörölte arcát, megrázkódott, és sietve magára kapkodta öltönyét. Szemhéja repdesett, fejében izgatott gondolatok tolakodtak. Igen, ma végig: csatangol régi helyein, s ha darabkákra is hull ez a hegedű, nem maradhat szív, amelyen ne rezzenne könnycsepp!

Neki is sikere lesz!

Az utcán, a lámpák alatt már mosolygón tipegett, s szemében kigyúlt a láng: egy deci a telthangú nap-számosok, meszes festők között, szőke sör a fehér ab-rozson, tarka ricsaj: ugyan ki nem hálás az efféle örömeikért? Erre gondolt Dudus, s felöltöttek benne

régi kicsapongásai, amikor hajnaltájt bandukolt haza az öntözött, aszfaltszagú utcán, anélkül, hogy szégyen vagy büntudat ébredt volna benne...

Ment és bekukkintott a kocsmákba. Az évek távolából idegen volt számára minden kis zug. Hiába kuttatta régi ismerőseit, a susztert, a hórihorgas parkettezőt, hiába pengette tüntetően a hegedűjét.

Nem törődtek vele, észre sem vették, a város utolsó zenész-mohikánját, aki váratlanul bukkant elő. Egy férfi le-fel hullámozó arccal meredt rá és legyintett:

– Elég, elég!

Dudus kacagott.

Örökké nevetésen, szűrte át a szavak mérgét, de egy csepp ezúttal mégis a torkára szaladt. Kiitta a pálinkáját, és az ajtó felé indult.

Már nem volt kedve semmihez.

Itt-ott bekapott egy féldecit, hegedűjét a kabátja alá dugta és este tízkor pityókason szedegette a lábát. Vékony tücsökhangon sírt benne a bánat.

Hát eljöttél otthonról... Taszított a kísértés, a gonosz vágy s az irigység?

Az irigység, istenem!

Féltékeny lettél a fiadra, akiben a véred zümmög, s aki vasalt ruhát adott rád! Ó, miért nem nyílik ketté a föld?!

Miközben így korholta magát, a hangversenyterem lépcsői elé ért, megdörzsölte a szemét, s feltotyogott.

A folyosón már hallotta is a gordonka játékát, s a teremben a dobogóig ment előre. Tekintete a szőnyegen kúszott, nem tudott felnézni; aztán megállt mozdulatlanul.

Testén, mint a zokogás, rezgett át a zene. Nyírfák hajladoztak, s távoli morajlást söpört a szél. Majd el-lankadt a küzdelem, ujjongó hangok pörlekedtek az

[Erdélyi Magyar Adatbank]

elvonuló sötéttel, s a szíveket megtöltötték bizakodással.

Dudus halántéka lüktetett, de a mellében könnyű fényesség lett, s örvendező szavak cikáztak benne.

Igen, ez az új, kacagó dal kell ma. Ebben benne van az ő élete is, mindenkié, aki verekedett a sorssal! És öröm, van benne és reménykedés, hogy nem élt hiába!

Mert ő küldte ezt az embert, hogy átvegye erőtlenséget, s kerteket, erdőt, s patakokat varázsoljon a küzdő emberek elé!

Szíve elszorult, reszketett a lába. És amikor kigyúlt a fény, s feldördült a taps, s Jóska meghajolt az emelvényen, az öreg muzsikus hirtelen úgy érezte, mintha ez lett volna életének első nagyszerű fellépése.

S még azon az estén összetörte a hegedűjét...

SZENVEDÉLY

Ha lők a kényszer s nincs elég szavam, ha a fehér papír fagyaszt, vagy a munkám meggyötör, felidézem barátom elbeszélését:

Mikor először indultam halászni a tóra, s a hátizsák meggörbített, hamis horgásztörténetek jutottak eszembe, s már ismertem a Fehér bálnát, olvastam Jerome K. Jerome regényét s néha láttam az öreg halászt is égi vizeken csónakázni...

Elöttem Guszti lépdelt, s vörös haja imbolygott, mint a láng; mentünk szóltanul, én nem gondoltam semmire, s tűnődőn vettem számba a felbukkanó aggályokat is...

Igen, tudom, hogy voltak előttem szerencsepróbálók milliónyian; de nekem nem tétovázik a kezem, én nem vonulok el üresen a víz mellől, hogy hazug szóval mentsem magam! Én más vagyok. Fiatal és erős! Lám, a karomon is hogy dudorodik az izom, s ha a fübe pillantok, éles szemem szétválasztja a hangyák útját...

Ez az érzés melegített, büszke voltam, s úgy képzeltem, arcvonásaimat mindenütt megőrzi a táj, ahol elhaladok...

Hegyi ösvényen mentünk, borongós időben. A nap néha előkukucskált, sugara végigszaladt a völgyön, kút-káván, juhok vattáján, s az erdőnek ütközött. A fák ragyogva fölnyújtóztak, patak villant az agyag teknőben.

De hát nem így képzeltem el már régtől? Hanyatt feküdtem, bámultam a felhőnadragokat, hallgattam a föld dübörgését, s tudtam, hogy egyszer fontos útra indulok majd.

S íme, most itt lépdelek, s nincs bennem parányi szorongás sem...

Olykor, mintha víz mellett állnék, a zsinór ismétlődő rángására figyeltem, s szemem meg-megrebbent; majd feszült a bot, másfajta ütést éreztem, éleset, izgatót, s pörögve, mintha megszaladt volna az orsó...

Miközben efféléken ábrándoztam, megdördült az ég, a fény ijedten visszaszaladt az erdőből, átsuhant rajtunk, s egyszerre minden sötét, hideg és unalmas lett. A sziklakövek azt a hatást keltették, mintha időtlenül állnának az ösvény mentén, s még nem ismernék a napfényt...

Most felhő rohant alacsonyan, pár csöpp előttünk csapott le, s a tölcsérkékből víz és por szaga szállt; de alig szippantottuk be, máris ferde fonalakban kezdett zuhogni a zápor, s magunkra kellett kapkodni a köpenyt.

Így mentünk tovább.

A köpenyen pörgött az eső, hátunk meggörbült, lábunk elnehezült a sártól.

Én a cseppek dobolását hallgattam, s ahogy zsiibasztani kezdett a teher, még valami örömet is éreztem, annak az elégtételét, aki nem fél az égzengéstől, s készen áll nagyobb próbákra is...

Egyikünk sem szólt. Csak lépteink cuppogása hallatszott, s leheletünk sűrű volt, mint a gőz. Jó félóra múlva már a tetőn álltunk, ahonnan látszott a tó. Kilométernyi széles lehetett, apró szigetekkel s magasra nőtt náddal, amelyből szárcsák szakszofonhangja s biccek kiabálása hallatszott.

[Erdélyi Magyar Adatbank]

Az eső elcsitult, nyugaton megrepedt az ég alja, s szürke fény öntötte el a tájat; a tó úgy ragyogott, mint egy tál higany.

Gusztai megszólalt:

– Látod?

– Nagyon szép!

– S néhol nyolc méter!

– Nyolc?

– Igen. S fogtak itt akkora csukát is, akár egy teknő. Csodálatos csuka volt. Szép s mégis iszonyú, mint egy lökhajtásos vadászgép!

Mikor elindultunk lefelé, már esteledett.

A part mentén eltűnt előlünk a tó, a nád magasan mozgatta kucsmáját, a csizmanyomokban szőr-csögött az iszap; minden nyüzsgőnek, bizonytalannak látszott, s a növényfal mögött a víz alattomos tömegét sejtettük.

– Hahóóó; – kiáltott a halór. – Hahó!

Nem lehetett tudni, hol áll. Hangja végiggyűrűzött a tavon, s ahogy a partra ért, a nádszálak sötétlen megrezentek. A barátom azt mondta, van itt valami odú, s a fűzfák között meg is találtuk egy autóbusz dobozát, amelyből fény szivárgott.

Beléptünk; szalma zizegett a padlón, elemlámpa reflektorozott az arcunkba, s jobbra két öreg horgász vacsorázott. Köszönésünkre nem válaszoltak. Gyorsan, idegesen ettek; aligha számítottak lakótársra ezen az éjjelen. Az egyik kicsi és tatárképű, bicskájával ide-oda kapkodott a konzerves dobozok között; a másik sovány és ádámcsutkás, csirkecombot harapott körbe sietősen.

Aztán szedelőzködtek.

– Menjünk!

– Ma már mindenki pecézik!

Összekocantak a dobozok, nyikorgott a hátizsák, becsapódott az ajtó. Magunkra maradtunk.

Az ablak alatt, mintha szénnel rajzolták volna papírra, vékonyan s feketén ágaskodtak a nádszálak, s lebegő, fuvolázó hangocskák szűrődtek be.

Később, mikor begöngyölöttünk a sarokba, hogy reggelig kipihenjük az utat, én hanyattfeküdvé még mindig erre a különös zajra figyeltem, s a nádszálak árnyéka csíkot vetett az arcomra.

Mennyi titok, mennyi viaskodó kis állat, szenvedélyesség: S mindenre ráborul a nagy törvény, a tóra, a csukára, a vadkacsák tojására. És senki sem szegülhet ellene büntetlenül...

S a véletlen is a törvény-cikkelyek között szerepel, s az a hatalmas csuka, amely mélyen sunyít, mint bombázógép a hangárban, lehet, hogy rabló útján, éppen az én horgom előtt halad majd el...

Úgy éreztem, minden mozog, imbolyog körülöttem. A föld, a nád, az autó. S nyüzsög alatt a víz is, tükörpontyok oldaluszonyukban kémlelik a csukát, s mint helikopter emelkedik a sok ebihal. Ó vajon milyen lehet most a tó mélye? A kérdés úgy izgatott, akár régen, mikor az angyalok táplálkozásán, s a miniszterek keresetén tűnődtem....

Gusztai már aludt, csak a haja meredt elő a pokrócból, s ahogy a szoba megtelt sötéttel, lassan én is elszunyókáltam.

Reggel félénken néztünk az égre; szeles idő volt, felhőrongyok lógtak, s a nád zizegett. Egyikünk sem szólt. Összeszereltük a botokat, s elindultunk. A palló a partig nyúlt, sás, káka hajolt rá, s közüle nádirigók röppentek fel. Kacagásuk sokáig rezgett a tavon.

Gusztai megszólalt:

– Mindig így röhögnek.

– Hát röhögjenek!

Kissé fölényesen mondtam ezt, de nem tudom miért, bizonytalanság zavart meg. A barátomnak csak egy-két heccet kell majd eltűrnie a gyárban, de én ha nem fogok semmit, hogy állok majd a tanítványaim elé hétfőn?... Tán hazudni fogok?... Eh, ostobaság!... Kár volt reagondolni!

Leléptünk az iszapos partra és a csónakok mögé kerültünk. A csősz már ott volt, gumicsizmásan, szvetteresen, s hosszú karja lecsüngött, mint Tárzáné.

– Jószerencsét!

– Jószerencsét!

– Lesz fogás?’

– Maguktól függ!

– Húz a hal?

– Nem mindenkirez...

Józanul s okosan fürkészett végig, egy kis fölényes tapasztalással, s mi alig mertünk visszanézni rá. Csak úgy oldalról túrtuk a pillantását, a tekintetünk zavarosan kószált a tó fölött.

Aztán beültünk a csónakba. Kottyant a lapát, az ember megtolta a bárkánkat.

A náderdő mögöttünk maradt, s ahogy kisuhantunk a tóra, szembecsap ott a víz fénye, s a hullámok oldalról közeledtek. Hagytuk, hogy sodorjanak egy kicsit, s keresztbe tettük a lapátot. Csönd volt bennünk, mint a tó mélyén. A túlsó partot néztük, ahonnan búgó, sipító madárhang szállt, az ébredő nádas zsi-vaja; a csónak mellett egy búvárkacsa bukkant fel, láttuk szemének ijedt megvillanását, utána ügyetlenül magasra emelkedett s elhúzott a tó fölött.

Most a dombok mögül előbújt a nap, sugarai visszaverődtek a vízről, s mi a karunkon is éreztük a fény-

[Erdélyi Magyar Adatbank]

kések metszését; de néhány pillanat múlva ismét elborult a táj és iszapszagú sötétség vett körül. A madarak elhallgattak.

– Én villantózni fogok! – mondta Guszti, s miután kiszálltam egy szigetre, alumíniumhalat akasztott a zsinegre, a fonál másik végét a derekára csavarta, s tovasiklott.

Egyedül maradtam. Kivettem, a horgot s izgatottan figyeltem a pallóka sétálását. Jó órát álltam így, s csak a mocsárgáz buborékolása zsongott bennem. Akkor hirtelen megszaladt a dugó, állt egy kicsit, majd körbekorcsolyázott.

– Lepény hal! Biztosan, lepónyhal!

Megfeszítettem a zsineget. Ujjam hegyén rezgett a zsinór, s arcomról, mint a száraz sár, lehullott a me-revség.

– Egy dévérkeszeg!

S már a markomban is szorítottam. Ó, hogy tudtam örvideni zömök, pénzes testének! Az a kis háromszögű fej, az a kis vitorla farok, az a tízdekás hideg, kézzelfogható hal, számomra akkor az első bíz-tatás volt! S többet jelentett minden tárgyamnál, amelyre munkámmal addig szert tettem!

De hiába is mesélem neked, ezt csak a szenvedélyes horgászok értik meg...

Friss csalit tűztem a horogra, s ismét a vízbe vettem.

A szerencse azonban elpártolt tőlem! Álltam egy órát, kettőt, hármat... Délután a dombok felől, mint szürke lepedő közeledett a zápor, s nedves szél lódult át a tavon. A víz elsötétült, egy csepp az arcomba csapott.

Néztem a pallókát.

Húznia kell, rögtön húzni fog. S nagy lesz. Egészen

nagy! Egy ponty! Kerekszájú ponty, vagy csuka. Egy gyönyörű csuka, amelyet lefényképezhetek!

Már itt is volt az eső. Hólyagokat vert a tavon, eldűtötte a nádat, s a víz becsorgott az ingem alá. Samint fölpillantottam, nem értettem mi történik. Úgy tűnt, mintha repülnék, s a part távolodna. A sziget szaladt a szélben! Úszott a nád, a rucatojás, a rigófészek, s Guszti csónakja nagy félcipőként sejlett elő a párából. Legalább, ha nálam volna a köpeny!

Dühösen hátraleptem – éppen egy tölcsérbe. Nadrágom rámtapadt, s mikor kikecmeregtem, borzongás szaladt át rajtam. Néztem a záport, beszívtam a ruha iszapszagát, s a szemem csípni kezdte valami...

A dugó úgy állt ki a vízből, mint a cövek. Fogtam a botot de már nem tudtam miért. Gyáva gondolat mozdult meg bennem.

– Forró tea kellene!

– Aztán azt gondoltam:

– Tüdőgyulladást kapok!

A hal a lábamnál hevert, s félszemével, mintha engem bámult volna. S ahogy néha-néha odapillantottam, mind kisebbnek, laposabbnak, jelentéktelenebbnek tűnt. Lám, a pénze is mily apró!... S alig lehet a keszeg vagy tízdekás...

Közben rohant a sziget, s vert, vert a zápor. Az ég közepén pedig, a koromfekete felhőkből valami platínás, bántó élességű vattacsomó bomlott ki, s nemsokára, mintha gépfegyverrel söpörték volna végig a tavat: aprószemű jég zúdult alá. Hasogatta a nádat, vörösre marta az arcom s kezemfejét. Kapkodva lélegeztem. Rémulat s tehetetlenség zavart meg. Úristen, még belefúlok a tóba!

– Hahóóó! – kiáltott át a csősz a jégfalon. – Hahóóó!

[Erdélyi Magyar Adatbank]

Csónakja a hátam mögött bukkant fel; az ember kiugrott a szigetre, megragadta a karom és magával cipelt. Alig tudtam felkapni a kis halat...

Csuromvizesen értem partra. A hideg megdermesztette a lábam is, s a torkom összeszorult a düh-től. Mikor pedig benyomultam a fűzfák közt az autóbuszba, egyszerre felszakadt bennem a fájdalom. Levetettem magam a sásra, hangosan zokogtam, és beleharaptam az ázott kabátujjba.

– Soha többé! – kiáltottam. – Soha, soha!

Néhány fiatal halász tódult most be kacagva, hangoskodva, s én, nem tudom, mi jutott eszembe, hirtelen felugrottam, kézbekaptam a halászbótot s szét-törtem a térdemen. Úgy kiabáltam:

– Kinek kell damil?! Tessék! Kinek kell svéd horg? Tessék! Van tucatjával! És íme, májpastétom, sonka, lágytojás is! Meg noszolyi sajt, parizer!...

Sorra kidobáltam mindent a hátizsákból, s elrohantam. Szaladtam fel az ösvényen. Rohantam, mint akit űz a szégyen. Meg sem álltam a dombtetőig. Ott aztán leültem egy tönkre s tenyeremmel átfogtam, a fejem. Nem tudom meddig ültem így. Az eső már elállt, s meleg sugarak cirógatták a nyakam.

Akkor könnyesen s kissé megnyugodva felpillantottam. A tó ragyogott, s az oszló, finom párából Guszti csónakjának kemény vonalai rajzolódtak ki. A barátom lehunytt szemmel, hátradőlve evezett. A fényben meg-megvillant a lapát, gyöngycseppek hulltak róla, s ő oly nyugodtnak látszott, mintha tudomásul se vette volna a záport. Húzta kitartóan, maga után a zsineget. Nagy halra ment.

Most láttam, hogy felugrik, megragadja a zsineget

[Erdélyi Magyar Adatbank]

s erős mozdulatokkal tekeri a karjára. Hatalmas csukát foghatott! Úristen, egy hatalmas csukát!

Talpra ugrottam. Éreztem, hogy a térdem remeg, a mellemben feszülő úr van, s izgalmamban cseng a fülem.

– Mit tegyek?! Hiszen én is megfoghattam volna azt a halat! Én is! Csak ki kellett volna tartanom!

Bematattam a zsebembe. Találtam egy óriási horogot. Hátizsákom rekeszéből spárgát kaptam elő. Aztán letörtem egy ágat, rákötöttem a zsineget, s trapoltam vissza az ösvényen.

Öröm, reménykedés és kétségbeesett elhatározás volt bennem.

[Erdélyi Magyar Adatbank]
AZ ELVARÁZSOLT LÁNY

– Alszol?

– Nem...

– Engem is csak kerülget az álom, hiába csukom le a szemem. Valami izgalom tart ébren – tudod, az a történet jutott eszembe a kolbászsütéssel. Bele-nézek a sötétbe s glóriaként ragyog előttem a félkör alakú hurka...

– Loptátok?

– Igen...

A férfi összeráncolta a homlokát és hátra fülelt a sarokba, ahova a tornyok lámpái vörös fényt hullattak be. Éva mozdulatlanul feküdt, csak a szemhéja rebbent meg néha, s a fény mosolyt mázolt az arcára.

– Miért idegeskedsz?

– Nem idegeskedem.

– Akkor mesélek tovább... Szóval a kolbászt a nagybátyám emelte el, amikor odébbálltunk az Aranykakasból... Két hónapig pincérkedett ott, engem pedig kenyereslánynak alkalmaztak; de Laci sehol sem bírta tovább pár hétnél. Jött, ment, nézte az eget, akár a szelídített farkas, aztán egyik éjjel megfogta a kezem és trappoltunk. Sötét volt, sírtak a tücskök... Ó, hogy élveztem!

Éva szemében gyűrűk hullámoztak, az orra megremegett s a sötétben, mintha megszűrődne a hangja, halkán folytatta;

– Szaladtunk, s velünk a fehér köpeny, a kolbász-illat s a félelem is. Körös-körül sötét éjszaka; egyik

bokor a borjú fejéhez hasonlított, – amott vessző rémít, mint magasra tartott mutatóujj. És sírnak a tücskök... Sándor, alszol?

– Nem,

– Akkor mit mondtam?

– Hogy sírtak a tücskök...

– Úgy van. És mi suhanunk árkon, ösvényen át. Végül egy tanyán lábast kaptunk, s rózsából tüzet lobbantottunk alá; A kolbász ficáinkolt, pirosan veritékezett, majd megfeszült, s akár a dicsfény, körívben ragyogott. Csodás kolbász volt! A láng megemelte a sötétséget és bátyám szemében a hurka, kicsiny másai ragyogtak.

Ettünk. Gyorsan nyeltük a falatokat, s az izgalom a fűszeres zamatnál is csiklandóbb volt; elképzeltük a főnök ijedt arcát és kacagtunk. Sohasem vacsoráztunk oly jóízűen.

– Sajnálom!

– Dehát így volt.

– Annál inkább.

– Nem értelek...

– Én sem.

– Ó, benned nincs romantika!

Éva elhallgatott s a mennyezetet bámulta. Mihelyt befejezte a történetet, úgy tűnt, hogy egyre összébb kucorodik. Arca szürke lett, szeme, mint árnyékban a víz, elsötétült.

Nemsokára el is szunyókált.

Sándor azonban hiába kínlódott. Az idegesség éberré tette, és minden zaj elért hozzá; hallotta a szél babrálását odakinn, s levelek remegését, hallotta a kicsi szuszogását a Mózes-kosár felől, és nyugtalan lett.

Megnézte az órát: fél tizenkettő.

Leszállt, a kosárhoz ment és hallgatózott. Már két napja valami zörgő hang jön fel a kicsiből, de Éva azt mondja, hogy csupán a tej szalad a torkára. Közzelebb hajolt, figyelt. Talán csak nem beteg Jánoska?

Kiment, s rágyújtott.

Szemközt a telepet mézskőgerinc zárta el, s a hajnal, mintha félne lesiklani rajta, mindig késlekedett. Az est azonban oly észrevétlenül jött, hogy megborongatta a lombokat és gyűrődést hagyott a vízen is.

Sándor fölneézett.

A hegyhát rárajzolódott az égre; a derekánál összehúzóult, majd ismét kidomborodott, női csípőhöz hasonlóan, s puhán lejtett déli irányba. Jól látszott a mell s a finom arcél is. Íme, az elvarázsolt lány!

A parázs néha megvilágította a férfi arcát. Kissé hűvös volt, szél kóricált, de Sándor hagyta, hogy odaérjen a bőréhez. Állt s nézte a hegygerincet. Milyen különös – gondolta –, hogy valahányszor visszaemlékszik az első hetekre, amelyeket a telepen töltött, mindig a ping-pong labda szálldos előtte, mint a tükrör fénye. Hallja az ütők koccanását és zsi bongás önti el.

Egyszer éjfélkor zörgette fel a klubigazgatót a kulcsokért, s lámpafénynél játszott az orvossal három partit. Utána lehevert a réten s körbe forgott alatta a föld. Sírni szeretett volna, de nem az elvesztett fogadás miatt. Csakhát most már tudta, hogy vége, ez sem köti le többé, s émelyítő úr lesz benne... Hiszen huszonnyolc éves, és itt hever! Nem mozi jegyes ismeretségre vágyott – csak egy jelre várt. Valaki mellészegődik, s ha van is rá tanú, átfogja a nyakát. Megérdemelné. Sokat kószált, jó volt az emberekhez, átlépett a hangyabolyon is... Minek hát találka, elfogódó mozdulatok?... Az ember már tapasztalt, jobb ha a közepén kezdi; ő olyanra várt, aki nem kérdez,

de emlékszik az Akácfa utcára s számon tartja a jó cselekedeteit is.

Egyik délután Éva áthívta. „Jöjjön Sanyika nyugodtan. Kimosom a fehérneműjét. Jöjjön át”.

A férje uton volt a teherkocsival, s ő az ágyra dőlve nézte Éva kissé nehézkes mozgását.

– Tudja – mondotta az asszony –, sokat marakodunk, mert Károlyban nincs egy csepp romantika...

S ő csak figyelte ringó csípőjét, amint tett-vett, a rövid szoknya alól kivillanó lábszárát, magához ölelte a párnát, s jól érezte magát.

Barackot vitt a fiúcskának, otthonosan járkált a sofőr papucsában, hanyatt dőlt, szivarozott. Élvezte, hogy idehullott a csendes puhaságba, mint a falevél. Vagy tán nem erre vágyott, amikor végighevert a réten s szinte sírva fakadt?...

Egy hétig voltak együtt. A sofőr pedig, amikor megjött, elébe állt a kapuban és ennyit kérdezett:

– Mi lesz?

– Nem tudom...

– Elveszed?

– El.

– Akkor jó.

S ő még aznap szaladt a hivatalokba, intézni az iratokat, fölényesen s tele örömmel. Persze, hogy elveszi, miért ne venné? A barakkban batyuba kötötte a cókmojkját és mindent átcipelt.

Így kezdődött

Sándor két cigarettát szívott el. A hideg már kifújta belőle az ágy melegét, fázott és álmos lett. Nagyot ásított, még egyszer fölnezzett a hegyre, az alvó lány sziluettjére, aztán megfordult s visszament a szobába. A Mózes-kosár felől ugyanaz a halk, zörgő hang hallatszott...

Reggel megkezdték a generátorok beszerelését. Kábelek lógtak, fölpúposodott a sár, s a kocsivezetők ingerülten tolták ki szakállas képüket a fülkéből. Mindenki rohángált. A telep közepén a kazánt mintha hó fődte volna: vagonszám vonták föl az üvegvattát, amelynek kékeszürke fénye végigömlött a környéken.

Sándor hat lábnyi mélyen kuporgott egy betongödörben, fölötte kiabáló hangokat söpört a huzat. Megfeszítette a franciakulcsot, nekitámaszkodott a generátoroknak, s ahogy dolgozott, csak messziről hallotta a zsvajt. Gondolatai visszakanyarodtak a kicsihez.

„Mégis át kellett volna hívni az orvost...”

Bátortalanul ismételte ezt, de miután letette a fogót, hogy végigtöröljön a homlokán, mintha felerősödött volna fölötte a zaj, s megnőtt az ijedelve is. Szerette Jánoskát, oly erősen s ragaszkodón, hogy néha már maga sem tudta miért. Talán önsajnálattól... S most, amint eltűnődött, folytatódott előtte a történet, ott, ahol az éjjel megszakadt.

Pár hétig nem volt baj. Nyugodtan ment haza ha késett is, hetente háromszor friss inget vehetett, s Éva ölelései után oly könnyű lett, hogy alig hallotta saját lépteit. A gyereket a térdére vette, cukorkát hozott neki – hálás volt.

Aztán váratlanul elkezdődtek a mesék...

Mindig lefekvéskor állt elő velük és reggel csalódottan ébredt. Sápadt volt s unott, az olajos inget az ágy alá lökte, s olykor az ebédnél csak felvágottat tett elé.

Veszekedtek. A sarka kivillant a zokniból, a szereplők heccelték a gyűrött nadrágja miatt.

„Tedd éjjel a lepedő alá, Sanyika!”

Zavart lett és tanácstalan. Hiába küldte el Éva a gyereket a szülőkhöz. Hetekig gondolkozott, de nem

talált megoldást. Talán ha szülne Éva neki is gyereket, felengedne közöttük a merevség.

Mint váratlan mentőötlet, bukkant fel benne a gondolat. Az asszonynak is megmondta.

– Akarod?

– Nem tudom...

– Miért?

– Harmincéves vagyok.

– És?

– Elég volt egy.

Nehezen szánta rá magát, – már válni akartak, amikor bejelentette, hogy másállapotban van...

Sándor, műszak után a rendelő előtt haladt el, visszatért, be akart kopogtatni, de ismét tovább ment. Félt, hogy idegessé teszi Évát...

Ebednél, míg falta a zsíroskenyeret, árnyékát nézte a falon. Éva a díványon feküdt.

– Jól van a kicsi – mondta – alszik. – Elhallgattott, aztán ismét megszólalt. Merengő volt a hangja.

– Képzeld, már nincs egy ránc sem a hasamon. Megnéztem a tükörben. És az arcom is egészen sima lett, mint szülés előtt...

A férfi megrezzent, de Éva folytatta.

– Nem tudom miért, a zsíroskenyérrel mindig eszembe jut egy romantikus történet. Mintha látnám a piac nyüzsgését, a lacikonyhák páráját. Itt egy ember lépdel, nadrágján örvénylenek a színes foltok. A malomárokknál napszámos hever és dinnyevörös arcán sétál egy légy... Csak állunk a bátyámmal és gyönyörködünk. Aztán kenyeret vásárolunk, megfürdetjük ragyogó pecsenyezsírban, kovászos uborkát teszünk rá, és úgy majszoljuk a járda kövén, akárha páholyban ülnénk... Ugye gyönyörű?... Manapság nem lehet ilyesmit látni... – Kissé hátradőlt, s az arcán az emlékezés öröme suhant át.

[Erdélyi Magyar Adatbank]

– Tizenhét évesen már bejártam Toronyát-Boronyát, s reggel sohasem tudtam, hogy este kő lesz-e párnám, vagy pihetoll. Cipelt magával a pincér, akár a bőrdödöt; s nekem mégis tetszett az az élet. Ha visszagondolok rá, néha vágy fog fel. Az ember kedvére repülhet ide-oda, nem kötik le a kölykök, a piac, a munkahely... Mit szólsz hozzá?

Sándor odafordult és felugrott.

– Hagyd már abba!

Este az orvos megkocogtatta az ablakot.

– Kerestél, Sándor?

– Nem...

– Valaki ott látott.

Az orvos bejött, szokása szerint először a gyerekhez ment. Kipólyálta, megtapogatta. Utána lázat mért: 39!

– Mióta beteg a kicsi?

– Három napja...

– S ti nem szóltatok!

– Baj van?...

– Tüdőgyulladás!

Az orvos elővette a sztetoszkópot; Sándor sápadtan szorongott. Éva is közelebb jött.

– Ugye, nem veszélyes?

– Be kell szállítani!

– Ó, ilyen későn?... Hiszen reggelig jobban lehet. Az elsővel is előfordult már... Mégis megúsza...

– Nagy csoda!

– Miért?

– Csöndet kérek!... Nem látja, hogy alig szuszog a gyerek?... Összevissza beszél!

Éva megvonta egy kicsit a vállát s az ablakhoz ment.

– Én százszor is voltam beteg, de nem szaladták velem kórházba... Aludtam erdőszélen, árokparton...

[Erdélyi Magyar Adatbank]

Sándor ijedten kapkodta a fejét. Hol a gyerek zörgő lélegzésére figyelt, hol az orvost nézte. Most remegni kezdett a szíve:

– Hallgass!

– Mi van veled?

– Fejezd be!

Elcsuklott a hangja – előre lépett; azt hitte, rögtön sírni kezd.

– Megölsz a közönyöddel!

– Én?

– Igen, te!

– Csodálkozom... Heteken át tápláltam, gondom volt rá ... Mi mást tegeyek?...

– Álmodozz!

– Hát az is bűn?

– Dehogyan...

Sándor végigszaladt a szobán. Megfeledkezett a helyzetről – kiabálva folytatta:

– Bámuld csak a mennyezetet, s emlékezz a laci-konyhák párájára... Vonjál glóriát a szemétdomb fölé!... Hát nem vettem új bútort, tucatnyi ruhát neked! Nem vittelek el százszor is vendéglőbe?!...Mit kívánsz még? Miért nem tudsz olyan, lenni, mint más anya?!...

Leült a díványra s tenyerét a halántékához szorította. Az orvos odament hozzá; halkán szólt:

– Végy erőt magadon! Most cselekedni kell!... Minden perc késő!...

A gyereket csak nehezen tudták megmenteni.

Sándor egy hét múlva összecsomagolta holmiját. Éva az ágyon feküdt, s anélkül, hogy reánézett volna, halkán mondta:

– Hát menj csak!... Éppen olyan vagy te is, mint az első! Nincs benned semmi romantika...

TARTALOM

<i>Bálint Tibor könyve elé</i> (Írta: Bajor Andor)	5
<i>Láncreakció</i>	9
<i>Matyi</i>	24
<i>Csendes utca</i>	27
<i>Játék</i>	35
<i>Erőviszonyok</i>	39
<i>Aranyhal</i>	41
<i>Pediculus vestimenti</i>	49
<i>Sanyika</i>	54
<i>Érettségi</i>	61
<i>A mesternél</i>	77
<i>Esti monológ</i>	81
<i>Találkozás</i>	88
<i>A vidéki lány</i>	95
<i>Magánügy</i>	117
<i>A recept</i>	124
<i>Intelligencia</i>	121
<i>Szabadvers</i>	130
<i>Hegedű és gordonka</i>	134
<i>Szenvedély</i>	138
<i>Az elvarázsolt lány</i>	147